72537

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

YAVUZ SULTAN SELİM'İN MISIR SEFERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan
Elmas Erdem AKGÜL (ERİŞTİ)

Tez Jürisi

Adı Soyadı	İmza
Prof.Dr. Yavuz ERCAN	
Doç.Dr. Saadettin GÖMEÇ	
Yrd.Doç.Dr. Üçler BULDUK	

Tez Savunma Tarihi: 21.09.1998

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i

ÖNSÖZ iii

KISALTMALAR v

GİRİŞ 1

I. BÖLÜM

YAVUZ SULTAN SELİM'İN BATI SİYASETİ 12

1. Osmanlı-Venedik İlişkileri 12

2. Osmanlı-Macar İlişkileri 13

3. Osmanlı-Rus İlişkileri 14

4. Osmanlı-İngiliz İlişkileri 15

5. Osmanlı-Fransız İlişkileri 15

6. Osmanlı-Papalık İlişkileri 15

II. BÖLÜM

YAVUZ SULTAN SELİM'İN DOĞU SİYASETİ 16

1. Yavuz Sultan Selim Dönemi Osmanlı-İran İlişkileri; 17

a. İlişkilerin Gerginleşmesi 17

b. Çaldıran Zaferi 21

2. Doğu Anadolu'nun Fethi 24

III. BÖLÜM

MISIR SEFERİ İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR 27

1. Yavuz Sultan Selim'in Güney Siyaseti 27

2. Yavuz Dönemi Osmanlı-Memlûk İlişkileri 28

3. Yavuz Sultan Selim'in İkinci Doğu Seferi 31

4. Memlüklülerin Hazırlıkları 34

5. Yavuz Sultan Selim'in İstanbul'dan Ayrılması 36

6. Son Hazırlıklar 39

IV. BÖLÜM

MISIR SEFERİNİN BAŞLAMASI 42

A. MISIR SEFERİNİN İLK AŞAMASI 42

1. Mısır Seferinin Sebepleri ve Sefer Hazırlığı 42

2. Merc-i Dâbık Savaşı 48

3. Merc-i Dabık Zaferi Sonrası Gelişmeler 51

B. MISIR SEFERİ'NİN İKİNCİ AŞAMASI 59

1. Han-Yunus Savaşı 59

2. Ridaniye Savaşına Kadar Olan Gelişmeler 60

3. Osmanlı Ordusunun Çölü Geçmesi 63

4. Ridaniye Savaşı 65

5. Ridaniye Zaferi Sonrası Gelişmeler 67

6. Mekke'nin Anahtarlarının ve Kutsal Emanetlerin Yavuz Sultan Selim'e Teslimi . 70

7. Mısır'daki İdari ve Siyasi Düzenlemeler 71

8. Mısırdan Dönüş 74

9. Osmanlı Donanmasının İskenderiye'ye Gelişi 75

10. Halifelik Osmanlılara Geçti mi? 76

SONUÇ 80

ÖZET 82

SUMMARY 83

KAYNAKÇA 84

ÖNSÖZ

Ortadoğu'nun günümüz açısından önemi büyüktür. Sürekli karışıklıklar ve kargaşalıklar içinde bulunan bu bölge, Yavuz'un Mısır'ı fethiyle, dünyanın en sorunlu olan bölgesine huzur gelmiş ve bu huzur, Yavuz ve ondan sonra gelenlerin uyguladıkları siyaset sayesinde 400 yıl devam etmiştir. Bu bölgeler, Osmanlı egemenliğinden çıktıktan sonra bu bölgelere bir daha huzur gelmemiştir.

Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı fethetmekle hem Ortadoğu'ya huzur getirmeyi, hem de Anadolu siyasi birliğini kurmayı hedeflemiştir. Anadolu Selçuklu Devleti, 1243 Kösedağ savaşıyla çökme aşamasına gelmişti. Anadolu Selçuklu Devleti'nin bu durumundan yararlanarak Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 20'e yakın beylik kurulmuştu. Bu beyliklerden biri olan Osmanlı Beyliği, diğer beyliklere üstünlük sağlamış ve Anadolu'da Osmanlı Devletini kurmuştu. Osmanlı Devleti kurulduktan sonra, başa geçen padişahlar da Anadolu'nun siyasi birliğini kurmak için uğraşmışlardır. Anadolu'da siyasi birlik ilk defa Yıldırım Bayezit zamanında kurulmuştur. Fakat bu durum uzun sürmemiş, 1402 Ankara Savaşıyla noktalanmıştır. Anadolu'daki istikrarsızlık Fatih dönemine kadar sürmüştür. Bu dönemde, Anadolu'nun Türkleşmesi ve siyasi birliğin sağlanması büyük ölçüde gerçekleşmişti. Ama asıl Anadolu'daki siyasi birlik, Yavuz Sultan Selim döneminde kurulmuştur.

Tez konusu olarak, "Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi"ni seçmemizin nedeni ise, ileride yapacağımız çalışmaların başlangıcını oluşturmasıdır.

Konuyu araştırırken, dikkatimizi çeken nokta, bu konuyla ilgili pek çok kaynağın olmasıydı. Kaynaklar arasında Mısır Seferini yakından takip eden müellifler arasında bile zıt fikirler mevcuttu.

Araştırmamızda doğruyu tespit etmek için, hem Arap kaynaklarını, hem de bu konuda yazılmış batılı kaynakları esas aldık. Böylelikle farklı görüşleri de zikretmeye

çalıştık. Arap kaynakları arasında en tarafsızı Süheyli'dir. En serti ise İbn İyas'tır. İbn İyas eserinde Mısır seferini ve Osmanlı askerlerini sert bir şekilde eleştirmiştir.

Tezi seçmemde ve hazırlamamda kıymetli fikirlerini benden esirgemeyen, Muhterem Hocam Prof. Dr. Yavuz ERCAN'a, yetişmemizde büyük emekleri olan Anabilim Dalımızın kıymetli hocalarına, babam Rahim ERİŞTİ'ye, annem Süheyla ERİŞTİ'ye, kardeşlerim Halil ve Hilal'e ve eşim Sadık AKGÜL'e teşekkürü borç bilirim.

E. Elmas AKGÜL (ERİŞTİ)

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
Ank:	: Ankara
Dr.	: Doktor
Ef.	: Efendi
göst.yer	: Gösterilen yer
H.	: Hicri
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
İl. Fak.	: İlahiyat Fakültesi
Ktb.	: Kütüphane
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
Nr.	: Numara
Tem. Es.	: Temel eser
Terc. Gzt.	: Tercüman Gazetesi
T.O.E.M.	: Tarih-I Osmani Encümeni Mecmuası
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Tezimizin giriş kısmında, Yavuz Sultan Selim dönemine gelinceye kadar, Osmanlı-Memlük ilişkilerini ve Yavuz Sultan Selim'in tahta geçmesinden bahsedeceğiz.

Mısır'ın Müslümanlarca Fethi II. Halife Ömer Bin Hattab (634-644) döneminde, Amr bin el As tarafından gerçekleştirilmiştir. Amr bin el As, buranın ticari faaliyetlerini iyi bildiğinden bir an önce buranın ele geçirilmesini istiyordu. 639 yılında Mısır'da fetih hazırlıklarına başlanmış ve 641 yılında tamamlanmıştır. Mısır'ın alınmasıyla, Asya ile Afrika arasındaki önemli bir yere sahip olan geçiş bölgesi, İslam topraklarına dahil edilmiştir.

Mısır'a Hz. Ömer'den sonra Hz. Osman ve Hz. Ali de hakim olmuştur. Sonraları ise Muaviye Mısır'a egemen olmuştur.

Emeviler devrinde Mısır, İspanya fetihlerinin önemli bir merkezi olarak görev yapmıştır. Mısır'da Emevi hakimiyeti, Emevilerin yıkılış tarihi olan 750 yılına kadar sürmüştür.

Abbasilerin ilk devirlerinde Mısır, diğer bütün vilayetler gibi, merkezi idareye bağlı kalmış, 868 yılında Tolunoğlu Ahmed'in vali olmasıyla yeni bir devir açılmıştır. Tolunoğulları devrinde Mısır'a İslam medeniyeti ve sanatı yerleşmiştir. Bu devirden sonra Mısır'ın Fatımiler'in merkezi durumuna geldiğini görüyoruz. Mısır'ı bundan sonra Eyyubiler almış ve bu hakimiyet Memlûklülerin kuruluşuna kadar devam etmiştir.[1]

Memlûklüler, 1238'de ele geçirdikleri Mısır yönetimini 1517'de yapılan Ridaniye Savaşı'na kadar devam ettirmişlerdir.

---

[1] Mustafa Güler, "Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi" T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi AnaBilim Dalı İstanbul 1994.

Memlûklerin bu bölgede uzun süre kalmalarına neden iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi, sultanlarının kölelikten gelmeleri nedeniyle çok hırslı olmaları, ikincisi de Moğollar tarafından yıkılan Abbasi halifeliğini memnun etmeleridir.[2]

Şimdi bizim konumuzla ilgili olarak, Osmanlı-Memlûk ilişkilerini inceleyelim; Osmanlılarla Memlûklüler arasındaki ilişkiler ilk başlarda dostane bir şekilde başlamış ve uzun yıllar devam etmiştir. Yani ilk ilişkiler fikir sorma, sultanları tebrik etme şeklindedir.

I. Murat Döneminde ise, oğlu Bayezid'in Germiyanoğlunun kızı Devlet Hatun'la evlendiği düğününe Mısır Sultanı da çağrılmıştır. Yalnız Mısır Sultanı bu düğüne katılmayıp, kendisini temsilen bir elçi göndermiştir. Bu elçi, diğer beylere ve elçilere göre daha fazla rağbet görmüştür. Ayrıca Mısır sultanı bu elçi ile çok değerli hediyeler de göndermiştir.[3]

Ayrıca Mısır sultanı, I. Murat'a hem Balkanlarda yaptığı fetihlerde, hem de Karamanoğulları ile yaptığı mücadelede birlikte hareket etmek istediğini belirten mektubu iletmiştir.[4]

Yıldırım Bayezid'in sultanlığının ilk dönemlerinde de Memlûklerle ilişkiler yine dostane ilerlemiştir. Fakat Yıldırım Bayezid'in Memlûklüler aleyhine genişlemesi ve Memlûklerin bir kısım topraklarını alması iki devletin arasını soğutmuştur.

Bu durum Timur'a karşı birleşmeyi düşünen iki ülkeyi birbirinden uzaklaştırmıştır.

Anadolu'da Timur tehlikesi belirince, Yıldırım Bayezid, Memlûklerle anlaşmak için, onlardan aldıkları yerleri geri iade etmiş ve birçok hediyeler sunmuştur. Fakat yine de Memlûklüler birleşmeye yanaşmamışlardır.

---

[2] Mustafa Güler, a.g.m. s. 12.

[3] Neşri, Kitab'ı Cihannuma, Ankara 1987, I, 64.

[4] Neşri, a.g.e. s. 64.

Osmanlı-Memlûk münasebetleri, 13 yıllık Fetret Devrinden sonra Osmanlı devletinin başına geçen Çelebi Mehmet döneminde, Memlûklüler, eskisi kadar güçlü olmayan Osmanlı Devletiyle iyi ilişkiler kurmuşlardır. Tıpkı Osmanlı Devletinin ilk dönemlerinde olduğu gibi elçiler gidip gelmiş ve yüksek düzeyde ilim adamları iki devlet arasındaki münasebetleri geliştirmişlerdir.[5]

Çelebi Mehmet döneminden sonra başa geçen II. Murat döneminde de Memlûklülerle ilişkiler dostane biçimde sürmüştür. Hatta Melik Barsbay zamanında münasebetler daha da gelişmiş, her iki sultan da birbirlerini manevi kardeş olarak kabul etmişlerdi.[6]

İki devlet arasındaki iyi ilişkiler uzun bir süre böyle devam ettikten sonra, beklenmedik bir olay yeniden iki devleti karşı karşıya getirmiştir. Memlûk Sultanının hapiste olan rakibi, fırsatını bularak kaçmış ve Osmanlılara sığınmıştı. II. Murat da bu zata asker vererek Memlûklüler üzerine göndermişti.[7] "Buna karşılık Memlûk Sultanı, Osmanlı tahtında hak iddia eden Yıldırım Bayezid'in torunu Orhan'ı mahiyetine almıştı. Fakat onun vasıtasıyla Osmanlılara karşı herhangi bir hareket yapamadan tahttan uzaklaşmış, yerine de Emir Çakmak geçmişti. Memlûklü tahtının el değiştirmesi iki devlet arasındaki ilişkilerin tekrar düzelmesini sağlamıştı".[8] "Bu düzelmenin bir nişanesi olarak II. Murat Varna Savaşında aldığı esirlerin bir kısmını Memlûk Sultanına göndermiştir".[9]

Fatih Sultan Mehmet'in ilk dönemlerinde, Osmanlı-Memlûk ilişkileri dostane devam etmiştir. Hatta bu iki devletin aralarını bozmak isteyen Karamanoğullarına karşı Memlûk Sultanı asker göndermiştir.[10] Fatih Sultan Mehmet dönemindeki gerginlikler

---

[5] Feridun Bey, Munşeât-ı Selâtin, İst. 1274, I, 145-146; Mustafa Güler, a.g.e. s. 14

[6] Feridun Bey, I, 197-198.

[7] Aşıkpaşazade, Tevarih-i Ali Osman, İst. 1332, 246.

[8] Feridun Bey, 207-208, Mustafa Güler, s. 14.

[9] Mustafa Güler, 14-15.

[10] Aşıkpaşazade, 208.

Fatih'in Memlûklüler açısından önemli bir yere sahip olan Dulkadir beyliğiyle ilgilenmesiyle başlar.

Aslında Dulkadir Beyliği, hem Osmanlılar, hem de Memlûklüler için önemliydi. Osmanlılar için Dulkadir toprakları önemliydi, çünkü güneye doğru yönelmek gerektiği zaman Osmanlı kuvvetlerinin yolları bu civardan geçecekti. Bu bakımdan bu yolların güvenlik altına alınması gerekliydi. Memlûklüler ise, mümkün olduğu kadar Osmanlıları kendi topraklarından uzak tutmaya çalışmakta idiler. Bu nedenle, Osmanlılarla aralarında bir tampon devlet bulunmasını istiyorlardı.[11]

Fatih döneminde, iki devlet arasındaki anlaşmazlıklar gittikçe artmaya başladı. Yine bu döneminde Fatih, hacca giden Osmanlı kafilesinin su sıkıntılarını gidermek için yani bozuk olan kuyuların tamiri için bazı kişileri görevlendirmişti. Bunun üzerine Memlûklüler itiraz ederek, tamir işlerini kendilerinin yapabileceklerini belirterek görevlileri geri çevirmişlerdi.

Fatih Sultan Mehmet döneminde, doğuya bir sefer yapılmıştır. "Yalnız bu seferin Arap ya da acem üzerine olup olmadığı belli olmamıştır. Ama büyük bir ihtimalle bu seferin Memlûk Devleti üzerine olması gerekmektedir. Çünkü Müslümanlık alemi üzerinde nüfuz kurma bakımından Mısır'ın alınması şarttı. Osmanlılar, İslam'ın koruyuculuğunu üstlenmişler, fakat buna karşılık kutsal yerler Memlûklülerin elinde bulunmaktaydı."[12]

Bu bölgede tam bir hakimiyet sağlanması açısından Memlûk Devletinin alınması gerekliydi. Ayrıca Fatih döneminde, Memlûk İmparatorluğu, Osmanlılardan sonra dünyanın en büyük devleti idi. Bu iki devletin sınırlarını Toroslar ve Fırat teşkil etmekteydi. Kısacası, coğrafi koşullarda iki devleti karşı karşıya getiriyordu.

---

[11] Çetin Aykurt "Yavuz Sultan Selim'in Mısır Politikası". H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Mart 1992. S. 7.

[12] Çetin Aykurt, a.g.m. s. 8.

II. Bayezid devrinde ise, Memlûklülerle ilişkiler gerilme noktasına gelmiştir. Bu dönemde, Memlûklüler tahta çıkmak isteyen II. Bayezid'in kardeşi Cem Sultan'a açıkça destek vermişlerdir. Memlûk Sultanı Kayıtbay, Cem'e kuvvet vererek II. Bayezid'in üzerine göndermiş yine de, Cem Sultanın yenilmesine engel olamamıştır. Aynı zamanda Memlûk Sultanı Kayıtbay, II. Bayezid'in tahta çıkışını tebrik etmemiş, bu da iki devlet arasındaki gerginliği iyice artırmıştır.

Ayrıca Hind Hükümdarının, Osmanlı Sultanına göndermiş olduğu hediyelere Cidde Naibi vasıtasıyla Memlûk Sultanının el koyması birçok hadiselerin başlamasına neden olmuştur.[13]

Yine bu dönemde, iki devlet arasında 20 yıl süren çatışmalar yaşanmış, ama bu durum her iki devlete de bir yarar sağlamamıştır. Tunus Emirinin araya girmesiyle 1498 yılında iki devlet Dulkadiroğullarının, Osmanlılara, Ramazanoğullarının da, Memlûklülere bırakılması şartı ile anlaştılar.[14] Bu tarihten sonra Yavuz Sultan Selim dönemine kadar Memlûklerle ilişkiler düzelmiştir. Aslında görüldüğü gibi, iki devlet arasındaki ilişkilerin bozulması basit nedenlere dayanmaktadır. Ama ilişkilerin bozulmasının asıl nedeni, bilindiği gibi, her iki devletin de İslam dünyasında lider olmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Yavuz Sultan Selim dönemine gelinceye kadar, Osmanlı Memlûk ilişkileri hakkında bilgi verdikten sonra, şimdi de Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışı hakkında bilgi vereceğiz.

Sultan II. Bayezit'in sekiz oğlu vardı. Bunlardan sadece Ahmet, Korkut ve Selim kalmıştı. Diğer oğulları, II. Bayezit'in sağlığında ölmüşlerdi.

Şehzade Ahmet Amasya, Şehzade Korkut Manisa ve en küçükleri olan Şehzade Selim ise Trabzon valiliklerinde bulunuyordu. Yalnız bu dönemde diğer Osmanlı

---

[13] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Bayezid", İ.A., II, 394.

[14] Sclahattin Tansel, Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1966. S. 283.

Padişahlarından farklı olarak, kardeşler arasındaki taht mücadeleleri, Sultan II. Bayezid'in sağlığında başlamıştır.

Sultan II. Bayezit, devlet işlerinden yorulduğunu ve bu nedenle saltanatı oğlu Şehzade Ahmet'e bırakmak isteğini ortaya koymuştur. İşte bu noktadan sonra kardeşler arasında taht mücadeleleri başlamıştır.

Başta da belirttiğimiz gibi, II. Bayezit kendisinden sonra oğlu Ahmet'in başa geçmesini istiyordu. Şahzede Ahmet, ılımlı bir karaktere sahipti. Devlet erkanı da bu ılımlı karakterini II. Bayezit'e benzettikleri için onun başa geçmesini destekliyorlardı.[15]

Şehzade Ahmet, kardeşlerin en büyüğüydü. Devletin önde gelen isimlerinden vezir-i azam Ali Paşa (Hadım) da Ahmet'I destekliyordu. Hatta Ahmet'e "Şahkulu ayaklanmasının bastırılmasının ardından başa geçeceğini" padişah adına güvencesini de vermişti. Bundan sonra da Şehzade Ahmet Sultan gibi davranmaya başlamıştı bile.

Fakat, vezir-i azam Ali Paşa'nın Şahkulu ile girdiği mücadelede ölmesi ve Şehzade Ahmet'in Ali Paşa (Hadım)'nın ölümü üzerine, onun Şahkulu asilerini izlemeyip Amasya'ya gidişi, Yeniçerilerin nazar-ı dikkatinden kaçammıştı. Ve bu durum Yeniçeriler arasında hoşnutsuzluğa sebep olmuştu. Zaten bundan sonra Yeniçeriler, askeri bilgisi ve karakteri nedeniyle Yavuz Sultan Selim'I desteklemeye başlamışlardır.

Şehzade Korkut ise, daha küçük yaşlardan itibaren büyük babasının yanında büyümüş ve eğitimine özen gösterilmişti. İslam hukuku hakkında çok engin bilgisi olan bir kişiydi. Arapçayı çok iyi biliyordu. Harimi mahlasıyla şiirler de yazmıştı.

Korkut, babasının son zamanlarında, devlet yönetiminin bozukluğu ve halkın derin ıztırabı nedeniyle babasına mektuplar yazarak onu uyarmıştı. O, İstanbul'da vezir-i azam Ali Paşa (Hadım) ile diğer bazı devlet erkanının şehzade Ahmet'in hükümdarlığı için çaba gösterdiklerini haber almış, fakat babasına vekalet etmiş olmasından dolayı

---

[15] Yaşar Yüçel. Ali Sevim "Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavu, Kanuni" TTK Yay. Ankara 1991. S. 105-106.

yerine kendisinin geçeceğini ümit ederken saltanata Ahmet'in getirilmek istenmesine son derece üzülmüş ve kırılmıştır.

Bundan sonra Şehzade Korkut, ani bir kararla kendisine ait sekiz gemi, 80'den fazla kölesi ve 50 kişilik maiyeti ile Mısır'a gitmiş ve babasına yazdığı mektupta haccetmek istediğini bildirmiştir. Fakat babası II. Bayezit yeni bir Cem Sultan olayı yaşamamak için izin vermemiştir. Zaten Şehzade Korkut kısa bir süre sonra seyahatinden pişmanlık duyarak geri dönmüştür. Mısır'dan döndükten sonra, saltanat mücadelesinde önceleri Şehzade Selim ile anlaşmış, fakat Yeniçerilerin Selim'i padişah yapmak için ayaklandıkları sırada, süratle İstanbul'a gelerek kendisinin hükümdarlığını sağlamaları için Yeniçeri ocağına gidip onlarla görüşmelerde bulunmuştur.

Kardeşlerden en küçüğü Şehzade Selim ise, Trabzon'da vali idi. Babasının, uzun süreden beri bozulan devlet işleri sebebiyle üzüntüsünden saltanatı terk edeceğini öğrenince bazı girişim ve kararlar almayı uygun gördü. Şehzade Selim, özellikle İran'a yakın olması nedeniyle Şah İsmail'in Anadolu üzerindeki faaliyetlerini dikkatle izliyor ve babasının bu duruma bir çözüm getirememesinden de son derece rahatsızlık duyuyordu.

Şehzade Selim, Şehzade Ahmet'in tam zıddıydı. Şehzade Ahmet ne kadar ılımlıysa, Şehzade Selim de o kadar şiddet yanlısıydı.

Şehzade Selim, İstanbul'a uzak olduğu için saltanat konusunda düzenli haber alamıyordu. İstanbul'a yakın bir yerde olmak istiyordu. Çünkü böylece, hem düzenli haber alabilecek, hem de babasının tahtı bırakması halinde, payitahtı hemen ele geçirebilecekti.[16]

Selim, babasından Rumeli'de bulunan Semendire Sancağını istedi. Bu durum kurallara aykırıydı. Çünkü hiçbir zaman bir Şehzadeye Rumeli'de sancak verilmezdi. Kendisine buna karşılık Trabzon'a ilave olarak Kefe verildi ise de kabul etmeyip, isteğinin yerine getirilmesini istedi. Babasıyla ve devlet erkanıyla yaptığı mücadele sonunda,

[16] Çetin Aykurt, a.g.e. s. 11.

kendisine "Kanun hilafina" Semendire sancağı verildi. Ayrıca Yavuz'a Alacahisar ve İzvornik sancakları da verilerek beratları da gönderilmiştir.[17]

Bu konuyla ilgili diğer bir önemli nokta da; II. Bayezit, "Şehzadelerinden hiç birisini, diğerine yeğleyip veliaht yapmayacağına dair" ahidname yazdırmıştır. Böylece Selim kardeşlerinin de veliaht olmasını engellemiştir.

Bundnan sonra, Sultan Selim Semendire'ye gitmeyip, Filibe'de kalmış ve merkezdeki gelişmeleri yakından takibe almıştır.

Bu sırada Şahkulu isyanı sona ermiş ve Şehzade Ahmet'i destekleyen, Vezir-i Azam Ali Paşa da ölmüştür. Bu duruma son derece üzülen Sultan Bayezid saltanattan kesin olarak çekilmeye karar verdi. Ve tahtı da çok sevdiği ve karakter olarak da kendine benzettiği oğlu, Şehzade Ahmet'e bırakmak için harekete geçti. Devlet erkanına çağırtıp görüştü ve çoğunluk Şehzade Ahmet'in hükümdar olmasını uygun görmüşlerdi. Fakat Ali Paşa'nın yerine Vezir-i Azam olan Ahmet Paşa, bu duruma itiraz etti. Şehzade Ahmet'in başa geçmesinin, Sultan Selim'e verilen ahidnameye aykırı olduğunu söyledi. Fakat başarılı olamadı.[18]

Yeniçeriler, Ahmet'in hükümdarlığını önlemek amacıyla harekete geçtiler ve padişaha "Senin sağlığında biz başka padişah istemeyiz" diyerek ona güvence vermişlerdi. Şehzade Selim, ahidnameye uyulmadığını adamları aracılığıyla öğrenmişti. Ve hemen harekete geçti. Babasının kuvvetlerinin bulunduğu Karışdıran ovasına geldi. Burada Şehzade Ahmet'in yandaşları, padişahı, Selim'e karşı kışkırttılar. Ve iki taraf arasında yapılan savaşta Selim yenilerek, Karadeniz kıyılarına, Kefe'ye gitti. Görünüşte sanki, Şehzade Selim sorunu kapanmış gibiydi. Hemen Şehzade Ahmet'i İstanbul'a davet ettiler. Fakat Yeniçeriler Şehzade Selim'e bağlılıklarını bildirerek ayaklandılar. Bunun üzerine de Şehzade Ahmet, Anadolu'ya dönerek faaliyete başladı. Bununla da

---

[17] Yaşar Yücel, Ali Sevim, a.g.e. s. 109; Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. MEB Yay. 1969. S. 9.

[18] Selahattin Tansel, Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı, s. 286.

yetinmeyen Şehzade Selim karşıtları, Şehzade Ahmet'in başarılı olamaması üzerine Şehzade Korkut'u hükümdar yapma çarelerini aramaya başladılar. Ve Korkut'u Manisa'dan İstanbul'a davet ettiler.

Acele olarak İstanbul'a gelen Korkut'a, Yeniçeriler, kendisine saygı göstereceklerini ama Selim'den vazgeçmeyeceklerini belirttiler. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Ve Bayezit, oğlu Selim'i İstanbul'a davet etti. Selim Kefe'den Akkirman'a, oradan da Rumeli'ye geçerek İstanbul'da Yenibahçe'ye geldi; devlet erkanı kendisini karşılayarak kutladılar ve babasının elini öpmesini istediler. "Selim, bir suikasta uğraması ihtimaliyle babasıyla at üzerinde görüşmeyi kabul etti; Ve babasıyla ayak divanında görüştü. Bayezit önce saltanattan çekilmeyi kabul etmeyip, Şah İsmail'e karşı yapılacak seferde başkomutan olmasını istedi. Selim ise, askerin disiplin altında tutulabilmesi için ordunun başında hükümdarın bulunmasının "başarı sağlayacağını" söylemiştir. Bundan sonra II. Bayezit, tahtı küçük oğlu Selim'e bırakmıştır. (24 Nisan 1512) Ve Selim'e kardeşleri kendisine karşı gelmedikçe öldürmemesini de vasiyet etmiştir.[19] Bundan sonra II. Bayezit ile Selim'in aynı şehirde kalmaları sakıncalı görülmüş, II. Bayezit'in Dimetoka'ya gitmesine karar verilmiştir. Yavuz da onu yolcu etmiştir.

Bayezit, saltanatı oğluna bıraktıktan sonra isteği üzerine, iki milyon akça yıllık maaş tahsis edilerek Dimetoka'ya gönderdi. Sultan Selim, babasının hizmetine de Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa, Defterdar Kasım Çelebi ve tabib Ali Çelebi'yi vermişti. Sultan II. Bayezit, daha Dimatoka'ya ulaşmadan Çorlu'da ölmüştür.

Saltanatı bırakmasından çok kısa bir süre sonra, II. Bayezit'in yolda ölmesi tarihçiler arasında görüş farklılıklarının çıkmasına neden olmuştur. Bazı tarihçiler, Yavuz Sultan Selim'in babasını öldürtmüş olabileceğini belirtirler. Çünkü II. Bayezit, tahtı oğluna bıraktıktan sonra Rumeli'ye gitmektedir. İşte bu tarihçiler, Yavuz sultan Selim'in "Rumeli'deki beylerle, babasının kendisine karşı birleşmelerinden endişe duymuş ve bu yüzden de babasını zehirleterek öldürmüştür" demektedirler. Tarihçilerin bir kısmı ise, II.

[19] Lütfi Paşa, Lütfi Paşa Tarihi. İst. 1341. s. 204

Bayezit'in tahtı bırakmasından kısa bir süre sonra Rumeli'ye giderken yolda ölmesinin tesadüften başka bir şey olmadığını belirtirler. Bu konuyla ilgili gerçek olan bir nokta vardır ki; o da elde kesin bilgilerin olmamasıdır.

Bu sırada Şehzade Ahmet ise halâ taht iddiasından vazgeçmemiştir. Devlet erkanından bazılarının ve özellikle Vezir-i Azam Koca Mustafa Paşa'nın kendisinin yandaşı olması ve kendisiyle gizlice mektuplaşması, ayrıca Yeniçeri ocağının ileri gelen subaylarından kendisini hükümdar yapmak için mektuplar alması, Şehzadeyi iyice ümitlendirmişti.

Bu durum padişaha bildirilnce, Selim, önce (oğlu Süleyman dışındaki) tüm Şehzadeleri boğdurdu. Sonra diğer kadeşi Korkut'un saltanatla ilgili fikirlerini öğrenmek istedi. Devlet adamlarının ağzından ona mektuplar gönderterek onu saltanata teşvik etmek suretiyle, kendisine söz verdiği halde, Şehzade Korkut'un da saltanat mücadelesinden vazgeçmediğini gördü. Ve Şehzade Korkut'u öldürmek için Manisa'ya gitti. Üç hafta Şehzade Korkut'u aradıktan sonra, bir köylünün ihbarıyla saklandığı mağarada buldu ve kapıcıbaşı Sinan Ağa tarafından boğularak öldürüldü.[20]

Böylece sıra şehzade Ahmet'e gelmişti. Sultan Selim, Malatya'da olan Şehzade Ahmet'e de devletin ileri gelenlerinin ağzından mektuplar yaztı. Buna inanan Ahmet, Malatya'dan kalkarak Amasya'ya geldi. Burada toparladığı kuvvetlerle Konya'ya oradan da Bursa'ya yürüdü. Bunun üzerine Karaman Valisi Hemdem Paşa ile Anadolu Beylerbeyi Mirahur Mehmet Ağa (Bıyıklı), şehzadeye karşı harekete geçmekle görevlendirildiler. İki tarafin kuvvetleri Yenişehir Ovası'nda karşılaştılar. Fakat kısa bir süre sonra Ahmet, atından düşerek yakalandı ve kuvvetleri dağıldı. Kapıcıbaşı Sinan Ağa

[20] Selahattin Tansel, a.g.e. s. 11.

tarafından boğulmak suretiyle öldürüldü (Ocak 1514). Böylece şehzadeler sorunu tamamen sona ermiş oldu.[21]

Yavuz Sultan Selim, Osmanlı Devletinin 9. padişahıdır. Osmanlı Devletinin topraklarına toprak katmakla kalmayıp, aynı zamanda iktisadi, siyasi ve dini hedeflerini de gerçekleştirmiştir. Yavuz Sultan Selim, diğer Osmanlı Padişahlarından farklı olarak, batıya değil, doğuya yönelmiştir. Çünkü Yavuz Selim'e göre, doğu ve güney sınırları tam olarak güvenlik altına alınmadıkça, batıya rahatça ilerlemek olamazdı.

Yavuz Sultan Selim'in en önemli karakter özelliği ise, bir konuya karar vermeden önce, yanındakilere danışması, karar vermeden önce çok düşünmesi, fakat karar verdikten sonra da, hemen harekete geçmesi ve kararından asla vazgeçmemesidir.

Yavuz Sultan Selim, kendisinden sonrakiler için dolu bir hazine ve yalnızca batı ile ilgilenmelerini sağlayacak bir ortam bırakmıştır.

---

[21] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, VI, 9:53-90/1954 a.

1954 b. "Yavuz sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, VII, 10:117-142.

1956 "Yavuz sultan Selim Nasıl Padişah Oldu" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, VIII, 11-12: 185-200.

I. BÖLÜM

YAVUZ SULTAN SELİM'İN BATI SİYASETİ

Yavuz Sultan Selim, doğu ve güneydeki planlarını uygulayabilmesi için, batı devletleriyle dostça ilişkilerini sürdürmesi gerekiyordu. Bu amaçla değişik tarihlerde bu devletlerle olan siyasi ve ticari anlaşmalarını yenilemiş ve bu devletlerin elçilerine karşı da büyük ilgi göstermişti. Böylelikle doğuda seferdeyken, batıdan gelebilecek tehlikeleri önlemeye çalışmıştır.

Yavuz Sultan Selim, tahta geçtikten sonra, ilk olarak Raguza Cumhuriyeti elçisine, "mevcut imtiyazların devam edeceğine ve ödeyecekleri yıllık vergilere dair bir ahidname vermiştir. Fakat çok geçmeden Sultan Selim, ahidnamede belirlenmiş olan gümrük vergilerini artırmış ve bu konudaki Raguzalıların itirazlarını kabul etmemiştir.[1]

1. Osmanlı-Venedik İlişkileri

Osmanlı-Venedik ilişkileri, Fatih döneminde İstanbul'un alınmasıyla çok önemli bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle II. Bayezit zamanında, ilişkiler oldukça gerginleşmişti. Ve hatta Venedikliler, Osmanlılarla yaptıkları bu mücadeleden sonra, mali sıkıntı içine girmişlerdir. Bu durumu fırsat bilen Osmanlı devleti doğuda beliren Safevi tehlikesine karşı, Venediklilerle bir barış anlaşması imzalamışlardır.[2]

Bu antlaşmaya göre, Venedik; Modon, Koron, İnebahtı, Durazzo ve Levkas adasını Osmanlılara bırakıyordu. Ayrıca yılda 10.000 duka altın haraç ödemeyi kabul ettiler.

Buna karşılık, Osmanlılar da, Kafelonya adasını Venediklilere vereceklerdi.[3]

---

[1] Yaşar Yücel- Ali Sevim. Fatih Yavuz, Kanuni. TTK Basımevi. 1991.

[2] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, Mercidabık (1516), Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri. IV. Cilt, II. kısım eki Genelkurmay Basımevi. 1990. s.

[3] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e. s. 7.

Yavuz Sultan Selim, tahta çıktıktan sonra, kendini tebrik için gelen Venedik elçisi, Nicolo Giustiniari'yi son derece iyi karşılamıştır. Çünkü Yavuz, Safavilere karşı yapacağı seferde batıdan, özellikle de Venediklilerden bir zarar gelmesini engellemeye çalışmıştır. Hatta Yavuz Sultan Selim, gelen elçiyi yanına alarak Şehzade Ahmet isyanını bastırmak için Anadolu'ya giderken, Bursa'ya kadar yanında götürmüştür.

Her iki devlet de, çıkarları gereği bir araya gelmişlerdi. Bahsettiğimiz gibi Yavuz, doğuya yapacağı, seferde batıdan bir zarar gelmesini engellemeye çalışmış, buna karşılık da Venedikliler de, doğuda ekonomik ve politik çıkarlarını korumak amacıyla Osmanlılarla iyi geçinmek zorunda kalmışlardı.

Zaten Yavuz Sultan Selim, tahta çıkınca Venedik elçisiyle 1502 yılında yapılan anlaşmayı yenilemiştir. Böylelikle Venedikliler, Papa'nın haçlı zihniyetiyle Osmanlılar aleyhindeki girişimlerini, Osmanlılarla, barış antlaşmasını yenilediklerini belirterek geri çevirmişlerdir. Ayrıca Şah İsmail'in yardım önerisini de reddetmişlerdir.

2. Osmanlı-Macar İlişkileri

II. Bayezit döneminde 20 Ağustos 1503'te Macarlarla yedi yıllık ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Venedik elçisinin Edirne'ye vardığı sıralarda Macar elçisi de Yavuz'u tebrik etmek amacıyla gelmişti. Macar elçisi, aynı zamanda II. Bayezit döneminde yapılan anlaşmayı yenilemeyi de hedeflemiştir.

Fakat, Macar elçisi yoldayken, Wesprim piskoposu Peter Berislo, Sava ve Unna arasındaki Türklere saldırarak 200 Türk'ü öldürmüştür. Ayrıca daha sonra, Sieben Bürgen Voyvodası, Eflak'taki Osmanlı topraklarını yağma ve tahrip etmiştir.[4] Bundan sonra da Macar elçisi hapsedilmiştir. Ama kısa bir süre sonra Macarların çekilmesi ve özellikle, Sultan Selim'in doğuya bir sefer hazırlığı içinde olması nedeniyle, Macarlarla üç yıllık bir antlaşma imzalanmıştır (1513). Buna rağmen Macar kralı Ladislas, Osmanlılara

[4] Selahattin Tansel, a.g.e. s. 22; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi V. (Çev. Mehmet Ata) İst. 1330. s. 225.

karşı Papa ile ilişkiler kurmaktan ve Çaldıran Seferi sırasında da İzvornik'e kadar Osmanlı memleketlerine saldırmaktan geri durmamıştır. Bununla birlikte, Papa ve diğer Avrupa devletlerinden istediği askeri yardım sağlayamayan Macar kralı, herhangi bir Osmanlı saldırısını önlemek amacıyla İstanbul'a arka arkaya üç elçi göndererek yürürlükteki antlaşmayı uzatmayı önermiştir (Şubat 1516). Fakat bu arada kralın ölümü üzerine, görüşmeler kesilmiş, dolayısıyla da antlaşma imzalanamamıştır. Buna rağmen, Osmanlılarla Macarlar arasında çarpışmalar, küçük çapta da olsa sürmüştür. Fakat Selim, Safavilerle uğraşacağından, önce Polonya'yla daha sonra da Macarlarla birer anlaşma yapmıştır (1519).[5]

3. Osmanlı-Rus İlişkileri

Osmanlılarla, Ruslar arasında ilk siyasi ilişkiler II. Bayezit (1481-1512) ile III. İvan (1462-1505) arasında başlamıştı. III. İvan, 1462 yılında dükalık makamına oturduğu zaman, ayrı ayrı olan Rus beyliklerini bir idare altında toplamak için, Türkler ve Moğollar zararına arazi kazancı sağlayarak, Rusya'yı büyütme çabalarını her fırsattan yararlanarak sürdürmüş ve böylelikle Rus Devleti'nin temellerini atmıştı.[6]

II. Bayezit döneminde, Ruslarla kurulan ticari ilişkiler, Yavuz Sultan Selim zamanında daha da çok ilerlemiştir. Rus Prensi 1514 tarihinde hem ticareti geliştirmek, hem de Osmanlı Devleti ile bağlaşma yapmak isteğiyle İstanbul'a elçi göndermişti. buna karşılık, Osmanlı devletinden iki elçi de Moskova'ya gönderilmiştir. Ruslar'ın gönderdikleri elçiler, Osmanlılara aynı zamanda bir saldırmazlık paktı yapılmasını istediklerini bildirmişler, fakat Yavuz yalnızca, 1515 yılında Ruslarla bir ticaret antlaşması imzalamış, saldırmazlık anlaşmasına yanaşmamıştır.[7]

---

[5] Fatih, Yavuz, Kanuni, a.g.e. s. 113.

[6] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi a.g.e. s. 9-10.

[7] İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, c.II, Ankara TTK Matbası 1949. s.476-477.

4. Osmanlı-İngiliz İlişkileri

İngiltere ile ilişkiler, ilk başlarda uzaklık yüzünden kurulamamış, ticari alandaki ilişkiler ise ancak 1511 yılından sonra başlamıştır.[8]

5. Osmanlı-Fransız İlişkileri

15. yy.da hükümdar olan, Fransa kralı VIII. Charles, tahta geçtikten kısa bir süre sonra İstanbul'u ve Balkanları ele geçirmeyi ve Bizans İmparatorluğu tacını giyip, Kudüs'ü fethetmeyi amaçlamıştı. Bu amacını da gerçekleştirmek için Cem Sultan'dan faydalanmak istemiş ama sonuçta hedeflerinin hiçbirini gerçekleştirememiştir.

VIII. Charles'in yerine geçen, XIII. Louis de Osmanlılar aleyhine faaliyetlerde bulunmaya başlamış ve hatta Papa'nın teşvikiyle hazırlanan Venedik, Papalık ve İspanyol donanmaları arasına Fransa donanması da katılmıştır. Kısacası Fransızların Osmanlılara olan düşmanlıkları, Yavuz Sultan Selim'in ölümüne kadar sürmüştür. Fransızlarla olan ilişkiler, ancak Kanuni Sultan Süleyman zamanında düzelmiştir (Kapitülasyonlar).

6. Osmanlı-Papalık İlişkileri

Osmanlılar Rumeli'de ve Balkanlarda ilerlemeye başlamalarından itibaren karşılarında hep Papa'yı bulmuşlardır. Papa, sürekli olarak, Hıristiyan devletler üzerinde dinsel ve siyasal otoritesini kullanarak, bu devletleri Osmanlılara karşı kışkırtmış, ordular ve donanmalar kurdurmuştur.

Papa, Yavuz Sultan Selim'in doğuya bir sefer yapacağını öğrenmiş ve bu durumdan yararlanmak için, İngiltere, Fransa, İspanya, Venedik ve Macaristan'a Osmanlılara karşı bir haçlı ordusu teklifinde bulunmuş fakat Venedik ve Macaristan Osmanlı Devletiyle anlaşmaları yenilediklerini belirterek bu teklifi reddetmişlerdir.[9] Böylece Papa, Osmanlı devletiyle ilgili istediği sonuca ulaşamamıştır.

---

[8] Mufassal Osmanlı Tarihi, c.II, s. 1084-1085; Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi a.g.e. s.11-12.

[9] Yılmaz Öztuna; Türkiye Tarihi, c.IV 1964, s.167; İslam Ansiklopedisi; c.X, s.430 (I. Selim bahsi)

II. BÖLÜM

YAVUZ SULTAN SELİM'İN DOĞU SİYASETİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu ve güney siyaseti, İmparatorluğun ana vatanı olan Anadolu'nun birliğini ve bütünlüğünü sağlamaktı. Bu amaçla doğal yapısı ve Anadolu'nun güvenliği yönünden stratejik savunma sınırlarına ulaşmak için bir yandan Toroslar, Nur dağları ve Fırat boylarının ötesine, öte yandan Zagros dağları, Kars ve Erzurum yaylalarına egemen olarak Anadolu birliğini sağlamayı da hedef edinmişti.[1]

Anadolu'da Türk birliği ilk defa Yıldırım Bayezit zamanında kurulmuştu. Fakat bu birlik, Timur'un Anadolu'ya gelmesiyle bozulmuştu. Fetret döneminden hemen sonra Anadolu'da Türk birliği yeniden kurulmaya çalışılmıştır. Yavuz Sultan Selim döneminde ise, Anadolu Türk siyasi birliği, Yavuz'un Safevi ve Memlûk devletiyle yaptığı mücadelelerden sonra kurulmuştur.

XVI. yüzyılın başlarına kadar, Osmanlı padişahları, çoğunlukla bir yönlü siyaset izlemişler ve devletin batı sınırlarını mümkün olduğu kadar genişleterek, güvenlik altına almaya çalışmışlardır. Fakat XVI. yy. başlarında, Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkmasından sonra, Osmanlı devletinin uzun yıllar devam ettirdiği siyaset sona ermiştir.

Yavuz Sultan Selim, tahta çıktığı sıralarda, doğuda Osmanlı devleti için tehlikeli bir durum baş göstermişti. 1502 yılında İran'da Şah İsmail Şii Safevi devletini kurmuştu. Böylece, bu yüzyıl başından sonra doğuda birbirlerine rakip üç devlet vardı. Bu üç devletin de, jeopolitik stratejik, ekonomik ve hatta dinsel üstünlük sağlama girişimleri, çıkarları ve siyasi amaçları çatışmıştı. Her üç devletin de amacı, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde ve Ortadoğu'ya egemen olmaktı. Bu nedenle, Osmanlı Devleti geçici bir süre için de olsa batı yönlü siyasetten vazgeçerek, doğuya önem vermiştir.[2]

---

[1] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516). Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri III. Cilt, II. Kısım eki. Genelkurmay Basımevi. 1990. s.7.

[2] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi. a.g.e. s.8-9

"Yavuz Sultan Selim'in doğu, batı ve güney yönlerinde tasarladığı plan ve siyasetinin ana düşüncesi şöyleydi: "Önce doğuda Şah İsmail'in liderliği altındaki Şii Safevi Devletini ortadan kaldırmak, bundan sonra güneyde Mısır Memlûk Sultanlığı'nı da yenerek Orta Doğu'ya egemen olmak, hilafeti elde etmek ve böylece Osmanlı Devleti'nin önderliği altında Sünni bir imparatorluk kurmak; daha sonra da batıya yönelmekti. Yavuz Sultan Selim "Dünya birkaç hükümdara yetecek kadar büyük değildir" diyerek, Osmanlı İmparatorluğunun sınırlarını genişletilmesi hakkındaki emellerini açığa vurmuştur".[3]

1. Yavuz Sultan Selim Dönemi Osmanlı-İran İlişkileri;

a. İlişkilerin Gerginleşmesi

Akkoyunlu devletini yıkarak, Safevi devletini kurmuş olan (1502) Şah İsmail, kısa sürede çok büyük başarılar elde etmişti ve bundan sonra Şah İsmail gözünü Anadolu'ya dikmişti. Anadolu'da yaşayan kızılbaşlara, "dari" veya "halife" denilen propagandacılar göndererek onları da kendi birliğine almaya çalışıyordu. Çünkü Şah İsmail, İslam dünyasını Şii Mezhebi ile kendi liderliği altında birleştirmeyi ve böylelikle bir cihangir olmayı tasarlıyordu.[4]

Şah İsmail'in körüklediği Şii propagandası Teke (Antalya), Bayburt ve Sivas dolaylarında daha fazla olmak üzere hem Anadolu'da hem de Rumeli'de yaygın bir hal almış; yer yer ayaklanmalar çıkmıştı. Bunların başlıcaları II. Bayezit döneminde başlayan Şahkulu (1511) ve Nur Ali Halife Rumlu (1512) ayaklanmaları idi.

Özellikle bunlardan Şah Kulu (Hasan Halifeoğlu) Şah adına Antalya ve çevresinden başlayarak Anadolu'da faaliyette bulunuyor, bu faaliyetini, yandaşları vasıtasıyla Rumeli'ye uzatıyordu. Şah Kulu, II. Bayezit'in gevşek idaresinden yani devlet işlerini vezirlere bırakması ve fiilen görevinden ayrılması dolayısıyla oğullarının tahta

---

[3] Ali; Künh-ül Ahbar, İstanbul, 1285, s.244, Sclahattin Tansel; Yavuz Sultan Selim, İstanbul, Milli Eğitim Matbaası, 1969, s.252; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e. s.9.

[4] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e. s.9.

geçme çekişmelerinden istifade ederek, mezhep kavgaları çıkartıp, memleketin iç durumunu temelinden sarsmayı ve hatta Anadolu'yu parçalamayı amaçlıyordu.

Şah İsmail, Anadolu'da bu faaliyetlerini sürdürürken, Yavuz Sultan Selim de Trabzon'da vali idi. Yavuz Sultan Selim, bölgeye yakınlığı nedeniyle, Şah İsmail'in Anadolu'daki niyetini çok iyi biliyordu ve babasının bu duruma bir çözüm getirememesine kızıyordu.[5]

Yavuz Sultan Selim, önce babasıyla, sonra da kardeşleriyle girdiği taht mücadelesini başarıyla tamamlamış ve güçlü bir şekilde Osmanlı tahtına oturmuştu. Anadolu'daki Şii tehlikesinin kesin olarak önlenmesi için tahta çıkar çıkmaz ilk işi, İran'a sefer yapmak oldu.

Kısacası Anadolu'da Şah İsmail'in yapmaya başladığı düzen bozucu faaliyetleri, net bir şekilde gören Selim, tahta geçtikten sonra İran üzerindeki hedefleri saptadı ve Safevi hanedanını ortadan kaldırmak için, harekete geçti. Bunun için İran'a karşı bir takım tedbirler aldı. Hudutları kapattı ve karşılıklı geçişleri yasak etti. Ayrıca iki devlet arasındaki mevcut iktisadi ve kültürel ilişkileri askıya aldı. Anadolu'daki kızılbaşlara İran'dan sağlanan askeri yardımlar önlendi.[6]

Yavuz'un İran seferi öncesinde dikkatimizi çeken bir nokta da bu dönemde, Yavuz'un İran'a Türk tarihinde eşine rastlanmayan bir "İktisadi Ambargo" uygulamasıdır (8 Ocak 1514).

Bu konuda hazırlattığı fermanda, denizden ve karadan hiç kimsenin ticaret için İran'a gitmeyeceğini, gidenlerin idam edileceğini, ayrıca gidenlere müsamaha edenlerin de cezalandırılacakları belirtilmekteydi.[7]

---

[5] Selahattin Tansel, II. Bayezit'in Siyasi Hayatı. İst MEB Basımevi .1966 s .264.

[6] Albert Howe Lybyer, "Osmanlı Türkleri ve Doğu Ticaret Yolları" (Çev. Necmi Ülker) Tarih İncelemeleri Dergisi, III: 141-157 s.145.

[7] Fahri Dalsar, "Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik" İst. 1960. s.131-132; Kamil Su, "Yavuz Sultan Selim ve Seferleri" Ülkü XVI, 93. s.261.

Yavuz Sultan Selim, 1513 veya 1514 yılında Osmanlı-İran sınırını kapatmıştı. Bunun sonucunda, Safevi Devleti'nin kervan geçiş ücretlerinden elde ettiği gelir düşmeye başlamıştı. Böylece Türkiye'den İran'a bakır ve demirin gitmesi de önlenmişti. Bu ambargo ile İran'ın birkaç yüzyıl boyunca, Batı Avrupa ile yaptığı alışveriş, Osmanlı-İran savaşının başlamasıyla son bulmuştu.[8]

Bu ambargo aslında her iki taraf için de zarar getirmiştir. Acemler, ipek ticaretinde söz sahibi idiler. Bursa'da Acemlerin elinde bulunan ipekler alınmış ve Acemler sürgün edilmiştir. İpek ticaretindeki boşluk, yerli halk ve Ermeniler tarafından doldurulmuştur. İpek yasağı 10 yıl kadar sürmüştür. Bunun sonucunda yerli halk ipek ticaretinde harekete geçmiş ve söz sahibi olmaya başlamıştır. Ambargonun Osmanlılar açısından olumsuz yönü ise, ipek fiyatları yükseldiği gibi, ipek kaçakçılığı da yapılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda uygulanan ambargo ile, Karadeniz Osmanlılar tarafından kapatılmıştır.[9]

Bundan sonra, savaş için gerekli hazırlıkları bitiren Padişah 20 Mart 1514 pazartesi günü Edirne'den İstanbul'a hareket etti ve Filçayırında (Eyyüp Sultan yanı) ordugahını kurdu. Şehzade Süleyman'ı Edirne'de kendi yerine bıraktı. İstanbul'da yeniden büyük bir meclis topladı. Buraya "ehl-i sünnet ve cemaat arasında kalem-i fetva ve alem-i takva ile tanınmış "mevali" davet edilmiş ve bunların, Şah İsmail ve ona taraftar olanlar hakkındaki görüşleri sorulmuştu. Meclise katılmış olan ulema, Şah İsmail'e karşı savaş yapmanın şart olduğunu belirttiler. Ayrıca dünyanın bu kişiden temizlenmesi gerektiğini, ayet ve hadislere dayanarak savunmuşlardı.[10]

Padişah, gerekli hazırlıkları tamamladıktan sonra, Üsküdar'a geçti. Buradan da Maltepe, Tekirçayır'ı, Gebze, Hereke ve Çınarlı konaklarını geçmiş ve İzmit'e gelmiştir.

---

[8] Dalsar, a.g.e. s.133; Çetin Aykurt, Yavuz sultan Selim'in Mısır Politikası, M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. s.21.

[9] Kuznetzova, N.A. "XVI. yüzyılda Rus-İran Ticareti ve Osmanlı Devleti" (Çev. Cenap Eren) Belleten, c.II, 202:247-256.

[10] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. s.39.

Yenişehir'e geldiğinde, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyleri de katıldılar.[11] Yavuz Sultan Selim, Konya'ya geldiğinde burada bir kaç gün kaldı ve Mevlana Celal-ü'd-din-i Rumi'nin, Sadrü'd-din-i Kanevi ve sair büyüklerin türbelerini ziyaret etti. Daha sonra Kayseri'ye oradan da Çubuk ovasına geldi. Çubuk ovasında Dulkadir Beyi Ala-ü'd-devle'ye bir mektup yazarak, Şah İsmail'e karşı birlikte hareket etmek isteğini belirtti. Fakat Alâ-ü'd-devle Yavuz'un bu teklifini kabul etmeyerek, Osmanlılara karşı düşmanca bir tavır bile takınmıştı.[12] Yavuz Selim Sivas'a geldiği zaman, kuvvetlerinin bir kısmını, ordunun yiyecek sıkıntısı nedeniyle geri gönderdi. Yalnız bu konu tam olarak açıklığa kavuşmamıştır.[13]

Bu arada Yavuz sultan Selim, Şah İsmail'e sürekli mektuplar yazmaktadır. Hatta bir mektubunda; "Seni yok etmek üzere doğuya hareket edeceğimi daha önce bildirmiştim. Yapacağım işten seni bir kaç ay evvel haberdar etmekteki kasdım, hazırlıklarını tamamlaman ve gafil bulundum, gerekli kuvvetleri toparlayamadım dememen içindi. Fakat uzun zamandan beri benim hazırlıklarıma ve gürültülü hareketlerime, hatta Erzincan dağ ve tepelerine gelmiş olmama rağmen senden halâ hiçbir hareket eseri yok. O şekilde gizleniyorsun ki yokluğunla varlığın arasında bir fark görülmüyor. Eğer gizlenmekteki maksadın askerlerimin çokluğundan ileri geliyorsa, ben bu korkunu gidermiş olmak için onlardan kırk binini Kayseri ile Sivas arasında bıraktım. Sanırım ki bir hasıma bundan daha fazla bir iyilik yapılamaz. Onun için eğer sen de bir parça "gayret ve hamiyet" varsa hemen askerime karşı çık" demektedir.[14]

Bu sırada, Şah İsmail'den de mektup gelmişti. Mektubunda "İlişkilerin niçin bozulduğunu anlamadığını, ama savaşa hazır bulunduğunu, şimdiye kadar gecikmesinin sebebini ise, bu mücadeleye vermek istediği neticeyi pek ince düşünmesinden ileri geldiğini" ifade ediyordu.[15]

---

[11] Feridun Bey, Münşeat-ı Selatin, İstanbul, 1274. s.459.

[12] Hoca Saadettin Efendi, Tacü't-Tevarih, (İsmet Parmaksızoğlu) İst. 1974 s.249.

[13] Hammer, Devlet-i Osmaniyye Tarihi IV. İst. Bedrosyan Matbaası (Çev. Mehmet Ata) 1330. s.300; Sa'düddin, 2, s.250.

[14] Feridun Bey, Münşeat-ı Selatin, İstanbul, 1274. s.393; Hammer, 4, s.128.

[15] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi II. Ankara TTK Basımevi. 1983. s.249; Hammer 4, s.130.

Yavuz Sultan Selim, yoluna devam ederken İran'ın önemli kalelerinden olan Bayburt ve Tercan'ı aldı. Eleşgird ovasına gelindiğinde, yeniçeriler arasında isyankar bir tavır görülür. Yeniçeriler "üç aydır yürüyüş halinde olduklarını, çok sıkıntı çektiklerini, bu sebepten Padişah'ın şefkat ve merhamet göstererek geri dönmesini istediler, fakat Padişah bunu kabul etmedi. Bunun üzerine yeniçeriler, çadırlarını yıkarak ayaklandılar. Padişah, bu isyanı kimlerin tahrik ettiğini bilmekle beraber, şimdilik asıl hedefinin Şah İsmail olması nedeniyle bu cezayı ertelemiştir. Yeniçerilerin arasına dalarak onlarla güzelce konuşmuş, bunun üzerine yeniçeriler de yollarına devam etmek zorunda kalmışlardır.[16]

Nihayet iki ordu 23 Ağustos 1514 (2 Receb 920)'de Çaldıran ovasında karşılaştılar.

b. Çaldıran Zaferi

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran'a gelir gelmez hemen, ordusuna savaş düzenini aldırdı. Her zaman olduğu gibi Sultan; Yeniçeri, Topçu, Cebeci ve Kapıkulu süvarisiyle birlikte merkez hattında yerini aldı; beraberinde Veziri Azam Ahmet Paşa (Hersekzade) ile ikinci vezir Ahmet Paşa ve üçüncü vezir Mustafa Paşa bulunuyordu. Sağ kanatta Anadolu beylerbeyi Sinan Paşa, sol kanatta da Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa yer almışlardı. Yeniçerilerin önüne sağ kola Anadolu azab'ı, sol kola Rumeli azab'ı konmuş, bunların önlerine de 500 zorbazen top sıralanmıştı. Öte yandan Şah İsmail, sağ kanada en büyük kumandanı Durmuş Han Şamlu ve Nur Ali Halife ile diğerlerini, sol kanada Diyarbakır beylerbeyi Mehmet Han'ı yerleştirmiş, kendisi de muhafiz birliği ile geri ihtiyatta kalmıştı. İki tarafın kuvvetleri hemen hemen aynı sayıda idi. Osmanlıların Yeniçeri kuvvetleri, çok düzenli idi, buna karşılık Şah'ın da 60 bin kişilik mükemmel bir atlı kuvveti vardı. Şah'ın ordusu yorgun değildi; fakat Osmanlı ordusu, açlık ve sıkıntı içinde uzun yollardan yorgun ve aç bir hale gelmişlerdi. Zaten Şah İsmail'in amacı da Osmanlı ordusunu savaş alanından içeri çektikten sonra imha etmekti; Osmanlı atlı

[16] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. s.49.

kuvvetleri de yorgun idi; buna karşılık savaşın gidişatını önemli ölçüde değiştiren toplar, Safevi ordusunda bulunmuyordu.[17]

Savaş 23 Ağustos 1514'te İranlıların taarruzuyla başladı. Savaşın ilk anları, Şah İsmail'in lehinde bir gelişme gösterdi. Ancak toplarla desteklenen Osmanlı Türk gücünün karşısında, Şah İsmail'in güçleri pek fazla başarı kazanamadılar. Şah İsmail, hazinesini hatta karısını savaş alanında bırakarak güçlükle kaçabildi.

"Tarihin en büyük meydan savaşlarından biri olan Çaldıran savaşının kazanılmasında; "tertip ve tahkim" işlerindeki üstünlüğün, ateşli silahlara sahip olmanın, Osmanlı askerinin eşsiz fedakarlığının ve son olarak- Yavuz Sultan Selim'in askeri dehasının büyük payı vardır."[18]

Unutulmamalıdır ki, Çaldıran Zaferinin kazanılmasında, Osmanlı ordusunda topun bulunmasının savaşın sonucunda etkisi büyüktür.[19] Zafer sonrasında İran ordusunun büyük bir kısmı esir edilmiş, diğer kısmı ise kaçmıştır. İran kuvvetlerini uzun bir süre, Şehsüvar oğlu Ali Bey takip etmiştir. Fakat Şehsüvar oğlunun uzun bir süre İran ordusunu takip etmediği anlaşılmaktadır.[20]

Bundan sonra Çaldıran'da iki gün kalan Padişah, Tebriz'e geçti.[21] Yavuz sultan Selim, burada hiçbir direnişle karşılaşmadı.[22] Yalnız Tebriz'de o yıl, yağmurun az yağması ve dolayısıyla mahsulün de az olması ayrıca Şah İsmail'in çekilirken mevcut yiyecekleri yakması, "Bir şinik arpa iki yüz akçeye ve bir ekmek yüz akçeye satılır olmuştu". Bu şartlar altında Tebriz'de bulunmanın askerin ma'neviyyatı üzerinde fena tesirler bırakacağını söyleyen vezirler, böyle bir anda muhtemel bir düşman hücumu,

---

[17] Yaşar Yücel, Ali Sevim. "Klasik Dönemin Üç Hükümdarı, Fatih, Yavuz, Kanuni". TTK Basımevi Ankara 1991. s.121-122.

[18] Selahattin Tansel, a.g.e. s.59; Zinkeisen, Geschichte des Osmanischen Reisches in Europa II. Hamburg: Friedrich Perthas.

[19] Hammer, a.g.e. s.137.

[20] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. s.60.

[21] Selahattin Tansel, gösterilen yer.

[22] Tayyib, Gökbilgin. "Çaldıran Muharebesi" İslam Ansiklopedisi 112. İstanbul Milli Eğitim Basımevi. 329-331. s.331.

tehlikeleri üzerinde de duruyorlardı.[23] Bundan sonra buradaki bilimadamları, tüccarlar ve sanatkarlar yani yaklaşık bin kişiyi Padişah İstanbul'a gönderdi.[24]

Yavuz Sultan Selim, kışı Tebriz çevresinde geçirmek istiyordu. Fakat askerler bu fikirde olmadığı gibi vezirler de daha ihtiyatlı davranmak gerektiğini, bunun için de İran topraklarıyla Anadolu arasındaki bir bölgede kışı geçirmelerinin daha doğru olacağı doğrultusunda padişaha fikir beyanında bulundular. Ayrıca, askerin yiyeceği de sorun yaratacağından Karabağ'a çekildi.[25]

Fakat Safevilerin Tebriz'i yeniden almaları ve mevcut sorunların devam etmesi yüzünden Yavuz Sultan Selim ordusunu Anadolu'ya sokmak zorunda kaldı. Bu geri çekiliş sırasında sipahiler terhis edilince, baharda Safeviler üzerine sefer yapılamayacağı belli oldu. Bundan sonra Yavuz Selim 24 Kasım 1514'te ordusuyla Amasya'ya vardı.[26]

Bu olaylardan sonra görülen en önemli gelişme ise, Şah İsmail'in Osmanlı devletiyle barış çabalarına girmesidir. Yalnız Şah İsmail'in bu çabaları Yavuz Selim tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Yeniçeriler isyan ettiler, Yavuz Selim de disiplini temin edemediği için vezir-i azam Ahmed Paşa'yı idam ettirmiştir. Yavuz'un Ahmet Paşa'yı öldürmesinin bir nedeni de, Yeniçerileri bu kişinin kışkırtmasından şüphelenmesidir.[27]

Çaldıran zaferinden sonra Yavuz Sultan Selim, Memlûk Sultanına zaferi müjdeleyen bir elçi ile Fetihname göndermişti. Memlûk Sultanı Kansu Gavri de bu durumdan mutlu olmuş gibi görünse de, Safevilerle Osmanlılara karşı işbirliğine geçmeyi de ihmal etmemiştir.[28]

---

[23] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. s.60.

[24] Celalzade Mustafa. Selim-name (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadır) Ankara Başbakanlık Basımevi 1990. s.383.

[25] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi. s.69.

[26] Stanford Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I, (Çev. Mehmet Harmancı) İst. Ümit Mat. 1982. s.124.

[27] Shaw, a.g.e. s.12; Mecmua-i Münşeat-ül Selatin C.I. Metbaai Amire İst 1274 s.464.

[28] Çerkesler Katibi, Yusuf Selimname Esatc, Kıp. N. 2146.

Bundan sonra Şah İsmail, Yavuz'un ikinci İran seferine çıkacağı ihtimaline karşılık, Memlûklülerden yardım istedi. Memlûklüler Yavuz'un kendilerine de saldırabileceklerini düşünerek, İran'la ittifak yapmaya karar verdiler.

Çaldıran Zaferi, Yavuz Sultan Selim'in tam olarak istediği sonucu ortaya koyamadı. Çünkü Osmanlı orduları, bölgeden çekilir çekilmez, burada Şah İsmail'in otoritesi ve hakimiyeti yeniden kurulmuştur. Fakat buna karşılık Erzincan ve Bayburt'ta Osmanlı denetimi güçlendirilmiş ve bu bölgelerde Safevi baskısı azalmıştı.[29]

2. Doğu Anadolu'nun Fethi

Yavuz Sultan Selim, Doğu Anadolu bölgesini ele geçirmek istiyordu. Çünkü böylelikle Osmanlılar bu toprakların kendilerine bağlanmasını, İmparatorluğun güvenliğini, İran'ın batı ve kuzey kesimlerinin baskı altında tutulmasını ve İran'ın Osmanlı devletine karşı olan seferlerinin engellenmesini sağlayabilirdi. Zaten, Doğu Anadolu'nun alınmasıyla, Anadolu Türk birliğinin kurulması yolunda önemli bir gelişme de sağlanmış olacaktı.

Amasya'da kışı geçirmekte olan Yavuz sultan Selim'e bazı tecrübeli beyler, Kemah Kalesi Safevilerin elinde bulundukça "Bayburt, Erzincan gibi kasaba ve şehirlerde bir güvenlik sağlamanın mümkün olamayacağını söylediler."[30] Bunun üzerine hemen harekete geçen Padişah, 19 Mayıs 1515'te büyük bir saldırı ile kaleyi zorla ele geçirmiştir.[31]

Yavuz Sultan Selim, Kemah'ı alıp, Sivas'a geldiği zaman, Rumeli Beylerbeyisi Sinan Paşa'yı Dulkadir beyliğinin zaptı için gönderdi. Turnadağında karşılaşan iki ordu, uzun süren mücadeleden sonra, Osmanlıların galibiyetiyle sonuçlandı. Bu savaş sonunda

---

[29] Shaw, a.g.e. s.125.

[30] İ.H. Uzunçarşılı, 2, s.258.

[31] Selahattin Tansel, Yavuz S. Selim'in Mısır Seferi, s.76.

Dulkadir Beyliği ortadan kaldırıldı ve bu beyliğin başında bulunan Alaüddevle öldürüldü.[32]

Turnadağ zaferi ile, Kilikya'nın kesin denetimi Osmanlıların eline geçti. Ayrıca Memlûklere giden yol da açılmış oldu.[33]

Bundan sonra Yavuz Sultan Selim, İran'a Memlûk Devletine ve hatta Dulkadir Beyliğine karşı açılacak bir seferde, Diyarbakır'ın önemli bir rol oynayacağını biliyordu.[34] İşte bu yüzden burayı almak için harekete geçti ve Çaldıran dönüşü sırasında, Akkoyunlu'lardan Sultan Murat'ı bu şehri geri almaya me'mur etmişti.[35]

Fakat Sultan Murat, bu işi başaramayınca bölgede bulunan ve kendisine itaatini bildirmiş olan komutanlardan, İdris-i Bitlisi'ye bu görevi verdi. Yavuz Sultan Selim, bu şehri almaktan vazgeçmek istemiyordu. Çünkü Diyarbakır aynı zamanda Safevi Devletinin batı sınırını elinde bulunduran şehir ve kalelerden en önemlisiydi. Buranın fethi ile İran denetim altına alınacaktı. Bu işle görevlendirilen İdris-i Bitlisi, Diyarbakır[36] ve Mardin'i aldı.[37] Ayrıca İdris-i Bitlisi'nin gayretiyle; Musul, Kerkük, Siirt, Bitlis, Hizan ve Hasankeyf olmak üzere 25 Emir Şah İsmail'e karşı birleşmiş ve Yavuz'un egemenliğni kabul etmişlerdir.

Diyarbakır, Urfa, Musul sancaklarının alınmasıyla Osmanlılar, İranlıların taarruzlarına engel olabilmişlerdi.[38]

Gerçekleştirilen fetihler ile Anadolu'dan Kafkasya, Suriye ve İran'a açılan önemli stratejik geçitlere sahip olunmuş ve bu ülkelere sefer düzenleyip savunma hattı

---

[32] İ.H. Uzunçarşılı, 2, s.126.

[33] Shaw, a.g.e. s.126.

[34] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi s.78.

[35] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi s.78-79.

[36] İ.H. Uzunçarşılı, a.g.e. s.273.

[37] Nejat Göyün. XVI. yüzyılda Mardin Sancağı. İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi. 1969. s.15.

[38] Hammer, a.g.e. s.181.

kurulması sağlanmıştır. Milletlerarası ticaret yollarının elde bulundurulması, İran'ın ipeklilerinin ve Tebriz'den doğunun diğer mallarının Halep ve Bursa'ya getirilmesi sayesinde Osmanlı hazinesi yeni mallara sahip olmuştu. Osmanlı Devleti istediği zaman İran'ın batı ile zengin ipek ticaretini kesebilme imkanını elde etmişti. Ayrıca, Yavuz Sultan Selim, Memlûklerin Kafkasya'daki başlıca köle kaynaklarını kesmek suretiyle onları baskı altına almıştı.[39]

Yavuz Sultan Selim, aynı zamanda Güneydoğu Anadolu bölgesinde İran egemenliğine son vererek bu toprakların Osmanlı Devletine katılmasında büyük hizmetleri geçmiş olan Bıyıklı Mehmet Paşa'yı Diyarbakır Beylerbeyliği'ne atamıştı.[40]

Yavuz Selim, Güneydoğu Anadolu'nun yönetim işlerinin bir düzene sokulmasından sonra İdris-i Bitlisi'ye geniş yetkiler vermişti.[41]

---

[39] Hammer, gösterilen yer.

[40] Hoca Sadettin; c.II. s.322-323.

[41] Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, a.g.e. s.86; Hammer; Devlet-i Osmaniye Tarihi, c.IV, s.177.

III. BÖLÜM

MISIR SEFERİ İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR

1. Yavuz Sultan Selim'in Güney Siyaseti

Yavuz Sultan Selim, tahta çıktığında, Osmanlı Devletinin doğudaki sınırı Fırat Nehrine dayanmıştı. Özellikle Çaldıran Zaferinden sonra Doğu Anadolu bölgesinin tümü Osmanlı yönetimi altına alınmıştı. Bu dönemde Osmanlıların kurmaya çalıştıkları, Anadolu birliğini güneyden etkileyen devlet, Mısır'daki Memlûklüler idi. Bu dönemde Anadolu'ya hakim olan Memlûklüler jeopolitik ve iktisadi nedenlerle daima Suriye'yi elinde bulundurmayı zorunlu görmüşlerdir. Yani Osmanlılar, Suriye'ye ne kadar hakim olmak istiyorlarsa, aynı şekilde "Memlûklüler de Suriye'yi Mısır'ın anahtarı olarak görmekteydiler."[1]

Tarih boyunca Hitit-Mısır, İlhanlı-Memlûk çatışması hep bu yüzdendir. Osmanlıların ilk devirlerinde Memlûkler, Çukurova ve Malatya'ya hakim olmuşlardır. Tezimizin giriş kısmında da belirttiğimiz gibi, Yıldırım Bayezit Malatya'yı alınca Osmanlı-Memlûk mücadelesi başlamıştır. Bir süre iyi giden ilişkileri II. Bayezit devrinde Çukurova yöresindeki çetin savaşlar takip etti. Osmanlı Padişahı, araları iyi olduğu zamanlarda Memlûklere, denizcilik malzemesi gönderiyordu. Zira bu yıllarda Portekizliler Hint Denizinde görünmüşler ve ticaret yollarını keserek İslam ülkelerini arkadan çevirmek istemişlerdir.

Osmanlı Devleti, güçlenmesinin doğal sonucu olarak İslam aleminin koruyuculuğunu da üzerine alıyordu. Portekizlilerin Kızıl Deniz'e kadar sokulmaları, Memlûklerin onlarla yeterli mücadele edememeleri yanında Anadolu'nun güvenliği için Mısır'ın fethi gerekli idi.[2]

---

[1] Yavuz Ercan "Kudüs Ermeni Patrikhanesi" TTK Basımevi. Ankara 19. s.3.

[2] Genelkurmay Başkanlığı 50 nci Yıl Yayını, "Türk Tarihi Silahlı Kuvvetleri ve Atatürkçülük". Gen. Kurmay Yay. Ankara 1973. s.129.

Yavuz Sultan Selim, tahta çıktıktan sonra Mısır'ın askeri, siyasi ve ekonomik önemini bilmekteydi. Bu nedenle, burayı hemen ele geçirmek istiyordu. Fakat henüz burayı ele geçirmesi yönünde şartlar oluşmamıştı. Ama Yavuz Sultan Selim, burayı ele geçirme yolunda her türlü fırsatı değerlendirme yoluna gitmiştir.

Bu dönemde iki devlet arasındaki en önemli sorun, Dulkadiroğlu Beyliği meselesidir. Mısır Kölemen Devleti, Doğu Akdeniz'deki egemenliğini sürdürmek istiyordu. Bu amaçla Osmanlı Devletiyle, arasında tampon bir devletin olması işlerine geliyordu ve bu nedenle de bölgede bulunan Dulkadiroğullarının yaşamasını istemiştir. Fakat Dulkadiroğullarının Yavuz Sultan Selim tarafından alınmasından sonra iki devlet arasındaki gerginlik hızla artmıştır. Yavuz Sultan Selim, Memlûk Devletinin bir an önce alınmasını planlıyordu. Çünkü böylelikle hem İslam dünyasının liderliğini ele geçirmiş, hem de Anadolu Türk-Siyasi birliği kurulmuş olacaktı.

2. Yavuz Dönemi Osmanlı-Memlûk İlişkileri

Yavuz Sultan Selim, tahta çıktığı zaman, Mısır Memlûk Sultanı Kansu Gavri; Yavuz Sultan Selim ile dostça ilişkiler kurmak üzere, bir elçiyi bol hediyelerle İstanbul'a göndermişti. Yavuz Sultan Selim ise bu sıralarda taht mücadelesiyle uğraştığı için, ancak işlerini bir düzene koyduktan sonra elçiyle ilgilenebilmiştir. Yavuz Sultan Selim, gelen elçiyi çok iyi karşılamıştır. Kansu Gavri de bu sıcak kabulden faydalanarak 1513 yılında Yavuz Sultan Selim'e bir mektup göndermiş ve Safevilere karşı bir çeşit karşılıklı savunma anlaşması yapılmasını önermişti.[3] Yavuz Sultan Selim de Kansu Gavri'nin bu teklifini memnuniyetle karşılamıştır.

Görüldüğü gibi, Yavuz Sultan Selim'in ilk dönemlerinde Memlûklülerle ilişkiler dostça başlamış, her iki taraf da birbirlerine temkinli yaklaşmışlardır. Ancak araya

[3] Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri III. cilt II. Kısım Eki. Ankara Genelkurmay Basımevi 1990. s.15.

Dulkadiroğlu Beyliği meselesinin girmesi, iki devlet arasındaki bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran Seferine giderken, Dulkadir beyi, Alaüddevle'ye, Safevi Devleti Sultanı Şah İsmail'e karşı birleşme önerisinde bulunmuş, ancak Alaüddevle yaşlılığını bahane ederek sefere katılmamıştır.[4] Zaten bundan sonra da sorunlar iyice su üstüne çıkmaya başlamıştır. Aslında Alaüddevle, Osmanlılara karşı Şah İsmail'le gizli bir anlaşma yapmıştır.[5] Bununla da yetinmeyen Alaüddevle, Osmanlı ordusuna gerekli olan yiyecek maddelerinin sağlanmasını ve onlarla alışveriş edilmemesini halkına bildirmişti.[6] Hatta, Alaüddevle'nin Osmanlı iaşe ve lojistik ikmal kollarını da vurduğu söylenmektedir.[7] Yalnız bu konu tam olarak açıklığa da kavuşmamıştır.

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran dönüşü, ilk olarak ele alınması gereken sorunun Dulkadiroğulları olduğunu anladı ve Kayseri ile Malatya arasına küçük bir kuvvet bıraktı. Çaldıran dönüşü, Dulkadiroğulları üzerine saldırdı ve Alaüddevle'yi yakalatarak başını kestirdi, gözdağı vermek amacıyla da başını Kansu Gavri'ye gönderdi.

Dulkadiroğulları beyliğinin alınmasından sonra her iki taraf için de savaş kaçınılmaz olmuştu. Yalnız her iki taraf da bunu açıkça ortaya koyamıyorlardı. Osmanlılar için Dulkadir Beyliği topraklarının alınmasıyla, Osmanlılara Suriye kapıları açılmış ve Anadolu'nun bütünlüğü ve güvenliği için gerekli olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu topraklarının önemli bir kısmı ele geçirilmiştir.

Dulkadiroğulları beyliğinin alınmasından sonra, Yavuz Mısır'ın fethi konusunda daha çok ilgilenmeye başlamıştır. Bu fikrini Hersekzade Ahmet ve Piri Paşaları da açmıştır. Ama her iki paşa da Mısır Seferi'nin güçlüğünü, yolların uzunluğunu, çölü aşmanın zorluğunu, su sorununu en önemlisi de Müslüman bir ülkeye saldırmanın büyük

---

[4] Solakzade, Solakzade Tarihi (İst 1879) s.375.

[5] Şehabettin Tekindağ, "Yeni Kaynaklar Işığında Yavuz'un Doğu Seferi". Tarih Dergisi 16,56.

[6] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim, s.110-111.

[7] Süheyli, Tarih-i Mısır-ı Cedid, M.Ü. İlahiyat Fak. Ktp. Nr. 4429.

tepki toplayacağını savundular. Yavuz aynı soruyu Kemal Paşazade'ye sormuş, ondan olumlu bir cevap alınca hemen hazırlıklara başlanması talimatını verdi.[8] Yalnız bu seferin Mısır üzerine olacağı ısrarla saklanmış ve seferin İran üzerine olacağı bildirilmiştir. Aynı zamanda Yavuz Sultan Selim, Mısır'a yapacağı sefere karar verilince, Memlûk Devleti ile ticari ilişkiler kesilmiş, Mısır'a gidiş-geliş yasaklanmıştı.

Osmanlı ordusu hazırlıklara çok hızlı bir şekilde başladı. Bu durum Şah İsmail'i endişelendirmişti. Şah İsmail, Memlûk Sultanı Kansu Gavri'ye bir mektup göndererek, Osmanlıların kendilerine saldırmaları karşısında, Yavuz Sultan Selim ile aralarını bularak iki devletin barıştırılmasını, bu imkansız ise Osmanlılara karşı Mısır ve İran arasında bir bağlaşma yapılmasını önermişti.[9]

Bu öneri karşısında Memlûk Sultanı Kansu Gavri, kendi başkanlığında bir toplantı yaptı. Ve bu toplantı sonunda Yavuz'un İran'a değil, Mısır'a karşı bir hareket tasarlamakta olduğu kanısına varıldı. Bunun sonucu olarak, Şah İsmail'in tam zamanında yapmış olduğu bağlaşma önerisi kabul edildi. Bundan sonra Memlûklülerle Safevi Devleti, Osmanlılara karşı birlikte hareket edeceklerdi.[10]

Yavuz Sultan Selim, Safevi Devletiyle Memlûklerin kendilerine karşı bir ittifak içinde olduklarını haber almıştı. Yine de Kansu Gavri'ye seferin İran üzerine olduğunu belirten bir mektup yazmıştı. Mektupla birlikte Kansu Gavri'yi şüphelendirmemek için armağan olarak samur, kadife, köle ve yünlü kumaşlar göndermiştir. 1516 Şubatında Kansu Gavri'ye gönderdiği bir mektupta;

"Sen benim babamsın, senden dua isterim; ben Alaüddevle'nin memleketine ancak senin izninle girdim; o bana asi idi; babamla Sultan Kayıtbay arasındaki fitneyi meydana getiren bu adamdı. Onun ölümü çok iyi oldu. Onun yerine tayin edilen Şehsuvarzade hoşunuza giderse bırakırız, gitmezse değiştiririz; bu size ait bir iştir. Size

---

[8] Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, s.16.

[9] Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, s. 17-18.

[10] Hoca Saadettin; Tacüttevarih; c.II, s.326-327; Tansel; Yavuz Sultan Selim, s.113-115.

köle getiren tüccarı ben menetmedim. Ben Alaüddevle'den aldığım yerleri yine size iade ediyorum; Sultan daha ne arzu ederse onu da yaparım" demiştir.[11]

Yavuz Sultan Selim, bu mektuplarla; seferin İran'a yapılacağı konusunda Memlûkları da ikna edip, herhangi bir harekata kalkışmamalarını sağlamaya çalışmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Memlûklülerle Safeviler, Osmanlı Devletine karşı birleşmişlerdi. Aslında Kansu Gavri, Osmanlı-Safevi mücadelesinden memnun olmakla beraber, sıranın kendisine de geleceğini düşünmüş ve Yavuz'un Mısır'a da saldırabileceği ihtimaline karşı hazırlıklara başlamıştı. Bunun için de hiçbir fırsatı kaçırmamıştı.

Nitekim Anadolu'dan kaçarak lalasıyla birlikte Halep'e sığınmış olan Şehzade Ahmet'in oğlu Şehzade Kasım'ı gizlice Kahire'ye getirterek gerekli durumda ondan faydalanmayı düşünmüştü; hatta ordusuyla Halep'e girerken Şehzade Kasım'ı da birlikte götürerek ona özel sancaklar açtırmış ve onu Osmanlı tahtına aday göstermiştir.[12]

Zaten Yavuz Sultan Selim Kansu Gavri'ye karşı çoktan harekete geçmişti.

3. Yavuz Sultan Selim'in İkinci Doğu Seferi

Yavuz Sultan Selim'in ikinci doğu seferi üzerinde çeşitli görüşler vardır. Bunlardan birincisi, seferin İran üzerine değil, Mısır üzerine olduğu, bütün hazırlıkların da buna göre yapıldığı yolundaydı. Seferin Mısır üzerine olduğu fikrinin gizlilik içinde yürütülmesinin en önemli nedeni, Memlûk-Safevi ittifakına engel olmaktı. Yavuz Sultan Selim aynı zamanda, Mısır üzerine yapılabilecek seferde, gelebilecek tepkileri de ortadan kaldırmayı düşünmüştü.

"Nitekim muasır müelliflerden Celalzade Mustafa'nın Selimnamesinde zikrettiği habere göre Yavuz Sultan Selim bir gün Veziri Piri Paşa ile konuşurken, Mısır meselesi üzerinde durmuş ve ona yapacağı seferin sebebini şöyle açıklamıştır:

---

[11] Yaşar Yücel-Ali Sevim "Klasik Dönemin Üç Hükümdarı (Fatih, Yavuz, Kanuni)" TTK Basımevi. Ankara 1991 s.129-130.

[12] Yaşar Yücel-Ali Sevim a.g.e. s.130.

"Saltanatımızın ve hanedanımızın güçlü düşmanı Mısır Sultanıdır. Rahmetli atam Sultan Bayezid'in saltanat işlerinde ihmal ve kusurlu olup, devlet işlerini cahil vezirlere verip, akıl kıtlığı, az gayretli, bilgisiz ve sapıklık kaynağı olmakla bilinen soysuz reziller ve yalancılar saltanat makamına çeşitli hakaretler edip, uğursuz Çerkeslerden küçük bir grup gelip Osmanlı sınırına yakın yerlerde savaşıp, istekleri olan Osmanlı mücahidlerine galip oldular. O tarihten beri gayret ve hamiyyet ateşi beni helak etmiştir. Bu zaman esnasında saltanatımızın değeri yüce mertebeleri yerle bir olmuştu. Yüce Hak duruma şahittir. Maksat ve isteğim ilahi emirleri yüceltmek iş ve amellerimizin özü Hz. Peygamberimizin temiz şeriatını yaymaktır. Kimsenin vilayetine özlem duyup göz dikmem ve başkasının ülke ve memleketlerine ihtiyacım yok. Öyle ise Arap ülkeleri şerefli ve yüce Allah'ın seçkin yaratıkları iken sapık yaratılışlı aç kullardan bir kaçı, sapık Çerkesler şahsiyetsizler eline düşüp, özellikle şerefli, hoş ve yüksek Mekke ve Medine halkının, mayası bozukların gölgesinde gölgelenmeleri layık mı? Yarın mahşer yerinde yüce Yaratıcıya ve temiz Şeri'ât sahibi olan mutluluk rehberi Hz. Peygambere nasıl cevap verirler."[13]

Yine bu konuyla ilgili Rıdvan Paşazadenin naklettiği diğer bir haber de şöyledir: "Sultan Gavri evaili saltanatında Şer'i şerife uygun olup evahirinde ise tağyiri tabiat ve tebdili niyet edip, ulemasına muhalefet, ahalisine ihanet edip ve sahibi bid'atlara tebeat, haylidir meveddeti Al'i Osman-ı kat'ı edip zahiren arz-ı muhabbet, batınen adavet üzere olmuş idi".[14] demiştir.

Zaten bu bilgiler seferin gerçek yönünün Mısır üzerine olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu konudaki diğer bir görüş de, Yavuz'un ikinci doğu seferinin İran üzerine olduğu yolundadır. Bu görüşü savunanlara göre; "Yavuz Sultan Selim, Çaldıran

---

[13] Celalzade Mustafa, Selimname, Ahmet Uğur, Mustafa Çuhadur, Ank 1990, K.T.B. Yay. 404; Mustafa Güler, a.g.e. s.24. Vr. 101 a-b.

[14] Rıdvan Paşazade Tarih-i Mısır, Fatih ktp. nr. 4362, Vr. 101 a-b; Mustafa Güler, a.g.e. s.25.

Zaferinden sonra İstanbul'a dönmüş buradan da Edirne'ye gitmişti. Ancak Yavuz doğudaki gelişmeleri yakından takip ediyordu. Bu sırada doğuda Diyarbakır Beylerbeyi Bıyıklı Mehmet Paşa, İran Şahının çok güvendiği adamlardan olan Nur Ali Halife'yi bozguna uğratmıştı. Ve İran Şahı iyice sıkışmıştı".[15] Zaten bundan sonra İran Şahı, Memlûk Sultanına mektup yazarak ittifak önerisinde bulunmuştu. İşte bu görüşü savunanlar, zor durumda olan İran'a Yavuz'un ikinci bir sefer yapacağını ve İran'a son darbeyi vuracağını belirtirler.

Ama, Mısır seferinin amaçları düşünüldüğünde Yavuz'un İran'a ikinci sefer yapması çok zayıf bir ihtimaldir. Çünkü Yavuz, daha önce belirttiğimiz gibi, İslam liderliğini ve gücünü elde etmek istemektedir. Bu nedenle de hiçbir fedakarlıktan kaçınmamaktadır. Bütün bu bilgilerden hareketle diyebiliriz ki, Yavuz'un ikinci doğu seferi İran'a değil, Mısır'adır.

Bundan sonra Sultan Selim, konuyu yakın erkanıyla bir kere daha konuştu. Nihayet bir ferman yayınlandı. Bu fermana göre devletin bütün vilayetlerindeki askeri birlikler sefer için hazırlanacaklardı. Ayrıca Rumeli kuvvetleri de Gelibolu'dan Çanakkale'ye geçecekler, Biga'da toplandıktan sonra diğer kuvvetlerle Kayseri'de Sultanı bekleyeceklerdi.[16]

Yavuz Sultan Selim, 10 Nİsan 1516 Perşembe günü sefer için Edirne'den İstanbul'a hareket etti. Sultan Selim İstanbul'da kaldığı süre içerisinde gerekli düzenlemeleri ve eksik olan hazırlıklarını tamamladı. Bu düzenlemelerin içinde Şehzade Süleyman'ın tekrar Saruhan Vilayetine gönderilmesi ve Piri Paşa'nın İstanbul Muhafızlığına tayini vardı. Yavuz'un İstanbul'da gerçekleştirdiği icraatlardan en önemlisi, Mısır'a sefer yapılmasına karşı çıkan ve bu tutumuyla orduda bir takım kıpırdanmalara

[15] Rıdvan Paşazade, a.g.e. Vr. 101 a-b.

[16] Hoca Saadettin Efendi, Tacü't Tevarih, (İsmet Parmaksızoğlu) II, 327, 1974.

sebep olan Hersekzade Ahmet Paşa'nın yerine Yunus Paşa'nın Vezir-i Azam, tayin edilmesi idi.[17]

Sultan Selim, seferin ilk adımı olarak Sinan Paşa'yı öncü birlik mahiyetinde Kayseri'ye gönderme kararını aldı. Sinan Paşa, yaklaşık 45.000 kişilik bir ordu ile 28 Nisan 1516'da Üsküdar'dan hareket etti. Sinan Paşa'nın başlangıçtaki vazifesi Kayseri'de beklemekte olan kuvvetlerle birleşip, Diyarbakır'a geçmekti. Paşa burada kalıp Çerkes diyarında olanları Sultana bildirecekti.[18]

4. Memlüklülerin Hazırlıkları

Her ne kadar Yavuz Sultan Selim seferin Mısır'a değil İran'a olduğunu bildirse de, ayrıca Kansu Gavri'ye mektuplar yazarak iknaya çalışsa da mektuplarında her ikisinin de İslam Padişahı olduğunu ve asıl hedefin İran üzerine olması gerektiğini vurgulasa da,[19] Memlüklüler de Osmanlı saldırısına karşı hazırlık yapmaya başlamıştı. Ancak onlar da Osmanlılar gibi bir sefere hazırlandıkları izlenimini vermemek için büyük çaba harcıyorlardı. Hatta bu gaye ile Osmanlıların hoşuna gidebilecek bir takım icraatlarda da bulunmuşlardır.

Osmanlı Sultanının sefer için Edirne'den İstanbul'a gelmesi, ayrıca Sinan Paşa'nın Kayseri'ye doğru yola çıkması üzerine Memlûk ileri gelenleri, Kansu Gavri başkanlığında toplandılar. Bu toplantının amacı ise, Osmanlı saldırısı karşısında hangi tedbirlerin alınacağı idi. Sonunda Memlûk ileri gelenleri herhangi bir hücuma karşı tedbirli olmak için Haleb'e bir sefer yapmaya karar verdiler.

Bu karardan hemen sonra Kansu Gavri, 15 Mayıs 1516'da Mısır'dan hareket ederek Salihiye'ye oradan çölü geçip Şam'a, oradan da Halep'e geldi.[20] "Yanında geçmiş

---

[17] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim. a.g.e. s

[18] Hoca Sadettin, Tac-üt Tevarih, II 326.

[19] Halil Edhem "Mısır Fethi Mukaddematına Dair Mühim Bir Vesika" T.O.E.M., 19-9, 30.

[20] Silahşor, Fetih Name-i Diyar-ı Arap, Selahattin Tansel, Tarih Vesikaları Dergisi, 2-3, sayfa 294-330, 430-454, s.301.

savaşlarda elde ettikleri başarılarına güvendiği 50 bin kişilik ordusu, dört mezhebin kadıları ve Abbasi Halifesi vardı. Kansu Gavri, Haleb'e gelişinin nedeninin Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail'in arasını bulmak olarak ilan etmişse de gelişinin bu amacı taşımadığı ortadadır. Ayrıca Kansu Gavri, Şam'da iken Sultan Selim'e bir mektup göndermiş ve bu mektubunda derhal geri dönmesini böylelikle ilişkilerinin eskisi gibi iyi bir şekilde süreceğini bildirmiştir."[21] Bu da Mısır sultanının Haleb'e gelmesinin gerçek amacının barış değil, savaş olduğunu gösterir.

İran Şahı'na bağlı bulunan Mardin hakimi Kırar Han, Osmanlıların Diyarbakır Beylerbeyi Bıyıklı Mehmet Paşa ile çatışmaya girmiş ve ilk etapta küçük de olsa başarı sağlamıştı. Bıyıklı Mehmet Paşa, kesin bir zafer kazanabilmek için Sultan Selim'den yardım istedi. Sultan da Sipahi Oğlanlar Ağası Sinan Bey, Silahdarlar Ağası Bali Bey'i yardımcı olarak gönderdi. Fakat Kırar Han'la yapılan mücadelede Osmanlı ordusu geri çekildi. Bunun üzerine Kırar Han da esir aldığı ve öldürdüğü bir miktar Osmanlı askerlerinin başlarını Mısır Sultanına göndermiş, böylelikle de zafer kazandığını müjdelemiştir.[22]

Daha sonra Mehmet Paşa, Yavuz'dan yeniden yardım istedi. Yavuz Sultan Selim de, Elbistan'a gelmiş olan Sinan Paşa'ya Diyarbakır'a gitmesini Mehmet Paşa'ya katılmasını bildirdi. Osmanlılar ile Kıran Han kuvvetleri arasına şiddetli bir çarpışma oldu ve Kıran Han kuvvetleri yenildi.[23]

Böylelikle Güneydoğu Anadolu bölgesinin tamamı, Osmanlı egemenliğine girmiş oldu.

---

[21] Ali, Kunhu'l-Ahbar Nuruosmaniye Ktp. Nr: 3406 Vr. 264 a.

[22] Silahşor, a.g.m.

[23] Silahşor, s.296-297.

5. Yavuz Sultan Selim'in İstanbul'dan Ayrılması

Belirttiğimiz gibi, Yavuz Sultan Selim sefere çıkmadan önce Sinan Paşa'yı büyük bir kuvvetle Kayseri'ye göndermişti. Sinan Paşa, Kayseri'den Malatya yolunu kullanarak Diyarbakır'a gidecek sefer için Sultanı bekleyecekti. Bu esnada da Mısır ve İran'la olan gelişmeleri takip ederek Sultana bildirecekti.[24]

Sinan Paşa, Elbistan'a geldiği sırada, Malatya'yı elinde bulunduran Kansu Gavri'ye bir mektup göndererek, İran'a sefer için çıkıldığını ve yol içinde kendi hakimiyetlerinde olan Malatya'dan geçmelerine müsaade edilmesini istedi. Bu sırada zaten İran Şahı ile Memlûk Sultanı aralarında anlaşmışlardı. Ve bu iki devlet, Osmanlı Devletine karşı birlikte savaşacaklardı. Zaten Kansu Gavri de, ortadan kaldırmayı düşündüğü bir devletin kendi aleyhine olacak şekilde topraklarından geçmesine izin veremezdi. Gelen cevap da olumsuz oldu.

Sinan Paşa, bu durumu Yavuz Sultan Selim'e bildirdi. Yavuz Sultan Selim de hemen divanı toplayıp neler yapılması gerektiğini divan üyelerine sormaya başladı.

"Divan üyelerinin bir kısmı daha hazırlıkların tam olmadığını öne sürerek seferin gecikmesini istiyordu. Diğer bir kısım ise seferin önceden kararlaştırıldığı gibi Acem üzerine olmasını ve hemen hareket edilmesini; küçük bir grup da son gelen haberleri dikkate alarak seferin Mısır üzerine olması gerektiğini bildiriyordu.[25] Yavuz Sultan Selim de son fikri destekliyordu. Ancak bu fikir ulemada büyük bir tepki gördü. Osmanlı ulemasına göre, İranlılar Rafizi olduklarından onlarla savaş caizdi. Ama Memlûklüler sunni oldukları için fetva verilemezdi.[26]

Bu konuda divanda çok sert tartışmalar çıktı. Ulemadan Hocazade Mehmet Paşa söz alarak "Osmanlıların içinde bulundukları durumu İran ve Memlûklerin,

---

[24] Mustafa Güler, a.g.e., s.32; Hoca Saadettin a.g.e., s.274.

[25] Mustafa Güler, a.g.e., s.32; Hoca Saadettin a.g.e., s.274.

[26] Saadettin, II, 276; Mustafa Güler, a.g.e., s.24.

Osmanlılara karşı hasmane bir tavır aldıklarını ve herhangi bir ihmalin veya tedbirsizliğin devlete telafisi imkansız zararlar açacağını bildirdikten sonra sözlerini şöyle bağladı: Bizim için Kızılbaş, Çerkes bahis mevzuu değildir. Esas olan adaya selli seyfetmektir. İki hasmı kavi birleşmeden onları dağıtmaktır.[27] Mehmet Paşa'nın konuşması bittikten hemen sonra Sultan Selim söz alarak, "Benim de muhtarım budur, iki düşman bir araya gelmeden ortadan kaldırılmalıdır" diyerek Memlüklülere karşı sefer yapılmasına taraftar olduğunu açıkladı.[28]

Divanın aldığı karar hemen Sinan Paşa'ya bildirildi. Aynı zamanda Sinan Paşa'ya seferin Mısır üzerine olduğunun saklanması da tenbih edildi. Sultan 2 Haziran 1516'da Üsküdar'a otağını kurdurdu. Bütün birlikler, kısa sürede Üsküdar'da toplandılar ve sefere hazır hale geldiler. Yavuz Selim, bundan sonra Kansu Gavri'yi şüphelendirmemek için iki elçiyi Mısır'a göndermeyi kararlaştırdı.[29] Sultan Selim bu elçilere hem Arapça, hem de Türkçe yazılmış iki mektup verdi. Mektuplarda Sultan, ısrarla seferin Acem diyarına olduğunu belirtiyor ve Gavri'ye övücü sözler söylüyordu.[30] Sultan Selim, yine bu elçilerle değerli hediyeler de göndermiştir.

4 Haziran 1516 Cumartesi günü Sultan Selim ordusuyla birlikte Üsküdar'dan hareket etti. Sultan 8 Haziran günü Hünkâr Çayırına, 20 Haziran'da Kütahya'ya 26 Haziran'da da Akşehir'e ulaştı. 1 Temmuz 1516'da Konya, 15 Temmuz'da Kayseri'ye geldi. 23 Temmuz 1516'da Elbistan'ın Söğütlü konağına ulaşan orduyu, Sinan Paşa karşıladı.[31]

Bu sırada Sultan Selim tarafından Kansu Gavri'ye gönderilen elçiler, Kansu Gavri tarafından eziyetlere uğratılmışlardır.

---

[27] Saadettin, II, 276; Mustafa Güler, a.g.e., s.34.

[28] A.g.e., II, 277.

[29] Celalzade Mustafa, Selimname; İstanbul 1274.

[30] Mustafa Güler, a.g.e., s.34.

[31] Haydar Çelebi, Ruzname, Tercüman 1001 Temel Eser, İst. 1977, s.96-97.

Gavri, Dulkadiroğulları topraklarını işgal etmelerinden dolayı duyduğu tepkiyi çok sert ifadelerle elçilere anlatmıştır. Elçiler, Kansu Gavri'nin yanında bulunan beyler tarafından öldürülme tehlikesi atlatmışlardır. Gavri, son olarak elçilere Şah İsmail ile Sultan Selim arasındaki düşmanlığı ortadan kaldırmaya çalışacağını açıklamıştır.

Bundan sonra Gavri, elçileri serbest bıraktı,[32] fakat başka bir rivayete göre ise elçiler kaçarak kurtuldular.[33]

Osmanlı elçileri, Karaca Paşa ve Zeyrekzade Malatya'da bulunan Sultan Selim'in yanına gittiler ve gördükleri kötü muameleyi anlattılar. Bu iki kişi, elçilik görevi yapmaları yanında çok iyi yetişmiş devlet adamıdırlar ve Kansu Gavri'yle yaptıkları görüşmeden şu sonucu çıkarmışlardır: "Gavri, kat'i olarak bir savaşa hazırlanmakta ve bu niyetini gizlemeye çalışmaktadır".[34] Sultan Selim, bu elçilerle görüştükten sonra Mısır üzerine kesin olarak yürümeye karar verdi.

Osmanlı elçileri ayrıldıktan sonra, Gavri bütün beylerini toplantıya çağırdı. Toplantıda Osmanlılara karşı neler yapılacağı tartışıldı ve sonunda Osmanlılarla savaşmaya karar verdiler. "Sultan Selim'le seferdir deyu Halepten rıhlet ettiler".[35]

Bundan sonra Gavri, Sultan Selim'e Moğolbay isimli bir elçiyi gönderdi. Sultan Selim, Moğolbay'ı öldürmeyi düşündü, fakat Vezir-i Azam Yunus Paşa ve diğer vezirlerin araya girip "Bunlar elçilik için gelmiş bi günahtırlar Padişahım, af buyurun" demeleri üzerine onları affetti. Ancak elçilerin saç ve sakallarını kestirerek topal bir eşeğe bindirip, onlara şöyle dedi: "Varın şimdi Gavri dedikleri sahibi Cevre haber verin, vaktinde hazır olsun. İşte ben de banendi berki hafif ve rıhı asif gibi binayı devletini fenaya ve yerimi mukarrer kıldım, haber vasıl olsuz diye sizi bu kıyafetle irsal ediyorum.[36]

---

[32] Solakzade, Solakzade Tarihi, Cilt II, İst., 1979, s.385.

[33] Hoca Saadettin, II, 281.

[34] Mustafa Güler, a.g.e., s.40.

[35] Süheyli, 10 b.

[36] Solakzade, 11, 386, Süheyli, 10 b, Mustafa Güler, a.g.e., s.41.

İki devletin birbirlerine elçiler göndermeleri ilişkileri iyice gerginleştirdi. Artık iki devletin savaşması kaçınılmaz olmuştur.

6. Son Hazırlıklar

Kansu Gavri elçisi Moğolbay'ın yukarıda bahsettiğimiz şekilde geri dönmesi üzerine hemen harekete geçti. Bunun için ilk önce Çerkes emirlerinden Kertbay Vali adındaki beyi 30 bin askerle Haleb'den ileri gönderdi. Kendisi de Hz. Davud kabri yanındaki Merc-i Dabık ovasında beklemeye başladı.[37]

Bu sırada, Osmanlılar da yürüyüşe geçtiler. 26 Temmuz 1516'da Malatya yakınlarında Memlûk topraklarına girdi.[38] Bayburt ve Amasya'dan gelen kuvvetler de Osmanlı ordusuna katıldı.[39] 30 Temmuz 1516'da yapılan ve tüm ilgililerin katıldığı toplantıda Yavuz Sultan Selim, Memlükler üzerine yürüneceğini açıkça beyan etmişti. Tarihte buna Tohma Çayırı kararı denir.[40]

Yavuz Sultan Selim, Malatya'ya geldiği zaman, Malatya beyi, durumu Kansu Gavri'ye bildirdi. Kansu Gavri'de ilk defa Osmanlılarla savaşacağını açıkladı.[41]

Bundan sonra, Kansu Gavri, Şah İsmail'e mektup yazarak, Osmanlı devletine karşı yeni bir ittifak önerisinde bulundu. Gavri bu mektubunda Şah İsmail'e, sıranın kendisine de geleceğini belirterek karşılıklı bir ittifak yapılmasının şart olduğunu belirtiyordu.[42]

---

[37] Solakzade, II, 386.

[38] Stanford Shaw. Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I. Çev. Mehmet Harmancı. İst. Ümit Matbaası 1982, s.128.

[39] Silahşor. "Feth-i Name-i Diyar-ı Arab" (Yay. Selahattin Tansel), Tarih Vesikaları I, 2(17): 294-320.

[40] Çetin Aykurt, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Politikası. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara. Mart 1992, s.34.

[41] Çerkeslerin Katibi Yusuf, Selimname, Esad Efendi, Ktp.Nr. 2146.

[42] Yusuf, 48 a-b.

Bunun üzerine Sultan Selim, Mısır'a sefer yapılabilmesi için, İstanbul ulemasına adam gönderip, fetva istedi ve şöyle dedi: "Biz sırf dini mübinin esaslarının yaşatılması için İran üzerine hareket etmişken Mısır Sultanının yerinden kalkıp, yol kesmeye çalıştığı tamamen ortaya çıkmıştır. Fakat Arabistan hükümdarı Zahire göre müslümandır. Onlarla savaşmak caiz midir?[43]

Müftü Ali Cemali Efendi, Yavuz Sultan Selim'e şöyle bir mektup yazdı: "Zikredilen şekilde onlar üzerine varmak şer'i olup yol kesen hükmündedirler. Onlarla savaşıp çarpışmak cihaz ve gazadır." Yani Cemali Efendi, savaşın meşru olduğuna dair fetva vermişti.[44]

Yavuz Sultan Selim, bu fetvayı aldığı sırada, Malatya'daydı. Fetvayı aldıktan hemen sonra Malatya'yı kuşattı. Üç günlük bir kuşatmadan sonra da fethetti. Ayrıca Gerger ve Besni kaleleri de alınmıştır.[45]

Malatya'nın alınmasıyla Osmanlı Devletiyle, Memlük Devleti arasında savaş resmen başlamış oldu.

Malatya alındıktan sonra, Osmanlı orduları Anteb'e doğru yürümeye başladı. Mola verdikleri zaman Anteb hakimi Yunus bey, sultana gelerek, itaatini bildirdi. Bu durum, Osmanlıların yolları üzerindeki bir engeli daha kaldırmış oldu. Aynı zamanda Yunus Bey, Memlûk devletini ve ordusunu çok iyi tanıyordu. Bundan sonra Yunus Bey, Osmanlı ordusu için kılavuzluk görevini üstlenmiştir.

Osmanlı orduları Anteb'de üç gün kaldı ve casuslar vasıtasıyla Gavri'nin Merc-i Dabık'da olduğu öğrenildi. Bundan sonra Yavuz, Koçi Bey ile Ferhat Bey'i kuvvetleriyle ileri gönderip hem Osmanlı ordusu için bilgi toplamalarını hem de Sultanın harekete

---

[43] Celalzade, a.g.e., s.414, Mustafa Güler, s.43.

[44] Celalzade, a.g.e., s.414; Hammer Devlet-i Osmaniyye Tarihi V. (Çev. Mehmet Ata) İstanbul Bedrosyan Matbaası, s.253.

[45] İbn İyas, Bedayiu'z-Zuhür Fi Vekai'd Duhur, Cilt V, Kahire, 1311, s.64.

geçtiğinin Memlüklüler tarafından öğrenilmesini engellemek istedi.[46] Kansu Gavri, Yavuz Sultan Selim'e son kez bir elçi daha gönderdi. Yavuz gelen elçiyi "Sultanına söyle, Merc-i Dabık'ta karşıma çıksın" diyerek geri gönderdi.[47] Yavuz Sultan Selim Anteb'den üç gün içerisinde Merc-i Dabık'a geldi ve konakladı.[48] Burası Tel-Habeş denilen yerdi. Yavuz buraya geldiğinin ertesi günü, savaş günü olacağını ilan etti. Onun için Receb'in 25 inci günü (24 Ağustos) sabahın ilk ışıkları belirmeye başladığı sıralarda Osmanlı ordusu sancaklarını açmış, davul ve zurna sesleri arasında savaş tertibi almış bulunuyordu.[49]

[46] Saadettin II, 282.

[47] İbn İyas, V, 68.

[48] Silahşör, a.g.e., s.14.

[49] Selahattin Tansel, a.g.e., s.136.

IV. BÖLÜM

MISIR SEFERİNİN BAŞLAMASI

A. MISIR SEFERİNİN İLK AŞAMASI

1. Mısır Seferinin Sebepleri ve Sefer Hazırlığı

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme döneminde, Memlük devleti, Osmanlılardan sonra dünyanın en büyük devleti idi. Bu iki devletin sınırlarını Toroslar ve Fırat teşkil etmekteydi. Doğu Akdeniz havzası elde edilmedikçe Osmanlıların Asya'daki üstünlüğü hiçbir zaman kurulamayacaktı. Bunun sonuçlanması da ancak savaşla mümkündü.[1]

Memlük topraklarının ele geçirilmesi stratejik yönden de çok önemliydi. Çünkü Kilikya limanlarının alınmasıyla İstanbul'dan Payas'a kadar bir deniz yolu kullanılabileceğinden, Safevilere karşı yapılabilecek seferde, Osmanlı ordularına daha rahat bir ikmal yolu açılacaktı.[2]

Mısır Seferi'nin diğer nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Osmanlılar, İslam'ın koruyuculuğunu üstlenmişlerdi, buna karşılık kutsal yerler. Memlüklerin elinde bulunmaktaydı. Yavuz Sultan Selim, açıkça olmasa da dolaylı bir şekilde kutsal yerlerin alınması gerektiğini savunuyordu. Zaten Memlüklüler, bütün Müslümanlar için mübarek olan Mekke ve Medine'ye gereken saygıyı göstermedikleri; içeriden ve dışardan bu mukaddes beldelere yönelebilecek tehlikelere karşı gerekli tedbirleri almamaları, Yavuz'u harekete geçiren sebeplerin başında geliyordu.

2. Yavuz Sultan Selim'den kaçarak, Memlüklere sığınan Şehzade Ahmet'in oğullarından Süleyman ve Alaüd-din'in 1513 yılında ölmeleri üzerine bu şehzadelerin

---

[1] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi, Milli Eğitim Basımevi. Ankara 169, s.110.

[2] Stanford Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I, (Çev. Mehmet Harmancı) İst. Ümit Matbaası. 1982, s.127.

cenazelerine Memlük Sultanı Kansu Gavri bizzat katılmıştı. Bu durum, Osmanlı-Memlük ilişkilerinde telafisi mümkün olmayan bir sürece girildiğinin habercisiydi. ayrıca, bu iki şehzadenin arka arkaya ölmeleri Memlük devletini yeni arayışların içine soktu ve çok geçmeden bu fırsat yakalandı. Çünkü Şehzade Ahmet'in ölümünden sonra oğlu Kasım, lalası tarafından Haleb'e kaçırılmıştı. Henüz onüç yaşında olan bu şehzadeyi, Kansu Gavri gizlice Kahire'ye getirterek zamanı gelince, Yavuz Sultan Selim'e karşı kullanmayı düşünüyordu.[3]

3. Kansu Gavri'nin, Dulkadiroğlu Alaüddevle'nin, Osmanlı Devletine karşı izlediği düşmanca tavırlarını, gizlice tebrik ederek desteklemesi, Osmanlılara karşı beslediği düşmanca duyguların bir ifadesiydi. Bu hareketine karşılık, Yavuz Sultan Selim de, Çaldıran zaferinden sonra, Alaüddevle'nin başını Kansu Gavri'ye göndererek tehdit etmişti. Kansu Gavri'nin Alaüddevle'ye yardımcı olmasındaki asıl amaç, belirtildiği gibi, Dulkadir topraklarını tampon olarak kullanarak Osmanlı'dan gelebilecek bir tehlikeyi engellemeye çalışmasıdır. Zaten Dulkadiroğullarının alınmasından sonra, Osmanlı Devleti ile Memlûk Devleti karşı karşıya gelmiş oldular.

4. Osmanlı-Memlûk ilişkilerinin bozulmasının en önemli nedeni de, Dulkadiroğlu Alaü'd-devle'nin takip ettiği siyasettir. Memlûk Sultanı, Osmanlı-İran savaşından taraf olmamasına rağmen, Osmanlı ordusunun yiyecek ihtiyacının teminini önlemeye çalışmıştı. Ayrıca Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferine giderken, yardım teklifini de red etmiştir.

Memlûk Devleti'nin amacı ise, bu savaşta her iki devletin de birbirlerini yıpratmak suretiyle, bölgede ortaya çıkan otorite boşluğundan yararlanmak idi. Fakat Osmanlının kazanması, Kansu Gavrinin bölge üzerindeki planlarının sonunu teşkil ediyordu. Ayrıca, Kansu Gavri artık sıranın kendisine geldiğinin de farkındaydı.[4]

---

[3] İsmail H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi II. Ankara Tarih Kurumu Basımevi, s.532.

[4] Çetin AYKURT, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Politikası. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara Mart 1992.

5. Mısır seferini hazırlayan sebepler arasında Memlûk sultanlığının iç durumundaki aksaklıklar da önemli rol oynamıştı. Memlûk sultanı Kansu Gavri, altmış yaşını geçmişti ve halkı, kendisini hiç sevmiyordu. Çok zalim, adalet duygusundan uzak, kendisine mensup olanların işledikleri suçlara göz yumması, vergileri artırması, değeri düşük para bastırması, memurların maaşlarını vermemesi ve gittikçe daha çok artan para hırsı halkı bıktırmıştı.

Hatta Kansu Gavri, Mısır'ın önemli gelir kaynaklarından olan transit ücreti üzerine koyduğu vergiler tahammül edilemeyecek bir hal aldı. Bu yüzden de Portekizliler, batı ile bağlantılı başka yollar aramışlar, sonunda da Ümit Burnunu bulmuşlardır. İşte böylelikle Mısır; en verimli kaynağını kaybetmiş oldu. Ayrıca Portekizlilere karşı girişilen mücadele, Memlûk hazinesini bsoşaltmaktan başka bir işe yaramamıştır.[5]

Zaten Mısır'daki sisteme göre, "tahta layık olan bir kişi değil, en yaşlı kişi geçiyordu".[6] İşte, bu sistem yüzünden Kansu Gavri, ilerlemiş yaşına rağmen, Mısır Memlûk Devletinin başına geçmişti. Ayrıca Memlûk Devletinin yönetim kadrosuyla, yerel halk arasında bir kopukluk mevcuttu. Çünkü Mısır ve Suriye'de çoğunluğu Arap olan halkın üzerinde hüküm süren yönetim bir askeri gruptan ibaretti. Bu askeri grup kuvvetini yitirmeye başladığı zaman halk yüzyıllardır ırk ve dil bakımından yabancı sülale ve devletlerin egemenliğini istemez oldu.[7]

O halde Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nin sebeplerini anahatlarıyla şöyle özetleyebiliriz: Osmanlı ülkesinin güneyinin güvenliğini sağlamak, Osmanlı, İran, Safevi ve Mısır Memlûk Devletleri açısından büyük önem taşıyan, Ortadoğu bölgesine egemen olmak, ileride batı yönünde yapılacak bir harekat için doğu ve güney sınırını güvence altına almak, Doğu Akdeniz'de yerleşerek deniz egemenliğini etkin hale getirmek, İslam

---

[5] Selahattin Tansel, a.g.e., s.112-113.

[6] Sabernhcim, M. "Kansu" İslam Ansiklopedisi VI. İst. Maarif Basımevi, 1955. s.162-165; "Memlükler" İslam Ansiklopedisi VII. İstanbul Maarif Basımevi 1957, s.689-692.

[7] Kunt, Metin ve H.G. Yurdaydın ve A.Ödekan, Türkiye Tarihi II. İstanbul Başaran Matbaası, s. 1988.

liderliğini elde etmek ve kendi liderliği altında bir İslam devleti kurmak, İran-Safevi Devleti'ni tamamen ortadan kaldırmak, Orta Doğu'daki ticaret yollarına egemen olmak ve zengin Mısır topraklarını ele geçirmektir.[8]

Yalnız Yavuz Sultan Selim, bu kadar önemli olan Mısır Seferini belirttiğimiz gibi gizlemiş ve seferin Mısır üzerine değil, İran üzerine olduğunu ısrarla belirtmiştir. Bunun nedenlerine gelince;

a. Seferin Memlûkler üzerine olduğu, baştan söylenmiş olsaydı, Memlûklerin, Müslüman olmaları nedeniyle, Osmanlı uleması tarafından şer'i fetva çıkmayabilirdi.

b. Osmanlı ileri gelenleri, daha II.Bayezit dönemide Memlûklere sefer yapıldığını ve başarısızlıkla sonuçlandığını ve bu nedenle de yeniden bir seferin anlamsızlığını söyleyebilirler. Bu da ordunun kararlılığını kırabilirdi. Ayrıca bu kişiler, bu sefer sırasında çölün nasıl geçileceği ve su sorununun nasıl halledileceği üstünde durabilirler. Ve çok önemli amaçlar taşıyan Mısır seferini iptal ettirebilirlerdi.

c. Ayrıca Yavuz Sultan Selim, Memlûklerin hazırlanmasına imkan vermeden Mısır sınırlarına inmeyi, Mısır Sultanı'nın Şah İsmail ile anlaşarak birleşmelerini önlemeyi ve Memlûk ordusuna rastlandığı yerde taarruz edip yok etmeyi amaçlıyordu.[9]

Bu sırada Mısır Memlûk Devleti ise, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a olası bir saldırısı karşısında tedbirler almaya başladı. Mısır Memlûk Devleti hükümdarı Kansu Gavri, ülkesinin güvenliğini sağlamak ve gerektiğinde savunmak amacıyla Türk ordusunun mümkün olduğu kadar ileride ve sınırlarda karşılamak düşüncesindeydi. Ayrıca Kansu Gavri, Türk ordusu İran'a yöneldiği takdirde duruma göre İran'a yardım etmek; Dulkadir ülkesi ile doğu ve Orta Toroslar bölgesini ele geçirmek için Türk

[8] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.65.

[9] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.65.

ordusunun yan ve gerilerine taarruz etmek kararını aldı. Kansu Gavri, bu planlarını gerçekleştirmek için 50.000 kişilik ordusuyla Halep'e hareket etti.[10]

Kansu Gavri'nin, Osmanlı kuvvetlerinin İran'a geçmesini önlemek için 50.000 kişilik kuvvetle harekete geçmesi, Yavuz Selim'in Osmanlı ulemasından fetva almasını kolaylaştırdı.[11]

Yavuz Sultan Selim, Mısır'a karşı bir sefer yapılmasını kararlaştırdıktan sonra Kasım (1515) ayı içinde üç yıllık bir sefer hazırlığı için emirler vermişti.[12]

Beylerbeyi, sancak beyi ve kadılara gönderilen emirlerde 1516 baharında yeni bir savaş için hazır olmalarını bildirmişti. Rumeli Beylerbeyliğinden bu savaşa katılacak kuvvetlerin de 1516 yılı baharında. Gelibolu bölgesinden Çanakkale boğazını geçerek, Kayseri'de toplanmaları ve padişahı orada beklemeleri emredilmişti.[13]

"Aralık 1515'de Karasi Sancak Beyi Hüseyin Bey'e ve büyük bir ihtimalle sefere katılacak bir diğer sancak beyi, beylerbeyi ve kadılara gönderilen bir emirde Padişah, büyük bir sefere niyet ettiğini belirttikten sonra: "Bu emrim elinize geçtiğinde sancağa bağlı alaybeyi, subaşıları, çeribaşılarına ve diğer sipahilere her birinin askerleri, silahları, gereçleri ve yeterince besin maddeleriyle hazırlanarak baharda vereceğim emri beklemeleri, hiç geciktirilmeden duyurulacaktır" demiş ve hazırlanma konusunda kusuru görülecek kişiler hakkındaki kararını da şöyle açıklamıştı: "Amma, bu defa askeri kendim görüp denetleyeceğim. Tolgası olmayanın başı ve kolçağı olmayanın kolu kesilecek vesair silah ve gereçlerin de noksanı olanlar da öldürülecektir. Bunu, gerekenlere anlat ve sen de bu türlü hareket et. Zamanından önce durumu bildirmemin sebebi, sonradan ileri

---

[10] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.65-66; Müneccimbaşı Sahaif-ül Ahbar II. (Çev. Nedim) İstanbul Matbaa-i Amire 1285, s.461.

[11] Müneccimbaşı, Sahaif-ül Ahbar II. (Çev. Nedim). İstanbul: Matbaa-i Amire 1285 s.461.

[12] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.67.

[13] Hoca Saadettin; Tacüttevarih, C.II, s.324; Hammer; Devlet-i Osmaniye Tarihi, C.IV, s.182; Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.119-121.

sürülecek özür ve bahaneleri kabul etmemek içindir". Hazırlıklar hususunda gösterilecek herhangi bir özrün kabul olunmayacağını açıklıyordu.[14]

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferinden kesin bir sonuç elde etmek istiyordu. Bu yüzden de ordunun savaşa hazırlıklı girmesi için büyük titizlik gösteriyordu.[15]

Osmanlı ordusu, 5 Haziran 1516'da İstanbul'dan yola çıktı. Taht kaymakamı olarak üçüncü vezir Piri Mehmet Paşa İstanbul'da bırakıldı. Şehzade Süleyman Rumeli'nin korunması için Edirne'ye çağrıldı. Hersekzade ise geçici olarak Bursa'da bırakıldı. Osmanlı donanması da Suriye kıyılarına gönderildi.[16]

Yavuz Sultan Selim komutasındaki, Osmanlı ordusu Üsküdar'dan hareketle Gebze, İzmit, İznik, Yenişehir, Kütahya, Afyonkarahisar, Akşehir, Ilgın, Konya, Niğde, Develi, Kayseri, Sarmısaklı, Şahnakaya, Otlupınar ve 23 Temmuz 1516'da Elbistan'a vardı. Ve daha önce buraya gelmiş olan Sadrazam Hadım Sinan Paşa komutasındaki 40.000 kişilik kuvvetle birleşti. Böylelikle Osmanlı ordusunun tümü ile kendi sınırları içindeki son yığınak yeri olmuştu. İki gün burada kalınmış ve 25 Temmuz 1516 günü hareket edilmiş ve 27 Temmuz günü Sultansuyu batısında Osmanlı-Memlûk sınırı aşılarak 28 Temmuz 1516'da Malatya'ya ulaşılmıştır. Böylelikle Osmanlı ordusu artık Kölemen topraklarındaydı. Şehir savunmasız olduğu için savaş yapılmadan girildi. Padişah, Tohma çayırında iken seferin İran'a değil Mısır üzerine olduğunu bildirdi ve 5 Ağustos 1516 tarihinde Malatya'dan güneye dönüldü. Bucakdere üzerinden Antep'e oradan da Merc-i Dabık sahasına gelmişti. Osmanlı kuvvetleri 2700 kilometrelik bir yol yürüyerek savaş meydanına gelmişlerdi.[17]

---

[14] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.67; Selahattin Tansel Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, 122-123.

[15] Kamil Su, "Yavuz Selim ve Seferleri" Ülkü, XVI, s.93.

[16] Yavuz Ercan, Kudüs Ermeni Patrikhanesi. TTK Basımevi, 199, s.4.

[17] Yavuz Ercan, a.g.e., s.4-5; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.68; Ziya İbrahim Alaftaroğlu, İmha Muharebesi I. İstanbul, Askeri Matbaa 1931, s.69.

Kesin olmamakla birlikte Osmanlı ordusunun 50-60 bin kişi, buna karşılık Memluk ordusunun 70-80 bin kişilik olduğu yolunda kuvvetli ihtimaller mevcuttur.[18]

Bu sırada Memlûk ordusu da 18 Mayıs 1516'da Kahire'den hareket etmiş ve 19 Ağustos 1516'da Halep'in 8-10 km kuzeyindeki Hilan'a (Haylan-Hailene) gelmişti.[19]

2. Merc-i Dâbık Savaşı

Yavuz Sultan Selim, 23 Ağustos 1516'da Merc-i Dabık yakınlarındaki Tel-Habeş denilen yere geldi ve bütün orduya haber göndererek "Yarın cenk ve uğraştır" diye ilan ettirdi. Memlüklülerin konakladıkları yere yakın olduklarından bir gece baskınını önlemek hem de hazırlıkları tamamlamak için askerler sabaha kadar uyumadılar.[20]

Kansu Gavri, Antep hakimi Yunus Bey'in Osmanlılara itaat etmesi sebebiyle beyleri üzerinde bir hoşnutsuzluk çıkması sonucu bir toplantı yaparak, onlara "Düşman yılıncaya ve adüv' bertaraf oluncaya kadar birbirlerine karşı kötü düşünmeyecekleri" üzerine yemin ettirdi.[21] Ayrıca Antep hakimi Yunus Bey'in mecburen itaat ettiğini, fırsatını bulunca tekrar kendilerine katılacağını söyledi.[22]

24 Ağustos 1516 (25 Receb 922) pazar günü sabahın ilk ışıkları ile karşı karşıya gelen iki ordunun kuvvetleri çatışmaya başladı.

"Osmanlı ordusunda padişahın yanında Kapukulu Piyadeleri ve Atlıları vardı. Sağ kolda Anadolu Beylerbeyi Zeynel Paşa, Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa, Şehsuvaroğlu Ali Bey ve Ramazanoğlu Mahmut Bey bulunuyordu. Sol kolda ise Sinan Paşa ve Bıyıklı Mehmet Paşa vardı. Kölemen ordusunun sağ kolunda Halep Emirü'l-

---

[18] İsmail Hami, Danişmend. İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi II. İstanbul, Türkiye Yayınevi. 1948, s.27-28.

[19] Halil Ethem; Mısır Fethi Mukaddematına Ait Mühim Bir Vesika. Türk Tarihi Encümeni Mecmuası; No:19 (96), s.34. İstanbul Devlet Matbaası, 1928.

[20] Mustafa Celalzade, Selimname; Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, TTK Yay. Ankara, 1990, s.416.

[21] Süheyli, Tarih-i Mısır-ı Cedid, M.Ü. İlahiyat Fak. Ktp. No:4429, 11 b.

[22] Süheyli, a.g.e., s.129.

Ümerası Hayırbay, sol kolunda Şam Naibü's-Saltanası Sibay, merkezde de Sultan Kansu Gavri bulunuyordu[23].

Memlüklü ordusunun sipahi kuvvetleri Osmanlı ordusununkinden oldukça üstündü. Bu da Mısır ordusuna büyük ölçüde cesaret veriyordu. Hatta Kansu Gavri ve Mısır askerleri hiçbir şekilde Osmanlı kuvvetlerinden çekinmiyorlardı. Sultan Gavri, ordusunun o güne dek aldığı başarıları dikkate alarak Osmanlıları yeneceğini düşünüyordu.[24]

Yalnız unutulmaması gereken bir gerçek vardır. O da her ne kadar Memlük ordusu, Osmanlı ordusundan sayıca üstün olsa da, Mısır ordusunun Osmanlılar karşısında önemli bir eksiği vardı ki, o da top ve tüfeklerin olmamasıydı.[25]

Osmanlı ordusu beraberinde getirdiği toplardan çok iyi bir şekilde yararlanmıştı. Gerçi topların en iyi kullanıldığı alanlar kuşatmalardır. Meydan savaşlarında top çok fazla kullanılmaz. Çünkü, etkisi çok fazla değildir. Ama Yavuz'un izlediği taktik sayesinde top, Merc-i Dabık meydan savaşında kullanılmış ve savaşın sonunu büyük ölçüde etkilemiştir.[26] Çünkü Memlükler, ilk etapta toplar dikkat çekmediği için, buna göre tedbir almamışlar ve habersiz yakalanmışlardı.

Yavuz, zincirlerle birbirine bağlanmış topları asker ile gizleyerek, düşmanın hücuma geçtiği sırada askerlerini topun gerisine almıştı ve ön plana topları çıkararak savaşın sonunu getirdi. Bu taktik hem Çaldıran, hem de Merc-i Dabık savaşında uygulanmıştı.[27]

---

[23] Prof.Dr. Yavuz Ercan, a.g.e., s.5.

[24] Sühcyli, 129.

[25] Saadettin, a.g.e., II, 287.

[26] Hammer, Devlet-i Osmaniyye Tarihi V. (Çev. Mehmet Ata) İst. Bedrosyan Matbaası 1330, s.194.

[27] Namık Kemal, Evrak-/ı Perişan İstanbul, Matbaa-i Osmaniyye 1301, s.131.

Merc-i Dabık Savaşı, Mısır Emiri Kebiri Sadun Acemi'nin ortaya atılıp Osmanlı saflarına saldırmasıyla başladı ve kısa süre içerisinde çok şiddetli bir çarpışma halini aldı.[28]

Savaşın ilk anlarında, Memlük ordusu, Osmanlı ordusuna göre üstünlük elde etmişti. Bu durum karşısında hemen harekete geçen Yavuz Selim, aksaklığı gidermek için Sinan Paşayı sağ kola, Yunus Paşayı da sol kola gönderdi.[29] Ayrıca Yavuz Sultan Selim, Savaş meydanında sürekli geziyor, böylelikle hem askerlerini cesaretlendiriyor, hem de aksaklıkları hemen düzeltme yoluna gidiyordu.[30]

Savaşın iyice kızıştığı bir sırada, yani kimin kime üstünlük sağladığı belli değilken, Memlüklerin ummadıkları ve dolayısıyla da tedbir almadıkları Osmanlı topları ve Yeniçerilerin ustalıkla kullandıkları tüfekler gök gürültüsünü andıran sesleriyle Memlük ordusunun üzerine gülle yağdırmaya başladı.[31]

Bundan sonra Kansu Gavri hizmetçisiyle birlikte savaş meydanını terk etti ve bir anda Memlük ordusu çözülmeye başladı.[32] Merc-i Dabık Savaşı devam ederken, Halep Valisi, Hayırbay ile Canbirdi Gazzali, Yavuz'un Çadırına kadar gelerek onunla görüştükten sonra tekrar kendi ordularına dönmüşler, hükümdarı sağ iken öldüğünü ilan etmişler, kendi devletleri ve vatanları aleyhinde Osmanlı hükümdarları ile bir takım anlaşmalar imza etmişlerdir.[33] Sonunda gerçekten Kansu Gavri'nin öldürülmesiyle, savaşın kesin sonucu belirlenmiştir.

Bazı yabancı ve Mısır kaynakları Merc-i Dabık Zaferini küçümsemeye çalışırlar. Bu kaynaklar zaferin kazanılmasında, Kansu Gavri ile araları açık olan Hayırbay ile

---

[28] Salakzadc, Salakzadc Tarihi, Cilt II, İst. 1979, s.388.

[29] Saadettin, a.g.e., II. s.287.

[30] Haydar Çelebi, Ruzname, Tercüman 1001 Temel Eser, İst. 1977.

[31] Saadettin, II, s.287.

[32] Haydar Çelebi, s.188.

[33] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.139.

Canbirdi Gazzali'nin etkisi olduğunu belirtirler. Bu durum kesinlikle gerçekleri göstermemektedir.

O halde, Merc-i Dabık zaferinin kazanılmasındaki etkenleri şöyle sıralayabiliriz:

"Yavuz Sultan Selim ve komutanlarının üstün sevk ve idare yeteneği ile Türk erinin üstün muharebe kudreti, Türk ordusu elindeki topçunun şiddetli atışları ve bunun Memlükler üzerinde meydana getirdiği büyük etki, Yavuz Sultan Selim'in komuta ettiği birliklerin disiplinli ve birbirlerine bağlı bulunuşları ve birlikte hareket etmeleri, Yavuz'un muharebenin en kritik anında Memlüklerin her iki Türk kanadını tehlikeli şekilde kuşatmalarına karşı aldığı ani kararla yanındaki ihtiyat kuvvetlerini sevk ederek durumu düzeltmesi." olarak özetleyebiliriz.[34]

3. Merc-i Dabık Zaferi Sonrası Gelişmeler

Merc-i Dabık Savaşı sırasında birçok asker öldü. Mısır ordusundan sağ kalanlar ise, Haleb'e kaçtılar, fakat halk bu askerleri, daha önceleri yaptıkları zulümlerden dolayı şehre almadılar.[35]

Merc-i Dabık zaferinin kazanılmasında, açıkça görülen bir durum sözkonusudur. Bu da savaşın sonucunu Osmanlı top ve tüfekleri tayin etmiştir.[36] Merc-i Dabık zaferinde dikkatimizi çeken diğer bir nokta da; Sultan Gavri Mısır'dan çıkarken seferde askere yetecek ihtiyaç maddeleri ve paranın yanısıra iki yüz kantar gümüş, yüz kadar altın, elli kantar (tibr toz halinde altın veya saf altın külçesi) miktarınca olan hazineyi de yanında getirmişti. Çünkü Sultan Gavri Sultan Selim'i yendikten sonra, İstanbul'a yürüyüp burayı ele geçirmek istiyordu. Fazladan yanına almış olduğu hazine de bu seferde askere

---

[34] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.99-100.

[35] Mustafa Güler, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi Marmara Üniversitesi, Sos.Bil. Enstitüsü, 1993, s.51.

[36] Süheyli, a.g.e., 17a.

harcanacaktı. Fakat, Kansu Gavri, istediği sonucu alamayınca savaş ganimetlerinin yanısıra, Mısır hazinesinin tamamı da Osmanlıların eline geçmişti.[37]

Bundan başka, Kansu Gavri Mısır'dan çıkıp önce dört mezhebin kadılarını ve Abbasi halifesini de almıştı. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kansu Gavri, Yavuz Selim'le yaptığı mücadelede kesin bir zafer bekliyordu. Selim'i yenecek ve İstanbul'a gidecekti. İşte bu yüzden Mısır seferine giderken, Halife'yi de yanına almıştı. Savaş sonucunda alınan esirlerin arasında Halife de vardı. Ancak Halife hiçbir zaman Osmanlılardan esir muamelesi görmedi. Halifenin Osmanlıların yanında bulunmasıyla, Memlüklü Devletini Müslümanlar arasında önemli kılan özelliklerinden biri böylece ortadan kalkmış oldu.[38]

Merc-i Dabık yenilgisi, Memlüklü devletinin yıkılma sürecini başlatmıştır. Mısır ordusu yenilmiş, Sultanları Kansu Gavri ölmüş, Mısır hazinesi Osmanlılara geçmiş ve Abbasi Halifesi de Osmanlıların egemenliğine girmişti.

Ayrıca yine bu zaferle, Anadolu'da Memlüklere ait olan kalelerin hepsi, Suriye'de de başlıca Hama, Humus, Balebek, Trablus ve Şam şehirleri işgal olunmuştu.[39] Yavuz'un bunlarla yetinmeyeceği ve daha büyük hedefler peşinde olduğu bilinmektedir.

Merc-i Dabık meydan muharebesinden sonraki gelişmelere gelince; savaş meydanında kurtulabilen Memlüklüler, güneye yani Haleb üzerinden Şam'a doğru gitmekteydiler. Bunlar arasında Hayırbay ile Canbirdi Gazzali de vardı. Halep'e gelen Hayırbay, burada tutunamayacağını anlayınca, Hama-Humus yönünde kaçmaya devam etmişti. Hayırbay, Memlük Devletinin Haleb Naibi, aynı zamanda da, ileri gelen beylerinden biriydi. Ayrıca Merc-i Dabık savaşında da Memlük ordusunun sol kanadını komuta ediyordu. Vezir Yunus Paşa kaçmakta olan Mısırlıları takiple görevlendirilmişti. Hayırbay Hama yakınına geldiği sırada, Yunus Paşa'nın teslim olması hususundaki önerisine Hayırbay, hayatı bağışlanmak koşuluyla uyacağını bildirerek gelip teslim

---

[37] Sühcyli, a.g.e., 16a.

[38] Mustafa Güler, a.g.e., s.53.

[39] Sa'deddin, a.g.e., s.341.

olmuştu.[40] Hayırbay, teslim olduktan sonra onun idaresinde bulunan Memlük beylerinden bir kısmı da teslim olmuştu.[41]

Bundan sonra, Yunus Paşa ile Hayırbay buluştuktan sonra, hemen yola çıkarak, Halep yakınlarına gelmiş olan Sultan Selim'in huzuruna çıktılar.[42] Yunus Paşa, Sultan Selim'e, Hayırbay'ın Halep hakimi iken, Osmanlılardan yolu düşenlere iyi davrandığını, "Osmanlı sınır beyleriyle ilişkilerde lütufkar tutumunu anlattı."[43] Bunun üzerine Sultan Selim onu affettiğini belirtti ve bunun kanıtı olarak da, Sinan Paşa'nın yanında yer gösterdi ve Köstendil Sancak beyliğini verdi.[44] Hayırbay'ın da Osmanlılara katılmasıyla, Mısır seferi sırasındaki bir engel daha aşılmış oldu.

Yavuz Sultan Selim, aynı gün, divan-ı toplamış ve Mercidabık Zaferi'nin duyurulması için yabancı devlet başkanlarına bildiriler yazdırmıştı.[45]

28 Ağustos 1516 günü Yavuz ve Osmanlı ordusu, Halep karşısına gelmiş ve Gökmeydan denilen yerde Yavuz'un otağı kurulmuştu. Bu arada Merc-i Dabık savaşında yenilen Mısır ordusunun büyük bir kısmı da kaçarak Haleb'e gelmiş ve Sultan Gavri'nin oğlu Seydi Muhammed'in etrafında toplanmışlardı. Ancak, Osmanlı kuvvetlerinin Haleb'in yakınlarında olduğunu öğrenince, Haleb'den Şam'a geçtiler.[46] Sultan Selim'de Haleb'e girmek istiyordu. Sultan Selim, Haleb yakınlarında beklerken, Halebin erkanı sultanın yanına gelerek, şehrin anahtarını sundular. Böylece, fethedilmesi hayli zor ve masraflı olan bu şehir çevresindeki beldelerle Osmanlı hakimiyetine girdi.[47]

---

[40] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.101.

[41] Silahşor, "Feth-Name-i Diyar-ı Arab" (Yay.Selahattin Tansel) Tarih Vesikaları, Tarih Vesikaları I, 2(17): s.311.

[42] Silahşor, 311. Salakzade, II, 389.

[43] Saadettin, II, 288.

[44] Feridun Bey, Mecmua-i Münşeat-ı Feridun Bey, istanbul 1274, s.480.

[45] Haydar Çelebi, a.g.e., s.143.

[46] Süheyli, a.g.e., s.17 a.

[47] Celalzade, a.g.e., s.419.

Sultan Selim şehre girerken, Haleb halkı tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı. Çünkü halk, Kansu Gavri'nin zalim idaresinden bıkmıştı. Yavuz Selim, hemen Divan-ı topladı ve önce Haleb'in hazinesini tesbit ettirdi.[48] Bundan sonra şehrin idarecileri belirlendi ve buna göre "Valiliğe Karaca paşa, kadılığa Çömlekçizade Kemal Çelebi,mal ve pazar düzenlemelerine ise Abdullah Paşazade Abdi Çelebi getirildi. Ayrıca daha önce fethedilen Malatya, Darende ve Divriği şehirlerinin de idarecileri tayin edildi.[49]

Haleb'in fethedilmesiyle, önemli ölçüde ganimet ele geçirildi ve Suriye'nin kapıları Osmanlılara açıldı. Ayrıca ele geçirilen yiyecek ve paralar Mısır'a yürüyen Osmanlı ordusu için büyük kolaylıklar sağlamıştır.[50]

Sultan Selim Han, 28 Ağustos'ta fethettiği Haleb'de 16 Eylül'e kadar kalmış ve gerekli düzenlemeleri yapmıştı. 16 Eylül günü Halep'ten çıkıp Hama'ya vardı. Osmanlı ordusu Hama'ya hiçbir direnişle karşılaşmadan girdi. (26 Eylül 1516) [51] Sultan, Hama'da kısa bir süre kaldıktan sonra ordusu ile Asi nehrini geçerek Humus'a geldi. Humusu da Osmanlılar hiçbir direnişle karşılaşmadan aldılar.[52]

Yavuz Sultan Selim, Humus'da fazla kalmadı ve yoluna devam etti. Şam yakınlarındaki Mastaba denilen konağa geldi.[53] Yavuz Sultan Selim, hemen Şam'a girmedi. 12 gün bekledi. Çünkü Merc-i Dabık yenilgisinden sonra bir kısım Mısır ordusu Şam'a girmişti. Onların Mısır'dan çıkmasını bekledi, böylece şehri savunmasız bir şekilde almayı hedefledi. Zaten kısa bir süre sonra Mısır kuvvetleri Osmanlılar karşısında direnemeyeceklerini anladıklarından Şam'ı terkedip Mısır'a gitmişlerdi.[54] Yavuz Selim

---

[48] Solakzade, II, 390.

[49] Mustafa Güler, a.g.e., s.56.

[50] Mustafa Güler, a.g.e., s.57.

[51] Solakzade, II, 391.

[52] Silahşor, a.g.e., s.312.

[53] Solakzade, II, 391.

[54] Silahşor, a.g.e., s.312.

hemen Şam şehrine geldi ve hiçbir direnmeyle karşılaşmadan şehri aldı.[55] Kısa bir süre sonra da şehirde birtakım idari düzenlemelere gitmiştir. Yavuz yeni ele geçirilen şehirlerde Osmanlı yönetimini hemen kurmuş, kendi adına hutbe okutup, para bastırmıştır. Böyle yapmasındaki amacına gelince, aldığı yerlerden kolay kolay çıkmayı düşünmediğinin kanıtıdır. Ayrıca Yavuz 'un aldığı yerlerle yetinmeyip, Mısır'ı tamamen fethetmeden geri dönmeyeceği ortadadır.

Şam'ın çevresinde bulunan kasabaların beyleri Hayırbay vasıtasıyla Sultan'a itaat ettiler.[56] Böylece Suriye'nin tamamı Osmanlı hakimiyetine girdi.

Yavuz Sultan Selim, bütün kışı Şam'da geçirdi. Mısır seferinin kalıcı olması bakımından yöre halkına yakın olmak, kendisini sevdirmek ve Mısır seferinde ordusunun arkasını emniyet altına almak amacıyla, Sultan Selim Şam'da kaldığı süre içinde kutsal makamları ziyaret etmekteydi. Bunlardan en önce ziyaret ettiği yer Emeviyye Camisi idi.[57] Ayrıca Şam'da yapılan ilmi toplantılara da katılıyordu.[58]

Yavuz yine aynı amaçla, Memlüklerin ileri gelen devlet adamlarına, emirlere, valilere ve komutanlara mektuplar yazarak, onların para, mücevher ve diğer hediyelerle gönüllerini alarak onları kendi istekleriyle Osmanlılara bağlamaya ve dolayısıyla bir olay çıkmasını önlemeye çalışmıştı. Böylelikle Yavuz Sultan Selim, hem beylerin, hem de halkın sevgisini ve sempatisini kazanmıştı. Hatta öyle ki Yavuz Selim, yeni fethedilen yerlerde bile, asker bırakmayı lüzumlu görmemiş, ordusunun büyük kısmıyla Mısır'a yönelmişti.[59] Bu arada unutulmaması gereken bir durum da söz konusudur: Yavuz Sultan Selim, Mısır halkını ve beylerini memnun ederken, kendi komutanlarını da ihmal etmemişti. Mısır seferine başlamadan, onlara da ödüllerde bulunmuştu.

---

[55] Celalzade, 421.

[56] Solakzade, II, 391.

[57] Hammer, a.g.e., s.204.

[58] Saadeddin, II, 295.

[59] Türk silahlı Kuvvetler Tarihi, a.g.e., s.105.

Yavuz Mısır'a hareket etmeden önce, yapılacak işleri bir kez daha gözden geçirmeyi uygun buldu. Bu nedenle 3 Aralık 1516 günü, Şam'da bir divan topladı. Divanda Mısır seferi için kesin kararlar alınmış, gerekli tedbirler ve sorunların giderilmesi amaçlanmıştır.[60]

Divanda, vezirler ve komutanlar arasında fikir ayrılıkları meydana gelmişti. Hayırbay, Şehsuvaroğlu Ali Bey, İbn Haneş ve diğer Arap beylerinin savunmakta oldukları görüş harekata devam idi. Bunların fikrine göre Mısır ordusu Merc-i Dabıkta yenildiğinden, şu anda çok zor durumda idi. Eğer Mısır'a hemen saldırırlarsa kesin zafer elde edilecekti. Ayrıca yine bu kişiler, Memlüklerin, Osmanlı kuvvetleri çekilir çekilmez kaybettikleri toprakları tekrar işgal edeceklerini söylemek suretiyle padişah'ı Kahire'ye yürümeye teşvik etmişlerdi.[61] "Bu kişilerin bu düşüncelerine karşılık Yavuz "Yolların bozukluğunu, ıssızlığını ve susuzluğunu belirterek Timurlenk'in bile bu nedenlerle geri döndüğünü" söylemiş, fakat onlar yine kendi düşüncelerinde direnmişlerdi. Bu konuda Hayırbay "Mısır askerlerinin geçtiği yoldan, Padişahın kulları da geçer" diyerek, Yavuz'un iyice sempatisini kazanmıştı."[62]

Başta Vezir-i Azam Yunus Paşa ve bazı vezirlerin savunduğu diğer fikre göre ise, Osmanlı askerleri bu kadar uzun yolculuktan sonra yorgun düşmüşlerdi. Tabii bunun yanında Mısır'ın fethi de kolay değildi. Bu sefer, birtakım zorlukları da içeriyordu. İşte bu nedenlerle, fethedilen yerlerle yetinilmeli ve Mısır'ın fethi ertelenerek, memleket meseleleri ile uğraşılmalıydı.[63]

Zaten Yavuz Sultan Selim, memleket işlerinden çok fazla uzak değildi. Tahta olmasa bile yine de memleket işlerine gereken önemi veriyordu. "Bu işlerinden bazıları şunlardı: Zeynel Bey Mora sancağına tayin edildi, Anadolu Beylerbeyliğine Mustafa Paşa

---

[60] Haydar Çelebi, a.g.e., s.145.

[61] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.149.

[62] Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, a.g.e., s.104.

[63] Süheyli, 20 b, Solakzade II, 392.

getirildi ve Sultan İdris-i Bitlisi ile görüşerek Doğu Anadolu ve Kürt illerinin durumu hakkında bilgi aldı."[64]

Bu tartışmaların sonunda, Yavuz Sultan Selim, Mısır'a son darbeyi indirmek için Mısır'a yürünmesine ve gerekli hazırlıkların hızla tamamlanmasına karar vermişti. Zaten Yavuz Sultan Selim Şam'da kaldığı üç aya yakın süre içinde yeni bir seferin hazırlıkları için gerekli tedbirleri almış ve eksiklikleri gidermişti. Bu hazırlıkların içinde en çok dikkatimizi çeken su meselelerin çözümlenmesiydi. Bu amaçla 15 bin deve satın alınmış ve 30 bin su kırbası hazırlanmıştı.[65]

Bu arada Mısır'da Kansu Gavri yerine, 22 Ekim 1516 (25 Ramazan 922)'da Tomanbay Sultan oldu.[66]

Tomanbay bu görevi oldukça zor kabul etmişti. Memlüklerde verasete dayalı bir saltanat sistemi yoktu. Sultanlar devletin ileri gelen komutan ve emirleri arasından yine Umeranın teklifi ve tasvibiyle seçiliyordu. Onu bu göreve, Merc-i Dabık savaşından sonra Mısır'a kaçabilen, Memlük umerası getirmişti. Tomanbay, Mısır'a oldukça zor bir dönemde sultan olmuştu. Çünkü, milyonlarca dinar Osmanlıların eline geçmiş, Memlük ordusu küçülmüş ve komutanlar arasındaki dayanışma da yok olmuştu.

Sultan Selim Tomanbay'a bir mektup gönderdi. Mektubunda; "Haremeyn-i Şerifeyni kurtarmak istediğini, Memlük sultanının ve ona tabi olanların yanına gelip sığınmasını, aksi takdirde gerek karadan, gerek denizden kuvvetlerinin hazır olduğunu bu bakımdan gönderdiği çağrıya uymasını talep etmişti." Ayrıca yine bu mektubunda, "Tomanbay Mısır'da hükümdarlığına devam edecek, ancak hutbeyi Yavuz adına okutup,

---

[64] Haydar Çelebi, a.g.e., s.191.

[65] Silahşor, a.g.e., s.430.

[66] Solakzade, II, 392.

sikkeyi de Yavuz adına bastıracaktı. Hilafet Osmanlıların himayesi altına girecekti. Bunlar kabul edildiği takdirde, kan dökülmeyecek, Yavuz da Şam'dan geri dönecekti.[67]

Yavuz'un bu mektubunu, Rumeli Subaşılarından Çerkez Murat Bey adındaki bir elçiyle Tomanbay'a göndermişti. Tomanbay elçileri çok iyi karşıladı. Fakat, Mektubu getiren Osmanlı elçilerinin, Tomanbay'ın huzurundan ayrılmasından sonra Mısır umerasından Emir Allan tarafından öldürülmeleri, artık savaşın kaçınılmaz olduğunun habercisiydi.[68]

Aslında Tomanbay savaş yanlısı değildi. Hatta saltanatlarının devamı açısından Yavuz'un bu tekliflerinin olumlu olduğunu belirtti. Buna karşılık savaş taraftarları ise ordularının Osmanlılardan güçlü olduğunu söylüyorlardı. Osmanlıların Merc-i Dabıkta kazandıkları zaferin top ve tüfeklerin sayesinde olduğunu bu eksikliklerin giderilmesi halinde galip geleceklerini beyan ettiler ve böylelikle Sultan Selim'in tekliflerine red cevabı verdiler.[69]

Yavuz Sultan Selim, 15 Aralık 1516'da Şam'dan yola çıktı.[70] ve 19 Aralık'ta Ker'an vadisindeki Yakup Peygamberin kabri yanına geldi. Kabri ziyaret ettikten sonra bir elçi ile Canbirdi Gazzali'ye mektup gönderdi. Mektubunda eğer kendisine itaat ederse, kendisine itaat eden beyler gibi ihsan göreceği belirtiliyordu. Ancak Gazzali'de buna red cevabı verdi.[71]

Bundan sonra da Yavuz Selim Mısır üzerine yürüyüşüne devam etti.

---

[67] Celalzade, a.g.e., s.421-422.

[68] İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi II. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1948, s.31.

[69] Süheyli, a.g.e., 19 a-b.

[70] Haydar Çelebi, a.g.e., s.193.

[71] Celalzade, a.g.e., s.423-424.

B. MISIR SEFERİ'NİN İKİNCİ AŞAMASI

1. Han-Yunus Savaşı

Yavuz Sultan Selim, işi savaşa dökmeden önce, barış yolunu denemek istemiş, bu amaçla da belirttiğimiz gibi hem Canbirdi Gazzali'ye hem de Tomanbay'a mektuplar göndermiş, fakat ikisinden de red cevabı alınca 16 Aralık 1516'da başladığı Mısır'a yürüyüşüne devam etmeye karar vermiştir.

Bu arada Canbirdi Gazzali de onbin kişilik bir kuvvetle Gazze'ye doğru yola çıktı. Bunu duyan Padişah Sinan Paşa'yı öncü kuvvet olarak Gazze'ye gönderdi.[72] Er Ariş'te bulunan Canbirdi Gazzali'nin idaresindeki kuvvetler, Sinan Paşa'nın Gazze'ye ulaştığını duydukları zaman, onunla savaşıp savaşmama konusunda uzun uzun tartışmalarda bulundular ve sonunda çöl araplarından istedikleri yardımları sağladıktan sonra nihayet savaşa karar verdiler.[73] Diğer tarafta, Gazzali'nin hareketlerini casusları vasıtasıyla izlemekte olan Sinan Paşa, onları tuzağa düşürmek ve daha da önemlisi kuvvetlenmelerini önlemek için bir gece yarısı, ağırlıklar ve at oğlanları hariç olmak üzere bütün kuvvetleriyle acele Şam'a doğru çekildi.[74] Bu çekiliş her tarafta düşmandan korkuluyormuş da ondan dolayı yapılıyormuş gibi bir intiba uyandırmış, bu hale de ilk inananlar Gazze'liler olmuştu. Bu sebeple onlar, Gazze'de bırakılmış olan Türklere büyük kin ile saldırdılar ve eşyalarını yağmalayarak bu insanları öldürdüler.[75] Sonra da Gazzaliye, Sinan Paşa'nın Gazze'yi terkettiğini bildirdiler. Bunun üzerine Canbirdi Gazzali'de, Osmanlıları takibe karar verdi.[76] Fakat bu kararını uygulamaya firsat bulamadan Sinan Paşa ansızın batıya doğru dönerek tan yeri ağarırken Han Yunus'a

---

[72] Süheyli, a.g.e., 20 a.

[73] Saadeddin, a.g.e., II, s.346.

[74] Silahşor, a.g.e., s.23.

[75] Silahşor, a.g.e., s.25.

[76] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.157.

gelmiş ve bu suretle de umulmadık bir yerde ve zamanda Mısır kuvvetlerinin karşısına çıkmıştı.

Sonunda iki ordu, 22 Aralık 1516'da Han Yunus denilen yerde karşılaştılar. İlk olarak Gazzali, Osmanlı ordusunu durdurmak Osmanlıları taşlık bir vadiye çekmeyi düşündü. Önce kendisi bu vadiye girdi fakat biraz sonra Osmanlılar durumu kavrayıp ok ve tüfekle vadinin geçidini ele geçirince, Gazzali kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüş oldu. Bu arada Sinan Paşa, hemen bir düzenleme yapıp, Ferhad Beyi sağ kola, İsa Beyoğlu Mehmed Beyi de sol kola gönderdi ve sonuçta Mısır ordusu yenilmekten kurtulamadı. Savaşta her iki taraf birçok kayıplar verdi. Ama Canbirdi Gazzali, savaş meydanından kaçmayı başararak, Mısır'a gitti.[77]

Gazze (Han Yunus) savaşının kazanılması ile Suriye ve Filistin'in işgali tamamlanmış; Mısır'ın kapısına gelinmiş ve hatta Mısır'a girilmek üzere bu kapı açılmıştı. Bundan sonra Sina çölü başlıyordu. Sina çölü, Mısır'ın kuvvetli bir kapısı niteliğinde idi. Bu çöl aşılabildiği takdirde, Mısır'ın kalbi olan Kahire'ye varmak ve Mısır'a son darbeyi indirmek imkanı sağlanacaktı.[78]

28 Aralık'ta zafer müjdesini alan, Sultan hemen Gazze'ye geldi ve burada bulunan esirlerin birçoğunu affetti. Bu davranışıyla halkın Osmanlılar tarafına dönmesini sağladı.[79] Ayrıca bundan sonra Sinan Paşa, Remle'yi de Osmanlı topraklarına kattı.[80]

2. Ridaniye Savaşına Kadar Olan Gelişmeler

Yavuz Sultan Selim, seferine devam ederken, Vezir-i Azam Yunus Paşa'yı bir miktar askerle, Kudüs yolunu emniyete alması ve Kudüs'te ziyaret için gerekli düzenlemeleri yapması amacıyla ileri gönderdi.[81] 31 Aralık 1516'da Sultan, Kudüs'e geldi

---

[77] Saadettin, a.g.e., s.302-303; Celalzade, a.g.e., s.425.

[78] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi.a .g.e., s.112.

[79] Saadettin.a.g.e., s.300.

[80] Mustafa Güler, a.g.e., s.66.

[81] Mustafa Güler, a.g.e., s.67.

ve ziyaretlerine başladı. İlk olarak Mescid-i Aksa ziyaret edildi, akşama kadar burada kalınıp, halka hediyeler dağıtıldı. Daha sonra Kubbetü's-Sahra'ya geldi ve yatsı namazını burada kıldı. Sultan ayrıca bu ziyaretleri sırasında, İshak, Yusuf ve İsmail peygamberlerin kabirlerini ve Dahme-i Mütebekkiriyye denilen iki yüz peygamberlerin kabrinin bulunduğu yeri de ziyaret etti.[82]

Kudüs, değişik ırktan, insanların yaşadığı bir şehirdi. Şehrin mahallelerini Müslüman, Musevi, Frenk, Rum ve Ermeniler teşkil ediyordu. Ayrıca İslam dininin kutsal saydığı makamlar yanında Musevi ve Hiristiyan dinlerinin değer verdiği makamlar da bu kentte idi.[83]

Yavuz Sultan Selim, Memlük Devleti'ne son darbeyi vurmadan önce ele geçirdiği yerlerde Bedevi aşiret reisleri ile Müslüman ve Hiristiyan dini zümrelerin başlarını birbirleriyle barıştırdı. Ayrıca Ermeni Gregoryenlere ayrı bir statü tanıdı. Buna karşılık Ermeniler, Memlüklere karşı Osmanlıları destekleyeceklerdi. Patrikleri sultana ve haleflerine bağlılık yemini etti.[84] Yavuz Selim 1 Ocak 1517'de Otağ-ı Hümayuna döndü.[85]

Mısır seferine devam eden, Yavuz Sultan Selim, Mısırlılarla psikolojik savaşı da ihmal etmiyordu. "Bu amaçla Mısır ileri gelenlerinin ağızlarından yazdırdığı birtakım mektuplarda, onların Tomanbay'ın yanında yer almalarına rağmen Sultan Selim'in Mısır'a geldiği takdirde yanında yer alacaklarını belirtiyor, bundan sonra bu mektupları Tomanbay'ın yakınlarına attırıyordu. Mektuplar Tomanbay tarafından ele geçince de Mısır ileri gelenleri birbirlerini suçluyorlardı. Bu da Mısır ordusu arasında büyük karışıklığa sebep oluyordu."[86]

---

[82] Saadettin, II, 305.

[83] F. Buhl, "Kudüs" İslam Ansiklopedisi VI. İstanbul, Maarif Basımevi, 1955, s.953.

[84] Shaw, a.g.e., s.128.

[85] Haydar Çelebi, a.g.e., 13; Silahşor, a.g.e., s.319.

[86] Süheyli, a.g.e., 21 b.

9 Ocak 1517 günü toplanan Osmanlı Divanı Mısır'a yürüme kararını görüşerek, bir durum değerlendirmesi yaptı. Yavuz Sultan Selim, Gazze'den Mısır'a kadar olan kısmı 13 menzile böldü.[87] Bu sırada divanda yeniden görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Sefer neticesinde kendisi için büyük emeller besleyen Memlüklerden Hayırbay, Memlük ordusunda ve yönetiminde büyük bir düzensizlik olduğunu ileri sürmek suretiyle seferin devamını istiyordu. Yavuz Sultan Selim de, bu görüşte idi.[88]

Sefere muhalif olan Hüsam Paşa, kapıcılar kethüdası vasıtasıyla, Sultan Selim'im emriyle öldürüldü.[89] Ve sonunda Osmanlı Divanı Mısır'a yürüme kararını aldı ve 10 Ocak 1517'de Mısır'a hareket edilmesine karar verildi.

Bu arada Mısır ordusunun da sefere hazırlandığını görüyoruz. Gerçi Tomanbay, Osmanlı ordularının geldikleri noktadan daha ileri giderek, Mısır üzerine gelemeyeceğine inanıyordu. Yavuz Sultan Selimin de Cengiz ve Timur kuvvetleri gibi Suriye'den döneceğini düşünüyordu.[90] Tomanbay, Osmanlı ordusunun Gazze'den hareket ettiğini öğrendiğinde hemen hazırlıklara başladı. Şehre haberciler göndererek, her aileden bir er ve silah istedi ve böylelikle büyük bir ordu topladı. Ayrıca Osmanlı askerlerinden aldığı esirlerden, Osmanlı kuvvetleri hakkında bilgiler almaya başladı.[91]

Mısır ordusunun hazırlıklarında Merc-i Dabık savaşından farklı olarak iki yüz topun bulunması dikkat çekiyordu. Çünkü belirttiğimiz gibi, Merc-i Dabık savaşının sonucunu toplar belirlemişti.[92]

---

[87] Silahşor, a.g.e., s.430.

[88] Halil Edhem, Eldem. Mısır'ın Son Memlük Sultanı Melik Tumanbay II Adına Çorlu'da Bulunan bir kitabe, İstanbul Devlet Matbaası, 1935, s.28.

[89] Saadettin, a.g.e., s.351.

[90] Solakzade, a.g.e., s.59.

[91] Süheyli, 22 a.

[92] Süheyli, 22 b.

Tomanbay, Ridaniye'de 4 mil boyunda hendekler kazdırdı ve iki yüz kadar topu buraya yerleştirdi.[93] Ayrıca Tomanbay, yabancılardan top ve topçu temin edildiği gibi, İskenderiyye kıyısındaki topları da bu bölgeye getirdi.[94]

Canbirdi Gazzali, Tomanbay'ın yaptığı bu hazırlıkları gizlice Yavuz Sultan Selim'e bildirdi. Canbirdi Gazzali'nin bu hizmetine karşılık kendisine Sofya Sancağı verildi.[95]

Bütün hazırlıklarını tamamlayan, Memlüklü ordusu bütün güç ve techizatıyla Ridaniye önlerine gelerek, Osmanlı ordusunu beklemeye başladılar.

3. Osmanlı Ordusunun Çölü Geçmesi

Osmanlı Divanı, Mısır'a yürüme kararını aldıktan sonra, Vezir-i Azam Hadım Sinan Paşa ile Hayırbay'ın ileriden gönderilmeleri uygun görülmüştü.[96] Sinan Paşa'nın görevi, ordunun ilerisinde yürüyerek güvenliği sağlamak, keşif yapmak, tutsak almak ve Mısır kuvvetleri hakkında bilgi toplamaktı. Sinan Paşa, Katya'dan daha ileri gitmeyerek burada orduyu bekleyecekti.[97]

Mısır Seferi başladığından beri, sorun haline gelen bu çöl "Gazze ile Salihiyye arasında bulunan uzunluğu 8 konak olan, Katye adı verilen bir kumluktur. Serapların kaynaştığı susuz bir yer olup, gemi misali dinç develer hörgüçlerine dek kuma batarlardı. Öyle bir kum deryası ki, fil yapılı, binekler karınca ve çekirge sürülerinden şaşkına dönerlerdi."[98] Bunlar yalnızca yolun tabii zorluklarıydı. Bunlardan başka çölde yaşayan bedevi Araplar vardı. Bunlar zaman zaman bir araya gelerek, ordulara baskınlar

---

[93] Silahşor, a.g.e., s.431.

[94] Yaşar Yücel -A- Sevim. Türkiye Tarihi II. Ankara, türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990, s.248.

[95] Muhammed Harb. Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır Seferi. İstanbul Özel Matbaası, s.1986, s.86.

[96] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.113.

[97] Haydar Çelebi, a.g.e., s.147-148.

[98] Saadettin, II, 308.

düzenliyorlardı. Bu durum, ordunun gücünü zayıflattığı gibi iaşe stoklarının azalmasına da sebep oluyordu.[99] Anlaşıldığı gibi çölü geçmek gerçekten çok zordu.

Gerçi Yavuz Sultan Selim daha önce belirttiğimiz gibi çölü geçmek için gerekli tedbirleri almıştı. Bunlar arasında develeri ve su kırbalarını görüyoruz. Çölü geçmek için develerin alınmasına gelince, develer çok su içerler içtikleri suyu da nefaseti bozulmadan hörgüçlerinde tutarlardı. Sultan Selim'de develeri hem etinden, hem de suyundan faydalanılması için tedarik ettirmişti.

Yavuz Sultan Selim, çok kısa bir sürede yani Şam'da kaldığı süre içerisinde çölü geçmek için hazırlanmıştı. Yavuz, Şam'a 27 Eylül 1516 tarihinde gelmiş ve 14 Aralık 1516'da ayrılmıştı, yani iki buçuk ayda bu işi başarmıştı. Yavuz'dan önce aynı işi yapmak isteyen Büyük İskender, bu iş için iki yıl harcamış; Yavuz'dan üç yüz yıl sonra ters yönde bu işe girişen Napolyon ise 15 ayda hazırlıklarını tamamlayabilmişti.

Sefere katılan müellifler, Osmanlı ordusunun çölü geçmesiyle ilgili olarak şu noktada birleşirler: "Osmanlı Sultanı tam çöle girmiş ve az yol almışken, uzun süredir yağış yüzü görmeyen topraklara yağmur yağmıştır. Bu da ordunun hareketini kolaylaştırdığı gibi su sıkıntısını ve çölün korkunçluğunu gidermiştir.[100] Yani yağmurun yağması, çölün kumlarını yürüyüşe uygun hale getirdi. 11 Ocak 1517 tarihinde, Osmanlı ordusu tüm ağır donanımı ve toplarıyla birlikte Sina çölünü geçmeye başladı ve yürüyüş 16 Ocak 1517'de bitti[101] Gerçekten Osmanlı Ordusu çölü beş gün içerisinde geçerek büyük bir başarı sağladı. Osmanlı ordusu çölü aşmaya çalışırken bir başka zorlukta Çöl Araplarından geldi. Bunlar Osmanlı Ordusuna saldırarak rahatsızlık veriyorlardı. Tomanbay, bunları teşvik ederek, getirebildikleri Türk başlarının ağırlığı kadar altın veriyordu.[102]

---

[99] feridun Bey, I, 484.

[100] Solakzade, II, 396, Haydar Çelebi, 199. Celalzade 427, Saadettin II, 308-312.

[101] Shaw, a.g.e., s.128.

[102] Hammer a.g.e., s.213.

Yavuz Sultan Selim, bu saldırılara son vermek için harekete geçmiş ve bu iş için Hayırbay, Sinan Paşa ve Şehsuvaroğlu Ali Bey'i görevlendirmişti. Bu kişiler, çöl bedevilerinin büyük kısmını kılıçtan geçirdiler.[103]

Sonunda Osmanlı ordusu, Memlük ordusuna çok yakın bir yer alan Barket-ül Hac'a (Hacılar bürkesi-Hacılar havuzu) geldiler. Burada bu yerden başka yerde su olmadığından ve su başları Mısır askerleri tarafından tutulduğundan Türk askerlerinin su alması engellendi. Ve orduda da su sıkıntısı çekilmeye başladı. Ayrıca askerlere her yönden saldırılarak askerler taciz edilmiştir. Bu durum karşısında Sinan Paşa topları mevziye sokarak Arap askerleri üzerine ateş açtırmıştı. Bunun sonucunda Mısır askerleri her tarafta geri çekilmiş asayiş, sukûnet ve en önemlisi de su sağlanmıştır.[104]

Osmanlı ordusu, İstanbul'dan yola çıkıp; bulundukları yere gelinceye kadar, zor ama önemli bir başarı elde etmişlerdi. Birçok yer fethedilmişti. Bunlar; "Malatya, Divriği, Besni, Gerger, Kahta, Antep, Birecik, Hatay, Hama, Humuş, Merc-i Dabık, Şam, Halep, Safed, Taberiyye, Remle, Kudüs, Gazze, Han Yunus, Salihiyye ve Biblis" alınmıştı.[105]

4. Ridaniye Savaşı

Ridaniye önlerinde iki ordu karşı karşıya geldi. Fakat Osmanlı ordusu, Tomanbay'ın savaş taktiğini öğrenmişti. İşte bu yüzden Yavuz Sultan Selim, ani bir şekilde taktik değiştirerek, Mukattam Dağını tam bir gizlilik içinde dolaşarak, düşmanın gerisine taarruz etti. Çünkü Tomanbay, Osmanlı ordusunun geleceği yöne top mevzilerini kurdurmuştu. Yavuz Sultan Selim taktik değiştirince, Memlük toplarını tesirsiz hale getirdi.[106]

---

[103] Celalzade, a.g.e. s.427.

[104] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.116.

[105] Rıdvan Paşazade, Tarih-i Mısır, Fatih Ktp. Nr. 4362.

[106] Süheyli, 20 b.

Osmanlı ordusu, bu savaşta şöyle dizilmişti: Merkezde Sultan Selim vardı. Sağ tarafta Anadolu askerleri ile Sinan Paşa, Şehsuvaroğlu Ali Bey, Ferhat Paşa, Ramazanoğlu Mahmud Bey vardı. Sol kolda ise Rumeli askerleri ve Umerasıyla Yunus Paşa ve maiyetindeki diğer emirler yer almıştı.[107]

Memlükler ise, top ve tüfeklerine güvendiği için bir meydan savaşı düşünmemişlerdi.[108] Dolayısıyla da buna göre bir tedbir almamışlardı. Böylelikle Memlük ordusu yaptığı plan yüzünden savaşı baştan kaybetmiştir. Tomanbay, tam iki ay ordusunu bu savaş için hazırlamış, toplar aldırmış, hendekler kazdırmıştır. Ama Yavuz Sultan Selim'in tedbir, taktik ve zekası sayesinde savaşı Osmanlılar kazanmıştır.

İki ordu 24 Ocak 1517'de karşı karşıya geldiler. Fakat Osmanlı ordusu, belirttiğimiz gibi Memlüklülerin planlarının aksine Mukattam dağını dolaşarak, Memlük ordusunun arkasına geçmişlerdir. Topları etkisiz hale gelen Memlük ordusu, toplarını çevirmek istedilerse de savaş birden bire kızışmış buna fırsat bulamamışlardı.[109]

Savaşın en şiddetli anında, Osmanlı Yeniçerilerinin tüfeklerini kullanmaya başlamaları ve topların da faaliyete geçmesi üzerine, Memlük ordusunda dağılma başladı. Hatta bu şiddetli çarpışmalar sırasında Vezir-i Azam Hadım Sinan Paşa bir okla yaralanarak ölmüştür.[110]

Osmanlı topçularının şiddetli atışlarına karşılık, Memlük askerleri bunu bir ölüm kalım savaşı haline getirdiğinden, pervasızca ileri atılmışlar ve ağır kayıplar vermişlerdir. Yenileceğini anlayan, Memlük Sultanı Tomanbay, yanına en güvendiği birkaç adamını alarak, Yavuz Sultan Selim'i öldürmek için harekete geçti, Yavuz Sultan Selim'in karargahına baskın düzenlendi. Ama Yavuz Sultan Selim, karargahta olmadığı için

---

[107] Mustafa Güler, a.g.e., s.63.

[108] Mustafa Güler, gösterilen yer.

[109] Silahşor, a.g.e., 432; Uzunçarşılı, a.g.e., s.289.

[110] Silahşor, gösterilen yer.

saldırıdan kurtuldu.[111] Hatta karargahta bulunan bir kişi, Sultan Selim zannedilerek, Tomanbay ve adamları tarafından öldürülmüştür. Durumu haber alan Yeniçeriler hemen harekete geçerek karargaha gelen Memlûkluları katlettiler. Katledilenler arasında Emir Allan ve Atabek Sadun Acemi de bulunuyordu. Zaten bundan sonra, Memlük ordusu tamamen savaşı bırakmıştı.[112]

Hatta Tomanbay yanına Kertbay valiyi alarak, savaş alanını terketti.[113] Ve Tomanbay'ın savaşı terketmesinden sonra, savaş sona ermiş oldu.

Ridaniye Meydan Muharebesi, Yavuz'un ve Osmanlı ordusu'nun askeri kudret ve kuvvetinin büyüklüğünü gösteren büyük bir zaferdir. Ridaniye Meydan Muharebesinin en büyük sonucunu Memlük devletinin sona ermiş olması olarak gösterebiliriz. Ayrıca Osmanlılar, Mısır ve Kuzey Afrika'nın hakimiyetini yine bu zaferle elde etmişlerdir.[114]

5. Ridaniye Zaferi Sonrası Gelişmeler

Ridaniye zaferinden sonra, Yavuz Sultan Selim, ilk iş olarak Kahire'ye yürümeye karar verdi.[115]

Kahire, hükümetin ve ticari yaşamın önemli bir merkezini teşkil ettiğinden bu yerin herhangi bir hasar görmeden alınması amacıyla, Yavuz Sultan Selim, 25 Ocak 1517 de direnmeden teslim olan bütün Memlüklüleri affedeceğini ilan etti.[116] Buna göre, herhangi bir isyana karışmayıp, itaat edenler, affedilecek, buna rağmen isyan edenler de sert bir şekilde cezalandırılacaklardı.[117]

---

[111] Sühcyli, 23 a, Mufassal Osmanlı Tarihi; C.II, s.761.

[112] İbn İyas, Bedayiu'z-Zuhur Fi Vekai'd Duhur, Cilt V, s.145.

[113] Sühcyli, 23 b, Saadettin, II, 313.

[114] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.169.

[115] Saadettin, II, 316.

[116] Shaw, a.g.e., s.128.

[117] İbn İyas, V, s.149.

Sonunda Kahire, uzun mücadelelerden sonra 30 Ocak 1517'de Osmanlı hakimiyetine girdi.[118] Yalnız bütün bu gelişmelere rağmen Tomanbay ve çevresindekiler mücadeleden vazgeçmemişlerdi. Bundan sonra da Tomanbay'la Yavuz Sultan Selim arasında sokak çatışmaları olmuştur. Aslında Tomanbay, kendisi ve askerleri için çıkmış olan Eman-ı Osmaniyeden faydalanarak teslim olmak istiyordu. Ama Şad isimli bir bey bu teklife şiddetle karşı çıktı. Şad Bey, Mısır halkına bir mektup yazarak, kendilerine tabi olup olmadıklarını sordu. Mısır halkıda kendilerine tabi olduklarını söyleyince, Kahire'de bulunan Osmanlı ordusuna saldırdılar. Osmanlı ordusu birçok kayıp verdi.[119] Özellikle Mısır Halkının da Tomanbay'ın yanında yer alması, Osmanlı ordusuna çok güç anlar yaşatmıştır.

Bu durum üzerine Sultan Selim, bütün ordusuyla Kahire'ye girmeye karar verdi. Yeniçerilerin ustaca manevraları ve Sultanın çok akıllıca tedbirleri sayesinde, Tomanbay ve taraftarlarının direnişleri kırılarak Kahire'ye 31 Ocak 1517'de ikinci kez girildi. Böylelikle Kahire tam olarak Osmanlı hakimiyetine girmiş oldu.[120]

Sultan Selim, Kahire'ye ikinci kez girdiğinde, asilere eman vermemiş ve bir çoğunu öldürtmüştür.[121] Ancak şunu da belirtmekte yarar vardır: Suçsuz halka hiçbir şey yapmamış, onları affetmiştir, yalnızca suçluları cezalandırmıştır. Buna rağmen Kahire'de bir türlü düzen ve asayiş sağlanamıyordu. Tabii ki, bunda halkın Tomanbay'a olan sevgisi yatmaktadır. Ayrıca halk, Tomanbay'ın yeniden şehri ele geçireceğini düşünmektedir.[122] Halbuki bu sıralarda Yavuz Sultan Selim, her tarafa fetih-nameler göndererek Mısır'ın tamamıyla bir Osmanlı toprağı olduğunu dünya'ya ilan etmiştir. Yine de buna rağmen

---

[118] Danişmend, a.g.e., s.34-35.

[119] Sühayli, 24 b.

[120] Solakzade, II, 403.

[121] Solakzade, II, 404.

[122] Selahattin Tansel, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, s.176.

Kahire'de tam bir düzen sağlanamadığı için henüz Yavuz Sultan Selim adına hutbe okunmamıştır.[123]

Bu sırada en büyük gelişme ise, Canbirdi Gazzali'nin teslim olmasıyla yaşandı. Padişah ona itaatinden dolayı Sofya Sancağını vermiştir.[124] Aslında Canbirdi Gazzali'ye Suriye'den başlamak üzere Sina yarımadasına kadar olan topraklar verildi. Bu durumun Osmanlı beylerbeylerine verilenlerle kıyası mümkün değildi. Ayrıca Canbirdi Gazzali'ye, Mısır'dan kaçıp gelen, Arap ve Memlüklerden kurulmuş, ateşli silah taşımaya yetkili bir ordu da verilmişti. Böylelikle Canbirdi Gazzali, diğer beylerbeyi ve Memlük beylerinin elinde olmayan bir ayrıcalığa sahip olmuştu.[125] Canbirdi Gazzali'nin teslim olmasıyla Tomanbay'ın yanında Şad Bey kalmıştı.

Bütün bu gelişmelere rağmen, halk içindeki huzursuzluk devam ediyordu. Sonunda Yavuz Sultan Selim, Mısır tahtına oturmaya karar verdi ve bunun için Canbirdi Gazzali'ye fikrini sordu. Canbirdi Gazzali'de; "Ey Şah-ı Cihan tevaifi arap bu hal üzere gelmiştir ki, bundan incinmek olmaz, amma fitne ol vakit basılır ki; Şah-ı Cihan Mısır kalesine çıkıp, taht-ı Yusuf üzere karar eyleye. Adet-i Mısır budur ki, kim Mısır'a hakim olmak isterse taht-ı Yusuf'a karar etmesi gerektir, takim cem'i halk işitip baş eğeler". Bu görüşmeden sonra Yavuz Sultan Selim, 10 Şubatta tahta oturmuş ve halk içindeki huzursuzluk sona ermiştir.[126]

Bundan sonra Yavuz Sultan Selim, artık Tomanbay olayını kesin olarak çözümlemek amacıyla, ordu birlikleriyle beraber Tomanbay'ı yakalamak üzere 15 Mart 1517'de Kahire'den hareket etti.

---

[123] Selahattin Tansel, gösterilen yer.

[124] Saadettin, II, s.364; Selahattin Tansel, s.177.

[125] Jean-Louis, Bacque-Garammont. Les Ottomans, Les Safavides et Leurs Voisins. İstanbul, 1987, s.229.

[126] Silahşor, 445.

30 Mart 1517'de Tomanbay, Bahire (Beheira veya Ümmü Dinar) bölgesinden Nil nehrini geçerek çöle kaçmak suretiyle kurtulmayı düşünmüştü. Fakat Şehsuvaroğlu Ali Bey, kendisini takip etmiş ve Tomanbay Osmanlı ordusundan kurtulmak amacıyla kendisini Nil nehrine atmış, tam boğulmak üzereyken, boynuna kemend atılmak suretiyle kurtarılarak, sudan çıkartılmış ve tutsak edilmişti.[127] Tomanbay, esir alındıktan sonra, Yavuz Sultan Selim "Mısır şimdi fetholundu" demiştir.[128]

Tomanbay'ın esir alınmasıyla, Yavuz Sultan Selim 31 Mart 1517'de divanı toplamış ve burada Tomanbay'ı yargılamıştır. Fakat Yavuz Sultan Selim, bu kadar mert olan bir kişiyi öldürmek istememiş ve onu affetmiştir. Fakat kısa bür süre sonra, halk arasında Tomanbay'ın yakalanmadığı, yakalanan kişinin, başka birisi olduğu, Tomanbay'ın ise tekrar harekete geçerek, Memlük hakimiyetini kuracağı yolunda haberler çıkınca, Yavuz Selim kararını değiştirerek Tomanbay'ın öldürülmesine karar verdi.[129] ve 13 Nisan 1517'de Tonmanbay idam edilmiştir.[130] Tomanbay'dan sonra Şad Beyde asılmış ve Mısır'da tam bir asayiş sağlanmıştır.[131]

6. Mekke'nin Anahtarlarının ve Kutsal Emanetlerin Yavuz Sultan Selim'e Teslimi

Sultan Selim'in kazandığı büyük zaferi kutlamak amacıyla Mekke emiri Seyyid Berekat bin Muhammed Haseni, on iki yaşındaki oğlu Seyyit Ebu Nümeyyi, bir elçi ile Mısır'a göndererek Osmanlı padişahına Mekke'nin anahtarlarını sunmak istedi.[132]

6 Temmuz 1517 günü toplanan divanda Kazaskerle Vezir-i Azam Yunus Paşa'nın arasına konulan bir iskemleye oturan Seyyit Ebu Nümeyyi, Mekke ve

---

[127] Haydar Çelebi Ruznamesi s.154; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.125.

[128] Hammer, a.g.e., s.222.

[129] Silahşor, a.g.e., s.449; Solakzade, 407 (2.cilt).

[130] Haydar Çelebi, s.154.

[131] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, s.128.

[132] İsmail Hakkı Uzunçarşılı. Mekke-i Mürerreme Emirleri. Ankara TTK Basımevi, 1972, s.17.

Medine'nin anahtarlarıyla birlikte kutsal emanetleri ve babasının gönderdiği hediyeleri Yavuz Sultan Selim'e "Sahib-ül Haremeyn" ünvanıyla sunmuştu. Fakat Yavuz bunu "Hadim-ül Haremeyn şekline çevirmişti.[133] Daha sonra ikinci kez 12 Temmuz 1517'de divan toplantısı olmuştu. Bu toplantıda Seyyit Ebu Numeyyi, Yavuz'u tekrar ziyaret etmişti. Yavuz bu kişiye hil'atler giydirmiş ve babasının emirliği için berat vermişti.[134]

Bundan sonra Hicaz Bölgesi kolaylıkla Osmanlı egemenliğine geçmiş oldu. Öncelikle bu bölgenin Osmanlıların eline geçmesi gerçekten çok önemlidir. Bu bölge, Osmanlılara diğer İslam devletleri yanında itibarlı bir yer kazandırmıştır. Buna karşılık Osmanlılar da bu bölgenin imarına çok önem vermişlerdir.

7. Mısır'daki İdari ve Siyasi Düzenlemeler

Mısır'da huzur sağlandıktan sonra, Sultan Selim, buranın içişleriyle uğraşmaya başladı. İlk olarak Vezir-i Azam Yunus Paşa'yı Mısır valiliğine atadı.[135] Fakat Yunus Paşa'nın herkesten önce haksızlıklara kendisinin başlaması, Çerkes emirlerinin mallarına el koyması ve Arab şeyhlerini, Çerkeslere yardım etmekle suçlayarak tacize kalkması duyulmuştu.[136]

İdris-i Bitlisi, halkın çektiği bu acıları ve yapılan yolsuzlukları Padişah'a bir mektupla bildirdi.[137] Bunun üzerine Yavuz, 28 Ağustos 1517 günkü divan toplantısında Mısır Valiliği'ne Hayırbay'ın atanmasını kararlaştırmış ve kendisini divana çağırarak görüşmüştü. Ayrıca Padişah bu düşüncelerini divan da vezirlere de açmış, Arap emirleri ve şeyhlerine danışmış ve sonunda 31 Ağustos 1517'de Hayırbay'ı Mısır Eyaleti Valiliği'ne atamıştı.[138]

---

[133] Prof.Dr. Osman Turan; Osmanlı Türk-Cihan Hakimiyeti Mefküresi Tarihi, C.II, s.77.

[134] Haydar Çelebi Ruznamesi, s.130; Tansel, a.g.e., s.136.

[135] Haydar Çelebi Ruznamesi, s.155.

[136] Haydar Çelebi Ruznamesi, s.159.

[137] Selahattin Tansel, a.g.e., s.197; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi, C.II, s.238, 239.

[138] Haydar Çelebi Ruznamesi, s.159.

Hayırbay, Arapları ve Çerkezleri çok iyi tanıyor ve onların çoğu tarafından seviliyordu.[139] Ayrıca, Hayırbay'ın Mısır'a Vali olarak tayini hem Arapları hem de Çerkezleri sevindirebilir, bu da halkın Osmanlılara sempati duymasını sağlayabilirdi.[140]

Ayrıca, Yavuz, Mısır Valiliği'ne atadığı Hayırbay'a güvenmekle beraber, tedbiri de elden bırakmamıştı. Bunun için Hayırbay'ın eşini ve çocuklarını rehin olarak İstanbul'a getirmiş, Oradan da Filibe'ye göndermişti.[141] Yavuz bununla da yetinmeyerek, Kahire'de 5000 kişilik bir kuvvet bırakmıştı. Bu ordunun komutanlığına da Kahire'den ayrılmamak koşuluyla Hayrettin Ağa atanmıştı. [142]

Öte yandan Yavuz Sultan Selim, Safed, Gazze ve Nablus Valiliği'ne de Canbirdi Gazzali'yi atamış, hem Canbirdi Gazzali'ye ve hem de Hayırbay'a halka ve Çerkezlere karşı adil ve dürüst davranmalarını emretmişti.[143]

Bundan başka, Yavuz Sultan Selim, adalet işlerine çok fazla önem verdiğinden, mahkemelerde dört mezhebi temsil eden kadıları şeriatın icrasına memur etti ve "evkaf-i selatin'e mütevelliler tayin etti.[144]

Bu arada Sultan Selim, Memlükler döneminde divan malları tutucusu olan Kadı Ebubekir'e Mısır'ın gelirini hesap ettirdikten sonra şahısların tasarrufunda bulunan toprakları, defterler düzenleterek mahkeme sicillerine kaydettirmiş ve defterlerin birer suretini de hazine de muhafaza altına aldırmıştır.[145]

---

[139] Tansel, a.g.e., s.197.

[140] Tansel, gösterilen yer.

[141] Hammer Devleti Osmaniye Tarihi C.IV, s.423-433, Tansel; s.198-199.

[142] Haydar Çelebi ruznamesi, a.g.e., s.159; Selahattin Tansel, a.g.e., s.197-198.

[143] Selahattin Tansel, a.g.e., s.198.

[144] Aynı eser, s.196.

[145] Selahattin Tansel; a.g.e., s.197.

Ayrıca Yavuz Sultan Selim, daha önce iktisadi görevlerde bulunan herkesi tekrar eski görevinde bıraktı.[146] Daha iyi esaslara göre idare edilmek kaydıyla müderrisler ve medreselere dokunulmadı oldukları gibi bırakıldı.[147]

Fetihten sonra sikkeler, Osmanlı padişahları adına basılıyordu. Bununla birlikte Mısır ve Suriye'de Memlükler devrinde kullanılan sikke yine kullanılmaya devam etmiştir.[148] Bunun yanında Mısır'ın Osmanlı topraklarına katılmasından sonra basılan paralara da "şerifi" denilmişti.[149] Ayrıca "Kahire" darphanesinin ismi "Mısır" olarak değiştirilmiştir.[150]

Yavuz Sultan Selim'in bu düzenlemelerinde dikkatimizi çeken nokta, Sultan Selim çok büyük değişikliklere gitmeden, var olan sistemleri devam ettirmiş ve halkın Osmanlılara sevgisini ve sempatisini sağlamaya çalışmıştır. Memlüklüler, ülke idaresini ellerinde tutmaya devam etmişlerdi. Memlük sultanlarının otoritesi altında ülkeyi yöneten yirmi dört bey, varlıklarını sürdürmüştü. Padişah, Mısır'a tayin ettiği valinin otoritesi ile bu beylerin otoritesini dengelemekle yetinmişti. Bu durum, devlet merkezi güçlü olduğu müddetçe devam etmişti.[151] Ayrıca, Yavuz Sultan Selim, Kahire'de bulunan ve Abbasi soyundan gelen halife ve yakınları, halk üzerinde nüfuzları olan ulema, tehlikeli görülen şeyh ve beyler, sanatkarlardan birçoğu donanma ile İstanbul'a gönderilmişti. Gönderilenler arasında Sultan Gavri'nin oğlu Muhammed de vardı. bu durumun pek çok sebeplerinden bahsedebiliriz; bunlar arasında en önemli yeri tutan neden güvenliktir. Başka bir sebep de Padişah Portekizlilerin eline geçmek üzere bulunan Doğu Kervan yolunu İstanbul'a çekmek ve orayı Doğu'nun en büyük baharat limanı haline getirmek

---

[146] Solakzade, II, 409.

[147] Solakzade, gösterilen yer.

[148] Halil Sahillioğlu; "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin yeri." Ortadoğu teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi. Özel Sayı:1-38.

[149] Nihad Sayar, Türkiye İmparatorluk Dönem Siyasi, Askeri, İdari ve Mali Olayları İst. 1977. s.83

[150] Cüneyd Ölçer, Sultan Yavuz Şah Bin Bayezid Han Dönemi. Osmanlı Sikkeleri İst 1989. s.288-229.

[151] La Jonquiere q.v. de Historie de l'empire Ottoman I. Paris. 1914. s.144.

isteği içindir ki İskenderiye tacirlerinden bir çoğunu İstanbul'a yerleşmeye mecbur tutmuştur.[152] Ulemanın ve sanatkarların sürülmesinde ise yine aynı şehrin bir kültür merkezi haline getirilmesi düşüncesi yatmaktadır. Burada bir önemli noktada, Mısır seferi sırasında Piri Reis Yavuz'un donanmasına katılmış ve Nil nehrinin kollarının haritasını yapmıştı. (Fuad Ezgü, "Piri Reis" İslam ansiklopedisi IX.İstanbul 1964, s.561-565)

8. Mısırdan Dönüş

Padişah, Mısırdayken, Mısır'da kalmaktan dolayı sıkılmış olan erkan ve a'yan, eshab-i divan İstanbul'a dönmek istiyorlardı. Kendilerine sözcü olarak Kadıaskeri Kemal Paşa Zade'ye başvurdular. Bu zat fırsatı bulunca Padişaha durumu iletti. Bundan sonra Padişah dönüş hazırlıklarına başlamış, 13 Eylül 1517'de Kahire'den ayrılmıştır. Silahşör tarihinde, Türk ordusunun beş grup halinde yürüyüşe geçtiğini ve Yavuz'un da üçüncü yürüyüş grubunda olduğunu belirtmektedir.

Bu sıralarda, Şah İsmail Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinden sonra sıranın kendisine geleceği korkusuyla Yavuz'a bir tebrikname göndermiş, fakat Sultan Selim bu mektupla hiç ilgilenmemiştir.[153]

Padişah, Mısır dönüşü, Vezir-i azam Yunus Paşa'nın bunca çabadan sonra Mısır'ın yönetim kademesinin Memlüklere verilmesini uygun görmediğini belirtmesi üzerine, ordu içerisinde bu sözün kargaşalıklara yol açacağını düşünerek Yunus Paşa'yı öldürttü. Bundan sonra Vezir-i azamlık makamına Piri Paşa atanmıştı.[154]

Buradan Şam'a geçen Yavuz Sultan Selim, Şam Naibliğine Canbirdi Gazzali'yi atamıştı. bütün bir kışı Şam'da geçiren Sultan, 8 Şubatta Şam'dan hareket ederek Halep'e yöneldi. Burada İbn Haneş isimli bir Arap şeyhi henüz padişaha tabi olmamıştı, isyan etti. Uzun bir mücadeleden sonra ibn Haneş yakalanarak öldürüldü. Padişah 5

---

[152] Selahattin Tansel, a.g.e., s.202.

[153] Solakzade Tarihi II. (Haz: Vahid Çubuk) Ankara 1989.

[154] Gösterilen yer.

Martta Halebe, 3 Haziran da Kayseriye ve 25 Temmuzda da İstanbul'a ulaştı. Sonunda 4 Haziran 1516'da başlayan sefer, iki yıl 50 gün sürerek, 25 Haziran 1518'de sona ermiştir. Padişah, karanlık bastıktan sonra hiç bir merasim yaptırmadan Boğazı geçerek Topkapı Sarayına gitti.

9. Osmanlı Donanmasının İskenderiye'ye Gelişi

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine çıkarken, İstanbul muhafizlığına atamış olduğu Piri Paşa'ya verdiği bir emirde: "80 parça gemi ve 20 parça kadırga yani toplam 100 parça geminin 9 Mart 1517'de hazırlanmış olmasını" istedi. Fakat bu kadar çok geminin kısa sürede hazır olması mümkün olmadığından, 20 parça mauna, 40 kadırga, 10 kayık ve iki kalitanın derhal Gazze'ye doğru yola çıkarılmasını emretmişti. Yine bu emre göre Anadolu ve Rumeli'deki acemi yeniçeri oğlanlarından 2000 kişinin tüfek ve diğer silahlarıyla birlikte gönderilmesini ve ayrıca 3000 tüfek, yeteri kadar kurşun, güherçile, , nal, çivi, ayakkabı ve orduya lüzumlu mühimmat ile gıda maddelerinin ve giyim eşyalarının ve aynı zamanda ordu için sanatkarların da gönderilmesini istemişti.[155] Bu haber üzerine Piri Paşa hemen hazırlıklara başlamıştır. 106 parçadan oluşan bir donanma, nevruzdan bir ay önce harekete hazır duruma gelmişti.

Donanma ancak 26 Mart 1517'de kaptan Cafer Ağa komutasında İstanbul'dan hareket edebilmişti. Yolda birkaç kez fırtınaya yakalanmış ve zaman kaybetmiştir. Böylelikle donanma ancak 19 Mayıs 1517'de İskenderiye'ye varmıştır. Donanma özellikle ordunun yiyecek maddesine ihtiyacı olduğundan bunlar hemen orduya dağıtılmıştı.[156]

"Donanma komutan, Cafer Ağa, Nil nehrine girerek Kahire'ye gelmiş ve 26 Mayıs 1517'de Padişah'ı ziyaret etmişti. Yavuz Sultan Selim de yanında Vezir, Nişancı Mehmet Paşa, Yeniçeri Ağası Ayas Ağa ve Divan Katiplerinden Haydar Çelebi, Hocası Halimi Çelebi ve 500 kadar yeniçeriden kurulu muhafiz birliği ile 28 Mayıs 1517 günü

---

[155] Tansel, Yavuz Sultan Selim, s.193.

[156] Danişmend, a.g.e., s.42.

kaptan Cafer Ağa'nın getirdiği donanma gemileriyle Nil üzerinden İskenderiye'ye gitmek üzere Kahire'den hareket etmişti ve 2 Haziran 1517 günü İskenderiye'ye girmiş törenle ve top atışıyla karşılanmıştı. Ayrıca 106 parça gemiden oluşan donanma Yavuz'un önünde bir geçit töreni yapmıştı.[157] Seyahat sırasında İstanbul'dan gelen mallar Mısır'a nakledildiği gibi, Mısır'dan alınan ganimetlerde İstanbul'a gönderilmişti.[158]

Yavuz, 2 Haziran 1517'de ulaştığı İskenderiye'den, 6 Haziran 1517'de ayrıldı. 12 Haziran 1517 günü yeniden Kahire'ye dönmüş ve törenle karşılanmıştı.[159]

Kaptan Cafer Ağa bir süre Kahire'de kalmış ve donanmanın 30 Haziran'da İstanbul'a dönmesine izin verilmişti. Yavuz'un Mısır'dan İstanbul'a gönderdiği bazı Mısır ileri gelenlerini, sanatkarları ve elde edilen ganimetleri yükleyen donanma, İstanbul'a dönmek üzere 15 Temmuz 1517'de İskenderiye'den hareket etmişti. Kansu Gavri'nin oğlu ile son Abbasi Halifesi-El Mütevekkil Al-Allah da bu donanma ile İstanbul'a gönderilmişlerdi.[160]

Memlükler, donanmaya hiç önem vermiyorlardı. Osmanlılar; Memlüklerin bu eksiğinden faydalanmışlardır. Zaten Mısır'ın alınması planı, hem kara kuvvetlerinin hem de deniz kuvvetlerinin koordinasyonu şeklinde hazırlanmıştı. Osmanlı Deniz kuvvetleri İskenderiye'yi ablukaya alacak ve bu şekilde Memlüklerin deniz yoluyla alacakları yardım önlenecekti.[161]

10. Halifelik Osmanlılara Geçti mi?

Yavuz, Mısırlı ele geçirince halifelik; son Abbasi halifesinden Osmanlılara geçmişti. Yalnız bu geçiş hakkında kesin bilgiler yoktur. [162]

---

[157] Silahşör: a.g.e., s.67.

[158] Celalzade, a.g.e., s.434.

[159] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.128.

[160] Haydar Çelebi, a.g.e., s.155; Hammer, devlet-i Osmaniye Tarihi, C.II, s.236-239.

[161] Afif Büyüktuğrul, Osmanlı Deniz Harp Tarihi I. İstanbul 1970, s.213.

[162] Tansel, Yavuz Sultan Selim, s.210-217.

Yavuz Sultan Selim zamanında, halifeliğin Osmanlılara geçiş söylentileri şöyle olmuştur:

"Abbasi soyundan gelen halifelerden olup, Mısır'da Memlük Sultanlarının emir ve koruması altında Kahire'de halifelik yapmakta olan III. El Mütevekkil Alallah Muhammed'i Yavuz, Mısır'ı ele geçirdiği sırada (1517), İskenderiye'ye gelen Türk donanmasıyla ve birçok Mısır ileri gelenleriyle birlikte İstanbul'a göndermişti. Yavuz 1518 Temmuz'un da Mısır Seferi'nden İstanbul'a döndükten sonra, El Mütevekkil Alallah hilafeti,büyük bir olasılıkla Ayasofya Camii'nde, başka bir ihtimale göre de Eyüp Sultan Camiinde, Osmanlı ve Arap birlikleri ile halkın önünde alenen Yavuz'a devir ve terk etmişti. Halife III.Mütevekkil Alallah, bu camilerden birinde minbere çıkıp hilafeti Sultan Selim'e devrettiğini ilan etmiş ve arkasındaki Hil'atı çıkarıp eliyle Osmanlı Sultanı'na giydirmişti."[163]

Selahattin tansel, ise halifeliğin Yavuz zamanında değil daha sonra Türklere geçtiği düşüncesidir. Haydar Çelebi Ruznamesinde, Yavuz Sultan Selim'in halifeliği devr almadığını belirtmektedir.

Aslında, Osmanlıların Halifeliği alabilmeleri için, Kureyş soyundan gelmiş olmaları gerekir. Bununla beraber, şimdiki fakihlerin birlik içinde paylaştıkları görüşe göre, 923 (1517) yılında Mütveekkil Alellah denilen Ebu Cafer XII.Muhammed, Selim'in şahsında hakimiyet süren bu hanedan lehine kesin olarak feragat ederek bu hak Osmanlı hanedanına kazandırılmıştır. Bu, Abbasi halifelerinin sonuncusu idi. Mısır'da Çerkes Memlüklerinin hakimiyetini yıkan darbe, Abbasi halifelerinin de varlığına son vermiştir. Aynı yıl içinde Mekke Şerifi Ebu'l-berekat I.Selim'e tabiliğini bildirmiş ve oğlu Ebu Nümeyyi vasıtasıyla bir gümüş tepsi içinde Mekke'nin anahtarlarını takdim etmişti.[164]

---

[163] Danişmend, a.g.e., s.37; Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, C.II, s.180; Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, a.g.e., s.131.

[164] Prof.Dr. Faruk Sümer, Yavuz Sultan Selim, Halifeliği devr Aldımı? Belleten, C.LVI, aralık 1992, s.215-217.

M.D'Ohsson'un vermiş olduğu bu haber, bir hakikat gibi kabul edilerek, kendisinden sonra Avrupa ve Türkiye'de yazılmış olan eserlerde tekrar edilmiştir.[165]

Fakat Rus alimlerinden W.Barthold, 1912 yılında yayımladığı bir makalede, bazı Türk kaynakları ile Mısırlı İbn İyas ve İbn Zünbül'e dayanarak, Yavuz'un halifeliği el-Mütevekkil Alellah'dan devralmadığını ortaya koymuştur.[166]

Cumhuriyetin ilk yıllarının önemli tarihçilerinden Halil Edhem (Karatay) bir araştırmasında, halifeliğin Yavuz Selim Han tarafından devr alındığı hakkında hiçbir kayda rastgelmediğini belirttiği halde, Selim'in halife ünvanını aldığını yazmıştır.

Halil İnalcık ise, "Halifeliğin Emevilere ve daha sonra Abbasilere geçmesi esnasında bir devir teslim töreni olmadığını belirtir." Ayrıca yine İnalcık, Yavuz'un Mısır seferinden sonra, Türk-İslam birliği ve dünya egemenliğinin temellerini attığını belirtmiştir.

Ancak şu da bir gerçektir ki, Osmanlı padişahları, yükselme döneminde, yani kuvvetli oldukları dönemde, halifelik müessesesini pek fazla önemsememişler, kutsal emanetlere ve üç kutsal şehre egemen olmakla yetinmişlerdi. Zaten bunlarla da tüm Müslümanların eğemenliğini almışlardı. Ama unutulmaması gereken bir gerçek vardır; bu da: Osmanlılar Kureyş kabilelerinden olmadıkları için, Osmanlı Devleti'nin sınırları dışında kalan İslam devletleri, Osmanlı padişahlarını halife olarak pek fazla tanımamışlardı. Padişahlar daha çok birer "Osmanlı halifesi" olarak kalmışlardı. Fakat otoriteleri zayıfladıkça ve devlet eski gücünü kaybettikçe, son Osmanlı Padişahları, halifeliğin kutsal kuvvet ve kudretinden faydalanmak[167] istemişlerdi.

Sonuç olarak diyebiliriz ki;

---

[165] Gösterilen yer.

[166] W.Barthold, Barthold's Studien Über Kalif und Sultan, Der İslam Strasbourg, 1916, V. s.350-412.

[167] Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı; Türk İnkılap Tarihi, s.121.

Osmanlı hükümdarı Yavuz Selim'in, Mısır'daki son Abbasi halifesi el-Mütevekkil Alellah Muhemmed'den halifeliğin hak ve yetkilerini devraldığı hakkında çağdaş hiçbir kaynakta bilgi yoktur. Hatta Mısır seferi ile ilgili fetihnameler, rüznameler ve vekainameler gibi çağdaş Türk kaynaklarında halifeliğin Osmanlılara geçtiğine dair bir kayda rastlanmamıştır.[168]

[168] Faruk Sümer, a.g.m., s.695.

SONUÇ

Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nin, yalnızca Türk ve İslam tarihi açısından değil, dünya tarihi açısından da önemli sonuçları vardır.

Yavuz Sultan Selim, arka arkaya kazandığı üç büyük zaferle, (Çaldıran, Mercidabık, Ridaniye) batılı devletlerin endişelerini artırmıştı. Sultan Selim, Çaldıran Meydan Muharebesiyle (1514), Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu Osmanlı topraklarına katarak, Anadolu'nun bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamıştı. Bu zaferden iki yıl sonra ise gerçekleştirdiği Mısır seferiyle, Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz'ı Osmanlı topraklarına katmıştı. Böylece, Osmanlı Devleti üç kıtaya birden yayılarak büyük bir imparatorluk haline geldi. Ayrıca Osmanlı Devleti, Mısır'ı topraklarına katmakla Doğu Akdeniz ve Ortadoğu bölgesine egemen oldu.[169]

Mısır'ın alınmasıyla Osmanlı Devleti, dünyanın en zengin ülkeleri arasına girmiş ve doğu sınırları güvence altına alınarak batıda daha geniş yerler alma imkanı elde edilmiştir. Ayrıca, Güney Asya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun Avrupa ile olan önemli ticaret yolları ve transit merkezleri Türk kontrolüne girmişti. Aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki deniz ulaştırmacılığı da Türklerin kontrolüne geçmişti.[170]

Dinsel alandaki sonuçlarına gelince; "Yavuz Sultan Selim, bu fetihleriyle Müslümanların, en büyük en kuvvetli ve en kudretli bir hükümdarı olmuştu. Saltanat ile hilafeti kişiliğinde birleştirmiş ve böylece ideali olan Türk-İslam ülküsünün temellerini atmıştı. Kahire'nin fethinden sonra Mekke Şerifi eliyle Haremeyn (Mekke ve Medine)'nin anahtarlarının Yavuz'a sunulmuş olması, Kudüs'ünde Osmanlı yönetimine geçmiş bulunması, sadece İslam dünyasını değil, Hıristiyan dünyası üzerinde de büyük etki yaratmıştır."[171]

---

[169] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e., s.148

[170] gösterilen yer.

[171] Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, a.g.e- s.148-149.

Yavuz Sultan Selim'in komutasında, Osmanlı ordusunun çölü geçişi gerçekten çok büyük güçlükler içerisinde olmuştur. Bunlar arasında, kum fırtınasından, Arap askerlerinin türlü entrikaları, hırsızlıkları, en önemlisi de susuzluk gibi büyük sorunlarla karşılaşmışlar. Fakat herşeye rağmen, Mısır'a ulaşmanın anahtarı olan çöl beş gün gibi kısa sürede geçilmiştir ve Mısır fethedilmiştir.

Yavuz Sultan Selim, Doğu Meselesini halletmiş ve kendisinden sonra Sultan olan Kanuni'nin, rahatça Avrupa'ya ilerlemesini sağlamıştır. Kanuni Sultan Süleyman'da Avrupa'nın tamamına yakınını Osmanlı hakimiyetine katmıştır. Dolayısıyla da Kanuni 46 yıllık başarılı sultanlık dönemini Yavuz Sultan Selim'e borçludur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, sadece siyasi açıdan değil sosyal, iktisadi ve dini açıdan çok önemli sonuçları içermektedir.

ÖZET

AKGÜL (ERİŞTİ), E. Elmas, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Yavuz Ercan, 100 s.

Yavuz Sultan Selim, diğer Osmanlı padişahlarından farklı olarak batıya değil, doğu'ya yönelmiştir. Doğu sınırlarını güvenlik altına aldıktan sonra batı'ya bir sefer hazırlığındayken, ömrü yetişmemiştir. Ama Yavuz kendisinden sonra gelenlere dolu bir hazine ve yalnızca batı ile ilgilenebilecekleri bir ortam bırakmıştır.

Osmanlı ordusunun o çağın ilkel araç ve gereçleriyle o günkü yol koşulları içinde İstanbul ve Rumeli'den Kahire'ye ulaşan uzun yürüyüşlerinin, özellikleri Sina Çölünü başarı ile geçişi o dönem Türk Tarihi açısından büyük önem taşır.

İran Seferi'nde Çaldıran (1514) zaferi ile Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarını güvence altına alan Şii'lik akımının gelişmesini önleyen Yavuz Sultan Selim, Mısır Seferi'nde ise Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) meydan muharebeleriyle de iki büyük zafer daha kazanmıştır. Bu zaferlerle Mısır Memlük Devleti ortadan kaldırılmış ve devletin güneydoğu sınırları da güvenlik altına alınmıştır.

Mısır Seferinden sonra üç kıtada yerleşen ve Türk-İslam birliği ile de daha etkinlik kazanan Osmanlı İmparatorluğu, bundan böyle belirttiğimiz gibi batıda yapılacak harekat için serbest kalma olanağını bulmuştu. Zengin Mısır toprakları ise devletin ekonomik gücünün artmasında ve batıdaki harekatın desteklenmesinde önemli bir etken olmuştur.

SUMMARY

AKGÜL (ERİŞTİ), E. Elmas, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Yavuz Ercan, 100 s.

Yavuz Sultan Selim was different from other Ottoman padishahs in that he chose to head towards not to the west but to the east. But after securing east boundaries, while he was in preparation of military expendition to the west he died.

However, he bequeathed a full treasure to his successors and an atmosphere for them to be interested only in the west.

Ottoman Army's long-lasting marchings from İstanbul and Roumelia to Cairo with that era's primitive tools and equipments, especially its crossing desert sina haue great importance on that period's Turkish History.

Yavuz Sultan Selim preventing the Shi'i movement from expansion and thus securing east boundaries of Ottoman Empire with Çaldıran (1514) victory within Iran expedition, he gained two great victories with Mercidabık (1516) and Ridaniye (1517) bitched battles within Egypt Expedition.

With these victories Egypt Memlük state was removed and south-east boundaries of the Empire were secured.

Ottoman Empire, which got established in three continent after Egypt expedition and which became more active with the unity of Turkish-Islam, as we stated afore, got the opportunity to be free for the expedition to be made to the west. On the other hand, fertile Egypt lands were important factors increasing the state's economic power and supporting the operation to the west.

KAYNAKÇA

Ahmet Refik

1932 On Altıncı Asırda Rafizilik ve Bektaşilik. İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş.

AKDAĞ, Mustafa

1979 Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi II. İstanbul: Çolakoğlu Matbaası.

ALTUNDAĞ, Şinasi

1967 "Selim I" İslam Ansiklopedisi X. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 148-155.

ARNOLD, T.W.

1964 "Halife" İslam Ansiklopedisi V/1. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 148-155

AŞIKPAŞAZADE

1332 Tevarih-i Ali Osman İstanbul.

AYALON, David

1971 "Memlükler ve Deniz Kuvvetleri" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi XX, 25:39-50.

AYNİ

1274 İkdü'l Cum'an Fi Tarihi Ehlez Zaman, İstanbul.

BACQUE-GRAMMONT, Jean-Louis

1987 Les Ottomans, Les Safavides et Leurs Voisins.
İstanbul: Nederlands Historisch-Archaelogisch Instituut.

1989 "Şah İsmail ve Canberdi Gazali İsyanı"
(Çev: Mahmut H.Şakiroğlu),
Erdem, V, 133:227-237.

BAYSUN, Cavid

1957 "Merc;i Dabık" İslam Ansiklopedisi VII.
İstanbul: Maarif Basımevi, 752-754.

BECKER, C.H.

1960 "Mısır" İslam Ansiklopedisi VIII.
İstanbul: Maarif Basımevi, 217-269.

BELEN, M.

1931 Türkiye İktisadi Tarihi Hakkında Tetkikler. (Çev: M.Ziya)
İstanbul: Devlet matbaası.

BRAUDEL, Fernand

1989 Akdeniz ve Akdeniz dünyası I.
(Çev. Mehmet Ali Kılıçbay)
İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.

1990 Akdeniz ve Akdeniz Dünyası II.
(Çev. Mehmet Ali Kılıçbay)
İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.

BUHL, F.

1955 "Kudüs" İslam Ansiklopedisi VI.
İstanbul: Maarif Basımevi, 952-964.

BÜYÜKTUĞRUL, Atif

1970 Osmanlı Deniz Harp Tarihi I.
İstanbul: Deniz Basımevi.

CARIM, Fuad

1965 Türklerin Denizciliği.
Berksoy Matbaası.

CELALZADE, Mustafa

1990 Selim-Name.
(Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadır)
Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Çerkezler Katibi Yusuf, Selimname, Esad Efendi Ktp. Nr. 2146.

DALSAR, Fahri

1960 Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik.
İstanbul: Sermet Matbaası.

DANİŞMEND, İsmail Hami

1948 İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi II.
İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam tarihi, Cilt IF, VF, İst., 1989.

DURSUN, Bey.

1330 Tarih-i Ebu'l Feth-i Muhammed Han, Tarih-i Osmani Encümeni
Mecmuası (T.O.E.M). 1330 ilave.

ELDEM, Halil Edhem

1928 "Mısır Fethi Mukaddematına Aid Mühim Bir Vesika"
Türk Tarih Encümeni Mecmuası. 19 (96):30-36.

1935 Mısır'ın Son Memlük Sultanı Melik Tumanbay II Adına Çorlu'da Bulunan Bir Kitabe.
İstanbul: Devlet Matbaası.

ERCAN, Yavuz.
1988 Kudüs Ermeni Patrikhanesi.
TTK Yay. Ankara, s. 66.

ERTUĞRUL,
1933 Akdeniz Hakimiyeti ve Türkler.
İstanbul: Deniz Matbaası.

EZGÜ, Fuad
1964 "Piri Reis" İslam Ansiklopedisi IX.
İstanbul: Milli Eğitim basımevi, 561-565.

FERİDUN
1274 Mecmüa-i Münşeat-ı Feridun Bey.
İstanbul.

FİRÜGİ, Muhammed Ali
1926 Büyük İran Tarihi.
(Çev. Ömer Halis)
İstanbul: Matbaa-i Askeri.

GÖKBİLGİN, Tayyib
1945 "Çaldıran muharebesi" İslam Ansiklopedisi III.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 329-331.

1977 Osmanlı Müesseseleri Teşkilatı ve Medeniyeti Tarihine Genel Bakış.
İstanbul; Edebiyat Fakültesi Matbaası.

GÖYÜNÇ, Nejat

1969 XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı.
İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

1982 "Hilafet ve Kaldırılması"
Prof.Dr. Ümit Yaşar Doğanay'ın Anısına Armağan II.
İstanbul: Fakülte Matbaası, 225-227.

HAMMER-PURGSTALL, Joseph Von

1330 Devlet-i Osmaniyye Tarihi V.
(Çev. Mehmet Ata)
İstanbul: Bedrosyan Matbaası.

HARB, Muhammed

1986 Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır Seferi.
İstanbul: Özel Matbaası.

HAYDAR, Çelebi

1977 Ruzname, Tercüman 1001 Temel Eser, İst 1977.

HEATON, Herbert

1985 Avrupa İktisat Tarihi I.
(Çev. Mehmet Ali Kılıçbay - Osman Ayduş)
Ankara: Olgaç Matbaası.

HEYD, W.

1975 Yakın-Doğu Ticaret Tarihi.
(Çev. Enver Ziya Karal)
Ankara: Türk Tarih Kurum Basımevi.

HOCA SEDEDDİN, Efendi

1279 Tacü't-Tevarih II. (İsmet Parmaksızoğlu) İst. 1974.

IŞIKSAL, Turgut

1969 "Arşivlerimizde Osmanlıların Süveyş Tersanesi ve Güney denizleri Politikasına İlişkin En Eski Belgeler" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi. III, 18:54-61.

İbn İyas.

1311 Bedayiu'z Zuhür Fi Vekai'd Duhür, Cilt IV, V. Kahire.

İbn Tagribirdi .

1956 En Nücümu'z Zahira Fi Mulaki Mısırve'l Kahira. Daru'l Kütüp, Kahire, 1956.
İslam Ansiklopedisi, Cilt II, VIII.

İNALCIK, Halil

1958 "Osmanlı Padişahı"
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. XIII:68-79.

1968 "Yükseliş devrinde Osmanlı Ekonomisine Umumi Bakış" Türk Kültürü Dergisi. VI, 68:537-542.

KARAL, Enver Ziya

1959 "Osmanlı Devletinin Kuruluşundan Tanzimata Kadar Siyasi Tarih"
Yeni Türkiye.
İstanbul: Nebioğlu, 19-40.

Keşfi, Selimname, Esad Efendi Ktp. Nr.4146

KONYALI, İbrahim Hakkı

1950 "Yavuz Sultan Selim'in Kazandırdığı Eserler" Tarih Dünyası, 5:204-206.

KOSAL, Nejat

1936 Hint Yolu ve Osmanlı İmparatorluğu.
İstanbul: Deniz Matbaası.

KUNT, Metin ve H.G. YURDAYDIN ve A.ÖDEKAN

1988 Türkiye Tarihi II.
İstanbul: Başaran Matbaası.

KURTOĞLU, Fevzi

1932 Türklerin Deniz Muharebeleri.
İstanbul: Deniz Matbaası.

1943 "XVI. Asırda Hint Okyanusu'nda Türkler ve Portekizliler" II. Türk Tarih Kongresi.
İstanbul: Kenan Matbaası, 910-923.

LAMOUCHE, Kolonel

1942 Türkiye Tarihi II.
(Çev. Kemali Söylemezoğlu).
İstanbul: Ahmet Sait Matbaası.

LEWİS, Bernard

1952 "Fatımiler ve Hindistan Yolu"
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası XI: 354-360.

Lütfi Paşa

1341 Tevarih-i Al-i Osman
İstanbul: Matbaa-i Amire

LYBYER, Albert Howe

1987 "Osmanlı Türkleri ve Doğu Ticaret Yolları"

(Çev. Necmi Ülker),
Tarih İncelemeleri Dergisi, III: 141-157.

MANTRAN, Robert

1987 "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu ve Asya Ticareti"
(Çev. Zeki Arıkan)
Belleten, LI, 201:1433-1443.

1990 17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul II.
(Çev. Mehmet Ali Kılıçbay-Enver Özcan).
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

MİROĞLU, İsmet

1990 Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566).
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

MUGHUL, M.Yakub

1967 "Portekizlilerle Kızıldeniz'de Mücadele ve Hicaz'da Osmanlı Hakimiyetinin Yerleşmesi Hakkında Bir Vesika"
Türk Tarih Belgeleri Dergisi. II, 3-4:37-49.

MÜNECCİMBAŞI

1285 Sahaif-ül Ahbar II.
(Çev. Nedim),
İstanbul: Matbaa-i Amire.

NAMIK KEMAL

1301 Evrak-ı Perişan
İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye.

NEŞRİ

1987 Kitab-ı Cihannüma, Cilt I, TTK Yay. Ankara.

ORHONLU, Cengiz

1962 "XVI. Asrın İlk Yarısında Kızıldeniz Sahillerinde Osmanlılar" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. XII, 16:1-24.

1970 "Hint Kaptanlığı ve Piri Reis" Belleten. XXXIV. 134:235-254.

ÖLÇER, Cüneyd

1989 Sultan Yavuz Şah Bin Bayezid Han Dönemi Osmanlı Sikkeleri 918-926 AH/1512-1520 AD. İstanbul: Yenilik Basımevi.

ÖZBARAN, Salih

1978 "Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan Yolu" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. XXXI, 31:66-146.

ÖZTUNA, Yılmaz

1964 Türkiye Tarihi III İstanbul: Hayat Yayınları.

PAMUK, Şevket.

1988 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914. İstanbul: Teknografik Matbaası.

Rıdvan Paşazade, Tarih-i Mısır, Fatih Ktp. Nr.4361.

SAHİLLİOĞLU, Halil

1978 "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri" Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi. Özel Sayı: 1-38.

Salih Bin Celal, Tarih-i Mısır, Damat İbrahim paşa Ktp. Nr.980.

SANDER, Oral

1989 Siyasi Tarih.
Ankara: Maya Matbaacılık.

SARAY, Mehmet

1990 Türk-İran Münasebetlerinde Şiiliğin Rolü.
Ankara: Sistem ofset Matbaacılık.

SAYAR, Nihad S.

1977 Türkiye İmparatorluk Dönemi Siyasi, Askeri, İdari ve Mali Olayları.
İstanbul: Met-Er Matbaası.

SEVİNÇ, Necdet

1985 Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Düzeni.
İstanbul: Erenler Matbaası.

SHAW, Stanford

1982 Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye I.
(Çev. Mehmet Harmancı).
İstanbul: Ümit Matbaası.

SİLAHŞOR

1958 "Feth-Name-i Diyar-ı Arab"
(Yay. Selahattin Tansel),
Tarih Vesikaları. I, 2(17): 294-320.

1961 "Feth-Name-i diyar-ı Arab"
(Yay. Selahattin Tansel), Tarih Vesikaları I, 3(18): 430-454.

SOBERNHEIM, M.

1955 "Kansu" İslam Ansiklopedisi VI.
İstanbul: Maarif Basımevi, 162-165.

1957 "Memlükler" İslam Ansiklopedisi VII.
İstanbul: Maarif Basımevi, 689-692.

SOLAKZADE

1989 Solakzade Tarihi II.
(Haz. Vahid Çabuk),
Ankara: Sevinç Matbaası.

STRIPLING, George William Frederick

1942 The Ottoman Turks and The Arabs 1511-1574.
Urbana: The University Of Illinois Press.

SU, Kamil

1940 "Yavuz Selim ve Seferleri" Ülkü, XVI, 93:260-263.

SÜMER, Faruk

1976 Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü.
Ankara: Güven Matbaası.

1992 Yavuz Sultan Selim Halifeliği Devr Aldı mı?
Belleten C. LVI, Aralık. Sxs.675-698.

SÜHEYLİ, Tarih-i Mısr-ı Cedid, M.Ü. İlahiyat Fak. Ktp. Nr. 4429.

Şükri, Selimname, Esad Fendi Ktp. Nr. 2146.

TABAKOĞLU, Ahmet

1986 Türk İktisat Tarihi.
İstanbul: Emek Matbaacılık.

TANSEL, Selahattin

1953 Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti,
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

1966 Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

1969 Yavuz Sultan Selim.
Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

TEKİNDAĞ, Şehabeddin

1967 "Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı"
Belgelerle Türk Tarihi dergisi I, 3: 34-39.

1968a "Şah kulu Baba Tekeli İsyanı"
Belgelerle Türk tarihi Dergisi I, 4:54-59.

1968b "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in, İran Seferi" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. XVII, 22: 49-86.

1968c "Süveyş'de Türkler ve Selman Reis'in Arızası" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi. II, 9: 77-80.

1969 "Korkud Çelebi ile İlgili İki Belge" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi" III, 17: 36-42.

1971 "Memlük Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. XX, 25: 1-38.

1976 "Fatih Devrinde Osmanlı - Memlüklü Münasebetleri" İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi. XXX, 30: 71-87.

1988 "Tumanbay II" İslam Ansiklopedisi XII/2. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 54-72.

TEZEL, Hayati

1973 Anadolu Türklerinin Deniz Tarihi I. İstanbul: Deniz Basımevi.

TRAK, Selçuk T.

1960 İktisat Tarihi. İzmir: Ticaret Matbaacılık.

TÜMERDEM, İ. Hakkı

1939 Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Büyük Meydan Muharebeleri ve Çanakkale Deniz ve Kara Harbi. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

1990 Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi Mercidabık (1516) Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri III.cilt, II.Kısım eki. Genelkurmay Basımevi.

UĞUR, Ahmet

1939 Yavuz Sultan Selim. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, No:2

ULUÇAY, Çağatay

1954a "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah oldu?"
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. VI, 9:53-90.

1954b "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?"
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. VII, 10:117-142.

1956 "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?"
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi. VIII, 11-12: 185-200.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı

1953 "Onbeşinci Yüzyılın İlk yarısıyla Onaltıncı Yüzyılın Başlarında Memlük Sultanların Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensub Şehzadeler" Belleten, XVII, 68:519-535.

1966 "II. Bayezid'in Oğullarında Sultan Korkut" Belleten, XXX, 120:539-601.

1972 Mekke-i Mükerreme Emirleri.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

1982 Osmanlı Tarihi I.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

1983 Osmanlı Tarihi II.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

YALÇIN, Aydın

1979 Türkiye İktisat Tarihi.
Ankara: Ayyıldız Matbaası.

YAVUZ, Hulüsi

1984 Kabe ve Haremeyn İçin Yemen'de Osmanlı Hakimiyeti (1517-1571). İstanbul: Serbest Matbaası.

YAZICI, Tahsin

1970 "Şah İsmail" İslam Ansiklopedisi XI. İstanbul: Milli Eğitim Bakımevi, 275-279.

YİNANÇ, Refet

1989 Dulkadir Beyliği. Ankara: Türk Tarih Kurumu Bakımevi.

YÜCEL, Yaşar ve A. SEVİM

1990 Türkiye Tarihi II Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

1991 Klasik Dönemin üç Hükümdarı, Fatih-Yavuz-Kanuni. Ankara.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm.

1840 Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa II. Hamburg: Friedrich Perthes.